

NOU 2001: 35 1. ja 11. kapihttalat sámegillii jorgaluvvon

Boazodoalloláhkalávdegotti evttohus

Ovdasátni

Eanandoallddepartemeanta nammadii lávdegotti skábmamánu 5. beaivvi 1998, guorahallat geassemánu 9. beaivvi 1978 nr. 49 boazodoallolága, dainna ulbmiliin ahte evttohit rievdatit mearradusaid mat gusket boazodoalu hálddašeapmái ja siskkáldas dilálašvuodaide, dás maiddá ieshgudet boazoeaiggádiid riektedilálašvuodaide.

Boazodoalloláhkálávdegoddi ovddidii iežas evttohusa njukčamánu 15. beaivvi 2001 ja dat lea almmuhuvvon NOU 2001: 35.

1. kapihtal *Čeahkkáigeassu* ja 11. kapihtal *Láhkaevttohus ja dasa mearkkašumi* leat jorgaluvvon sámegillii ja almmuhuvvojit dá sierra.

Inger-marie A. Oskal lea evttohusa jorgalan sámegillii. Lávdegodde-lahttu John Henrik Eira lea guorahallan ja divodan jorgaleami.

Lávdegottis leat leamaš čuovvovaš lahtut:

Kirsti Strøm Bull
Jodiheaddji

Johan Mathis Turi
Unit-Issáha Juhán Máhte

Karen Marie Eira Buljo
Juhán-Niillasa Káre Márjá

Nils Oskal
Oskal-Máhte-Ántte Niillas

Inger Anita Smuk
Márroš-Biehtár-Uvllá Inger

Jon Meløy
Atte-Káre Jovnna

John Henrik Eira
Ingos-Máhte Jovnna

Arne G. Arnesen

Betty Kappfjell
Aepien-Anta-Arne Betty

Erik Keiserud

Tor Kjøllesdal
Lávdegotti čáli

Kapihtal 1

Čoahkkáigeassu

1.1 Nammadeapmi ja váldi

2. *kapihttal*is čilgejuvvo lávdegotti nammadeapmi ja váldi.

Boazodoalloáhkálávdegoddi nammaduvvui skábmamánu 5. beaivvi 1998, 11 lahtuin. Okta lahttu manai eret lávdegottis njukčamánu 2000 ja bargu loahpahuuvui báhcán 10 lahtuin.

Lávdegottis lea leamaš čuovvovaš váldi:

Lávdegoddi galgá guorahallat geassemánu 9. beaivvi 1978 nr. 49 boazodoalloáhkálávdegotti rievddadit mearrádusaid mat gusket:

1. *Boazodoalu stivremii ja hálddašeapmái*
2. *Boazodoalu siskkáldas dilálašvuodaide, dán vuolde maiddá ovttaskas boazoeaiggáid rievddadilálašvuoda.*

Eaktuduvvo ahte boazodoalu vuoigatvuodaid vuodđogažaldagat giedahallojit Sámevuoigatvuoda lávdegotti viidáset barggu olis, gč. dán birra St.prp. nr. 49 (1997–98) čuoggá 8.3.

1.2 Dálá dilálašvuodát ja gustojeaddji njuolggadusat (3. kap. – 8. kap.)

3. *kapihtal* govvida dálá boazodoalu. Boazodoallo doaimmahuvvo sullii 140 suohkanis ja areálas mii brutto dahká 40 % Norgga eatnamiin. Cuonmánu 1. beaivvi 2000 lei boazolohku sullii 170.000. Ealáhusas leat 561 doalu (driftsenhet) ja daidda gullet oktiibuot buori 2800 olbmo. Sullii 70 % boazodoalus lea Finnmárkkus.

Sámi boazodoallo lea juhkkovuvvon guhttan boazoguohtunguovlun, mat fas leat juhkkon 78 orohahkan. Boazodoalu doallovuohki ja iešguđet áigodatguohtumiid dárbu govviduvvo dán kapihttal. Boazodoalus leat nanu árbevierut ja čilgejuvvo lagabut sosiála ja ovttaska-ogtavuoda – siidda birra, mii lea boazodoalloservodaga guovddázis. Gilvaledji ealáhusdoaimmaid deaddu boazodoalu vuostá guoskkahuvvo maiddá.

4. *kapihttal*is muitaluvo boazodoalu ja almolaš eiseváldiid oktavuoda birra. Eiseváldiin lea leamaš rievddadeaddji oaidnu sámi dilálašvuodaid hárrái, muhto mannel Áltá-ášši lea

leamaš stuorát beroštupmi sámi- ja boazodoalloáššiide. Dat lea vuhtton maiddá lágain. Riikkaidgaskasaš soahpamušat ja šiehtadusat leat ožžon eanet fuomášumi ja leat dál deatalaš vuodđun eiseváldiid politihkas sámiid guovdu.

Juohke jagi šiehtadallet stáhta ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi (NBR) boazodoallošiehtadusa, mas leat iešguđetlágán doarjjaortne- gat boazodoalloaláhussii.

5. *kapihttal*is muitaluvo dálá boazodoallohálddašemi birra mii doaimmahuvvo Ráđdehusa, Eanandoalodepartemeantta, Boazodoallostivrra, guovllustivrraid ja orohatstivrraid, ja Boazodoallohálddahusa olis. Dáid ášahusaid bargu ja sajádat čilgejuvvo vuđolaččat.

6. *kapihttal*is čilgejuvvojit dálá njuolggadusat vuoigatvuoda birra eaiggádušat bohccuid ja doaimmahit boazodoalu. Sámi boazoguohtunguovlluin lea boazodoallovuoigatvuodta dušše sámi sogat olbmuin geat ášset Norggas. Olggobealde sámi boazoguohtunguovlluid lea prinsihpas buohkain vuoigatvuodta geain leat doarvá viiddis ja heivvolaš eatnamat dakkár doibmii, muhto sii dárbbášit doaibmalobi (konsešuvnna).

Maiddá doallo-ortnet (driftsenhet) čilgejuvvo ja makkár sisdoallu das lea rievttálaš ja ekonomalaš oktavuodain.

7. *kapihttal*is lea sámi boazodoalu riektevuodu ja geavahanvuoigatvuodaid birra. Lágat guorahallojuvvojit, ja daid ovdabarggut, riektegeavaheapmi ja teoriija. Dál ii šat eahpiduvvo ahte boazosámiid geavahanvuoigatvuodain lea iešheanaláš riektevuoddu beroškeahhtá lágas, ja ahte dán vuoigatvuodain lea bággolotnunsuodjalus.

8. *kapihttal*is lea eará riikkaid boazodoalu birra, vuosttažettiin Suoma ja Ruota.

1.3 Lávdegotti árvvoštallamat ja evttohusat (9. ja 11. kap.)

1.3.1 Oppalaš árvvoštallamat

Dálá láhkamearrádusain boazodoalu siskkáldas áššiid birra lea vuosttažettiin almmolašrievtálaš sisdoallu. Olu áššit leat eiseváldiid mearridit. Geassemánu 9. beaivvi 1978 nr. 49 boazodoalloáhkálávdegotti

(dás duohko maiddá gohčoduvvon 1978-láhkan) njuolggadusat leat hábmejuvvon nu ahte juohke ášši mearrideamis lea stuora árvvoštallanmunni. Láhka lea huksejuvvon dan oidnu ahte mearridan-organat, ležžet dál orohatstivrrat, guovllustivrrat, Boazodoallostivra dahje departemeanta, sáhttet hui friddja mearridit. Leat unnán njuolggadusat hálddahusa árvvoštallami, earret oppalaš hálddahuslaš prinsihpaid kontradiktoralaš giedahallama ja bealákehtesvuoda birra, ja dan birra ahte mearrádus galgá leat áššálaš, ii ge mielddisbuktit áššehis vealaheami.

Leat unnán njuolggadusat lágas alddis mat njuolga regulerejit vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid boazodolliid gaskasaš oktavuodain. Láhka sáhtta addit dan ipmárdusa ahte easkka eiseválddiid mearrádusaid bokte dihto áššiin leat boazoeaiggádat geatnegasat čuovvut lágaid ja njuolggadusaid. Dalle šaddet almmolaš stivrenásahusat mearridit prinsihpaid ja njuolggadusaid boazodolliid gaskasaš áššiin. Dat dahká boazodolliide váttisin diehtit mii ain áigges áigái gusto, maiddá dan dihte go leat unnán johtočállosat ja njuolggadusat ráhkaduvvon lága olis.

Lávdegotti oaidnu lea ahte dálá láhká ii doarvái bures čájjet daid vuoigatvuodaid mat boazodolliin leat gaskaneaset. Dat ipmárdus ahte buot boazodolliin lea ovttá meari vuoigatvuodta geavahit guohtuneatnamiid, ja ahte lea hálddašan-organaid friddja árvvošteami duohken juohkit ja ráddjet nu ahte doaimmahuvvo bures ordnejuvvon boazodoallu, ii heive dainna oainnuin mii boazodolliin alddiineaset lea siskkáldas dilálašvuodaid birra. Dan dihte ferte njuolggadusaid ráhkadit ealáhusa árbevieruid ja sosiála vuogádagaid vuodul, ja daidda čatnat vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid. Dat ii mávsse dan ahte eiseválddit eai šat dárbbáš reguleret ja bearráigeahččat ahte 1978-lága ulbmilparagrafa ulbmilat vuhtii válđojuvvojit, muhto baicca ahte lávdegotti árvalusa vuodul šaddá eiseválddiid doaimma earalágán go dálá dilis.

Láhkálávdegoddi atná deatalažžan oazžut áigái njuolggadusaid boazodoalu iežas árbevieruid ja kultuvrra vuodul, mat dasa lassin fuolahit ovttaskas boazodolliid riektesihkarvuoda.

1978-lágas leat doallu (driftsenhet) ja orohat boazodoalu vuoddo-ovttadahkan, muhto dat ii heive boazodoalu árbevirolaš ekonomalaš ja sosiála vugiide. Hui hárve bargá boazodoalli akto. Son bargá ovttas earáiguin, ja sii gullet ovttá siidii. Lávdegoddi atná hui deatalažžan bidjat siidda guovddáži ođđa lágas.

Vai boazoeaiggádiidda šaddet ovdalgihtii čielgaset dilálašvuodat ja stuorat riektesihkarvuodta,

de ferte lágas čielgaseappot daddjot makkár vuoigatvuodat ja geatnegasvuodat juohkehaččas leat.

Lávdegoddi lea mielas doalahit orohat-ortnega, muhto nu ahte orohatstivrras eai šat galgga leat almmolašrievttálaš doaimmat. Seammaládje háliida lávdegoddi doalahit ortnega mas lea okta ovddasvástideaddji jodiheaddji. Lávdegoddi lea leamaš stuora hástalussan gávnnahit njuolggadusaid mat ásahtit oktavuoda ovddasvástideaddji doalu, siidda ja orohaga gaskka. Jus ii boade áigái oktavuodta dáid gaskka, de šaddet resurshálddašanvástisvuodat ain bistit.

Láhkálávdegoddi lea atnán dárbbášlažžan ođasmahttit 1978-lága hámi. Lea dárbbášlaš juohkit soames paragrafai vai njuolggadusat šaddet čielgaseappot. Dasto lea sávahahtti sirddášit soames mearrádusaid. Danne lea lávdegoddi gávnnahan ahte ođasmahttima boadus berre leat ođđa boazodoalloláhkaevttohus. Departemeanta diehtá lávdegotti oainnuid dán dáfus, ii ge leat vuostaldan dakkár jurdaga.

Ferte deattuhuvvot ahte lávdegoddi lea árvvoštallan dušše daid njuolggadusaid maid lávdegotti váldi sisttisdoallá. Mearrádusaid mat gusket boazodoalu ja olggobeale máilmmi gaskavuodaide, namalassii 1978-lága 3. ja 6. kapihttalat ja 28., 29. ja 30. paragrafat čuvvot ođđa láhkaevttohussii seamma sisdoaluin, muhto eará paragrafanummariiguin.

Lea maid dáid olggobealde lávdegotti válddi evttohit njuolggadusaid doarjagiidda Boazodoallošiehtadusa olis. Almmátge oaivvilda lávdegoddi ahte doarjjaortnega berre dárkileappot guorahallat dainna ulbmiliin ahte ásahtit boazoeaiggádiidda stuorat riektesihkarvuoda.

Lávdegoddi deattuha ahte ođđa láhkamearrádusaid iešalddiset eai ásat stuorat riektesihkarvuoda ja buoret hálddašeami. Dasa lassin dárbbášit guoskevaš eiseválddit eambbo máhttu sámi boazodoalu birra. Dat ii guoskka dušše boazodoallohaldahusa virgeolbmuide, muhto maid dáid eará almmolaš ásahtis virgeolbmuide geat giedahallet boazodollii guoskevaš áššiid, ja nu maid dáid justisuorgái, nugo politiijai ja duopmostuoluide. Virgeolbmot geain ii leat dát máhttu, berrejit oazžut dárbbášlaš oahpu.

1.3.2 Siida

Čuoggás 9.2¹ čilgejuvvo dárkileappot mii lea siida ja dan sajádat láhkaevttohusas. Gohčodit juoida siidan eaktuda boazosámi ipmárdusa mielde čuovvovačča:

a) boazoealu

1. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

- b) ahte eallu dollojuvvo čoahkis ja guodohuvvo/bearráigehččojuvvo
- c) dábaláččat ovttá dahje eanet boazodoallobearrašiid geain leat bohccot ovttas

Siida ii leat dušše bargo-oktavuohta, muhto maiddái boazoguhtuneatnamiid árbevirolaš geavaheami vuodđun.

Lávdegotti hástalussan lea leamaš ráhkadit njuolggadusaid mat heivejit iešgudetlágán siidaortnegiidda mat leat sámi boazodoalus. Dan dihte eai berre njuolggadusat leat beare čavga, muhto eai nu loažža ge ahte dain duohtaságas ii leat rievttálaš mearkkašupmi. Lávdegoddi lea evttohan njuolggadusaid mat vuhtii váldet sihke geassesiidda ja dálvesiidda. Siidda rievttálaš dárkkuhus boahťá ovdan mángga dáfus:

1. *Orohatstivren.* Evttohuuvvon njuolggadusain orohatstivrra birra lea eaktuduvvon ahte buot geassesiiddain (geasseorohagain) galgá leat iežas stivramiellahttu, gč. čuoggá 1.3.6 dás mañnelis. Jus orohagas leat eanet go čieža geassesiidda, de evttoha lávdegotti eanetlohku, buohket earret okta, ahte stivradoaibma manná vuoruid mielde. Livččii sávahahtti ahte maiddái buot dálvesiiddat oččoše stivralahttu, muhto de šattaše olu orohatstivrrat beare stuorrát. Dan sadjái evttoha eanetlohku ahte geassesiidda stivradoaibma manná vuoruid mielde geassesiidda iešgudet joavkkuid gaskka. Muhtun sajiin leat dát iešgudet joavkkut dálvesiiddat. Eará sájiin lea earaládje, muhto dat ii mávsse ahte eai sáhte leat iešgudet joavkkut doppe nai. Boazodoallit mearridit ieža movt sii háliidit leat joavkun.
2. *Guohtungeavahan-njuolggadusat.* Orohatstivrra deataleamos doaimmaid gaskkas lea ráhkadit guohtungeavaheapmái njuolggadusaid, gč. čuoggá 1.3.7 dás mañnelis. Dát guohtungeavahan-njuolggadusat galget ráhkaduvvot iešgudet siiddaid árbevirolaš guohtungeavaheami vuodul, sihke geasse- ja dálvesiiddaid dáfus. Mañemus logijagiid lea siiddaid árbevirolaš geavaheapmi iešgudet sivaid geažil leamaš garra deattu vuolde. Lávdegotti oainnu mielde lea deatalaš fas oažžut áigái árbevirolaš geavaheami, ja ráhkadit njuolggadusaid mat suodjalit dan.
3. *Boazolohku.* Lea siida, ii ge orohat man vuodul boazolohku galgá mearriduvvot, gč. čuoggá 1.3.8 dás mañnelis.
4. *Siidaoassi.* Nugohčoduvvon siidaosiid ásaheami bokte mearridit siidda boazodoallit ieža man galle ovddasvástideaddji doalu siiddas galget leat, geahča čuoggá 1.3.3 dás mañnelis.

Lávdegoddi evttoha maiddái njuolggadusaid siidda siskkáldas dilálášvuodaide, dás maiddái njuolggadusaid siidastivrra, siidakássa ja siidafoandda birra ja bargogeatnegasvuodaid ja investeremiid birra, geahča lánkaevttohusa § 8–10 rájes § 8–16 rádjái.

1.3.3 Siidaoassi

Lávdegoddi evttoha ahte dálá doallo-ortnet (driftsenhet) heaittihuvvo ja dan sadjái boahťá siidaoassi, geahča dárkileappot *čuoggá 9.3²* ja lánkaevttohusa § 4–2 § 4–4 rádjái.

Lávdegotti oainnu mielde leat dálá doallo-ortnegis mángga heajos beali. Earret eará ii váldde doallo-ortnet vuhtii dan ahte siida lea bargo-oktavuohta. Seammas lea dárbu dárkileappot čielggadit gii lea doalu ovddasvástideaddji jodiheaddji – sihke siskkáldasat ja muđui servodaga ektui. Sáhtášii gal maiddái dahkat siidda ovddasvástideaddji ásaheami, muhto siiddas sáhttet olbmot lotnahuvvat ja erenoamážit rievddada dálvesiiddastallan.

Lávdegoddi dáhttu doalahit dan ortnega ahte sis geain lea gullevašvuota boazosámi álbmogii, galgá leat viiddis vejolašvuota eaiggáduššat bohccuid, nu ahte sii sáhttet dainna lágiin doalahit gullevašvuota boazodollui. Seammas ferte leat áibbas čielggas gii lea doalu ovddasvástideaddji ja jodiheaddji. Vuosttažettiin ferte lágas čielgasit daddjot geas lea ovddasvástádus fuolahit ahte lága mearrádušat boazologu ja guohtunáiggiid birra čuvvojuvvojit. Dan dihte eat beasa das ahte ovddasvástádus ferte biddjot ovttaskas olbmuide.

Lávdegoddi oaidná maid dárbbaslašžan gáržžidit álggahemiid boazodollui, muhto oaihvilda ahte boazodoallit ieža fertejit eanet stivret geat galget beassat álgit. Siida ferte ieš mearridit gii galgá oažžut ovddasvástádusa doaimmahit boazodoalu doppe. Dálá ortnega mielde gáibiduvvo ahte doallu (driftsenhet) vuos oažžu doaimmalobi eiseválddiin. Go lávdegoddi evttoha ahte ealáhus ieš – namalassii siida – eanet galgá mearridit odđáálggahemiid, de leat válljen garvit sáni driftsenhet, masa juo boazodoallu muđui ii leat nu mielas. Dan sadjái leat mii ásaheami odđá sániid: siidaoassi ja siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheaddji – čájehan dihte ahte doallu man birra dás lea sáhka ii sáhte gehččot sierra, muhto ahte dat gullá stuorrát oktavuhtii, namalassii siidii.

Lávdegoddi evttoha ahte dálá doaluid (driftsenhetaid) jodiheaddjit šaddet siidaosiid jodiheaddjit, gč. evttohusa § 4–3, 1. čuoggá. Odđá siidaosiid ásaheapmi gáibida ovttamielalašvuota siiddas, gč. § 4–3, 2. čuoggá. Lassi eaktun lea ahte odđá siida-

2. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

osiid ásaheapmi ii dagat ahte siidda mearriduvvon boazolohku lassána.

Jus dál leat omd. guokte doalu muhtun siiddas, de daid eaiggádat šaddaba evttohusa mielde goabbat siidaosi jodiheaddjin ja sáhttiba ásahtit siidii eanet siidaosiid jus leaba ovttaoaivilis.

Go dás namuhuvvo siida, de oaivvilduvvo geasse-siida, namalassii sii geain lea oktasaš geasseorohat. Dat geat leat geasset ovttas, sáhttet muđui jagis leat unnit joavkun, mii dalle lea bargo-oktavuohtan. Dákkár unnit siiddat berrejit sáhttit ásahtit odđa siidaosiid, vaikko eai buohkat geasseorohagas leat ge mielas dasa. Dalle lea nu ahte ovdal go sii besset ásahtit odđa siidaosiid, de ferte sidjiide mearriduvvot sierra boazolohku, ja sii galget doalahit boazologu dan mielde, gč. evttohusa § 4–3, 2. čuoggá mearkkašumiid.

Siidaosi ovddasvástideaddji jodiheaddji galgá sáhttit sirdit jodihanovddasvástádusa soapmásii gii sáhttá doaimmahit boazodoalu su mañnel, gč. evttohusa § 4–7. Geasa son sáhttá sirdit jodihanovddasvástádusa lea seamma go 1978-lága 4. § mielde, muhto lávdegoddi lea geahččalan njulget dálá njuolggadusain unohis beliid. Čujuhit evttohuvvon § 4–7 ja § 4–9 ja daid mearkkašumiide.

Okta lávdegotti lahtuin ii ollásit doarjjo evttohuvvon njuolggadusaid siidaosi birra.

1.3.4 Bálddalas álggahanoassi

Dála njuolggadusaid dáfus doalu (driftsenhet) birra lea leamaš váttisvuohtan áigái oažžut njuovžilis buolvamolsunortnegiid. Njulgen dihte dán de evttoha lávdegoddi ahte ásavuvvo ortnet man sáhttá gohčodit bálddalas álggahanoassin, gč. čuoggá 9.3.3³.

Lávdegoddi evttoha ahte siidaosi jodiheaddji galgá sáhttit ásahtit bálddalas álggahanoasi, man nuorat buolvva olmmoš nammaduvvo jodihi. Diekkár bálddalas álggahanoasi ii sáhte ásahtit ovdal go siidaosi jodiheaddji deavdá 50 jagi, geahča evttohusa § 4–4.

Addimiin bálddalas álggahanoasi nuorat buolvva olbmui sihkkarastojuvvojit sutnje oadjebas bargodilálašvuođat dassá go dábálaš siidaosi jodiheaddji heaitá. Bálddalas álggahanoasi ortnet galgá sihkkarastit njuovžilis buolvamolsuma. Diekkár vejolašvuođa haga šattašii garra deaddu ásahtit odđa siidaosiid. Namahus bálddalas álggahanoassi lea válljejuvvon čájehan dihte ahte dat gullá dábálaš siidaoassái ja ahte dat galgá sihkkarastit nuorat buolvva vuoigatvuođaid. Bálddalas álggahanoasi

jodiheaddjis leat doaimma dáfus seamma vuoigatvuođat, ovddasvástádus ja geatnegasvuođat go siidaosi jodiheaddjis.

Lávdegotti eanetlohku, buohkat earret okta, evttohit ahte sáhttá ásavuvvot dušše okta bálddalas álggahanoassi gude nai siidaoassái. Dat mearkkaša ahte jus bearrašis leat eanet mánát boazodoalus, de fertejit váhnemat válljet guhte sis oažžu bálddalas álggahanoasi. Vaikko dušše okta máná sáhttá oažžut bálddalas álggahanoasi, de ii dárbaš dat mearkkašit ahte dat earát masset vejolašvuođa oažžut siidaosi. Jus siidda siidaosiid jodiheaddjit leat ovttaoaivilis, de sáhttet sii ásahtit odđa siidaosiid eará mánáide.

Stuora siiddain gos leat olu siidaoasit sáhttá gal leat váttis olahit ovttamielálašvuođa odđa siidaosiid ásaheapmái jus dat mielddisbukta ovdamuniid ovttá bearrašii earáid ovdalii. Unna siiddažiin, gos soitet leat dušše guokte siidaosi, sáhttiba dat ásahtit bálddalas álggahanoasi goabbá nai ja dasa lassin soahpat ásahtit vel odđa siidaosiid.

1.3.5 Mearka

Čuoggás 9.4⁴ evttoha lávdegoddi joatkit dálá njuolggadusaid mearkka birra, muhto nu ahte njuolggadusat biddjojit njuolga láhkii, eai ge láhkaásahusaide nugo dál. Dát evttohuvvo earret eará deattuhit daid nanu árbevieruid mat gullet boazomerkii. Lávdegoddi evttoha rievdadit merkema dála áigemeriid. 1978-lága mearrádusain daddjo ahte miessi galgá merkejuvvot ovdal golggotmáná 31. beaivvi, muhto ahte lea vejolaš máñidit miessemánu 31. beaivái. Dát vuosttaš áigemearri lea dagahan ahte muhtumat navdet geažotbealji leat almmolaš opmodahkan mañnel golggotmáná 31. beaivvi. Lávdegoddi evttoha dušše ovttá áigemeari merkemii, namalassii miessemánu 31. beaivvi jagi mañnel go lea riegádan. Geahča eanet lávdegotti evttohan merkennjuolggadusaid birra láhkaevtttohusa 7. kapihttalas.

1.3.6 Orohat ja orohatstivren

Čuoggás 9.5⁵ guorahallojuvvo orohaga ja orohatstivre ortnet. Lávdegoddi evttoha doalahit orohatortnega ja evttoha njuolggadusaid orohatjuohkimii, geahča evttohusa § 8–1.

Orohastivrii gullet dál sihke priváhtarievttálaš ja almmolašrievttálaš doaimmat, ja dat dahká váttisvuođaid. Bealálašvuođavárra lea stuoris, ja dan lea Siviilaáittardeaddji mearkkašan.

3. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

4. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

5. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

Orohatstivrra válldi eahpečielga njuolggadusat addet orohaga eanetlohkui vejolašvuoda boastut geavahit iežaset válldi ovddidit iežaset beroštumiid ovdalii orohaga oktasaš beroštumiid, njuolggo vahágin unnitlohkui.

Berre ain leat orohatstivra man orohaga boazodoallit välljejit, muhto stivra berre leat priváhtarievttálaš orgána. Dán stivrra sáhtta buohtastahtit giliálmennega stivrrain. Priváhtarievttálaš orgánan oazžu orohatstivra válldi mearridit iešguđet siskáldas áššiid, áššiid mat gusket resursahálddašepmái ja guohtumiid suodjalepmái. Áššit mat gusket ovttaskas olbmuid boazodollui leat olggobealde orohatstivrra válldi. Seammaládje go eará priváhtarievttálaš orgánaiguin nai, de ferte orohatstivra maid leat vissis almmolaš bearráigeahču vuolde.

Go orohatstivrra lahtut ieža nai leat boazodoallit, ja alddiineaset lea gullelašvuolta olu daid áššiide maid giedahallet, de lea deatalaš sihkkarastit ahte eanetlohku ii geavat iežas válldi govttohemet duolbmat unnitlogu beroštumiid. Lea nappo deatalaš ásaht čielga njuolggadusaid dasa maid stivra sáhtta mearridit, ja nu eastadit soahtáhagaid.

Deatalaš vuohki sihkkarastit ahte unnitlogu beroštumit vuhtii válđojuvvojit lea ásaht njuolggadusaid mat dáhkidit iešguđet siiddaide stivrasaji. Lassin dása evttoha lávdegoddi boazoeaiggiidida geat atnet iežaset govttohemet giedahallon, vejolašvuoda ovddidit orohatstivrra giedahallama bealákeantes orgána árvoštallamii.

Orohagat leat iešguđet sturrodagas, stuora orohagaid rájes gos iešguđet joavkkut doibmet áibbas sierralaga, unna orohagažiid rádjai mat leat birra jagi dahje osiid jagis ovtas. Evttohuuvon njuolggadusat leat nu ahte heivejit buot sturrosaš orohagaide.

Láhkaevttohusa mielde galget orohatstivrras orohaga iešguđet joavkkut ovddastuvvot. Stivra nappo ii välljejuvvo jahkečoahkkimis, gos buohkain leat ovtadássásaš jienat. Dakkár ortnet sáhtášii dagahit ahte seammahagain álo livččii eanetlohku orohatstivrras. Orohatstivra galgá hálddašit orohaga oktasaš resurssaid, nugo guohtumiid, ja dalle ferte dáhkiduvvot ahte orohaga buot guohtunguovllut leat áiggi vuollái ovddastuvvon stivrras. Dan dihte välljejit dat siidaasit stivralahtuid ovtas geat leat ovtas geasseorohagas.

Geassesiiddas sáhttet leat mánja joavkku, dálvesiiddat dahje bearrašat. Dát válđojuvvo vuhtii mearrádusain iešguđet geassesiiddaid orohatstivraevttohasa välljema birra. Maiddái geassesiidda stivraovddasteaddji välljemis galgá fuolahit ahte

okta joavku ii álo oáččo stivraámmáha, geahča evttohusa § 8–2 nuppi ja goalmát ladđasiid.

Lávdegoddi lea juohkásan orohatstivrra välljema njuolggadusaid dáfus. Eanetlohku evttoha ahte orohatstivra välljejuvvo geassesiiddaid vuodul, gč. čuoggá 9.5.2.1⁶. Unnitlohku evttoha vällgabiiriid daid orohagaide main leat eanet go čieža geassesiidda, geahča čuoggá 9.5.2.2⁷.

Lávdegoddi evttoha maiddái dárkilet njuolggadusaid orohaga jahkečoahkkima birra ja geas lea jienastanvuogitvuolta, geahča evttohusa § 8–8 ja § 8–9. Evttohuuvvojit njuolggadusat orohatkássa ja orohaga boazodoallofoandda birra ja dáid ruđaid dárkkisteami (revisuvnna) birra, geahča § 8–5, § 8–6 ja § 8–7.

1.3.7 Geavahan-njuolggadusat

Čuoggás 9.6⁸ čilge lávdegoddi geavahan-njuolggadusaid dárbbu duogáha. Orohatstivrra deataleamos doaimmaid gaskkas lea ráhkadit geavahan-njuolggadusaid. Dán birra leat njuolggadusat láchkaevttohusa 9. kapihttalis. Erenoamáš deatalaččat leat njuolggadusat guohtungeavaheami ja boazologu birra. Láhkaevttohusas leat maid sierra mearrádusat maid ferte muittus atnit diekkár njuolggadusaid ráhkadettiin, geahča evttohusa § 9–3 ja § 9–4.

Orohat galgá geavahan-njuolggadusain maiddái mearridit orohaga oktasaš rusttegiid geavaheami, nugo gárddiid ja eará oktasaš rusttegiid. Galget ráhkaduvvot njuolggadusat mohtorfievruid geavaheami birra guohtuneatnamiid vuhtii válđima várás. Orohaga eará oktasaš resurssat sáhttet leat boazodoallofoanda ja eará ruđat.

Orohagas sáhtta mánjga dáfus leat dárbbášlaš ráhkadit njuolggadusaid iešguđet jagiáigeguohtumiid geavahepmái. Man dárkilat dat galget leat, lea iešguđet guovlluid dilálašvuodaid duohken. Madi stuorat soahpameahttuvvodat siiddaid gaskka leat guohtumiid geažil, dađi dárkileappot fertejit njuolggadusat leat. Unnimus mearis galget njuolggadusat čielggadit dáid beliid:

1. Iešguđet jagiáigeguohtumiid guohtunáiggiid, jus eai leačča birrajagi guohtumat
2. Juohke dálvesiidda guovddáš siidasaji
3. Njuolggadusaid johtima birra earáid geasseorohagaid čađa
4. Njuolggadusaid johtima birra eará dálvesiiddaid guovddáš siidasajiid čađa
5. Govvidit geasseorohaga

6. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

7. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

8. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

6. Govvidit johtimiid iešgudet jagiáigeguhtumiid gaskka
7. Njuolggadusaid johtimiid birra

Njuolggadusat guohtungeavaheami birra galget ráhkaduvvot eatnamiid árbevirolaš geavaheami vuodul ja ovddidit ávkkálaš geavahanortnegiid. Eanetlohku, buohkat earret okta lahttu, dáhttot maiddái mearrádusa dan birra ahte guohtungeavaheami njuolggadusat eai galgga šaddat vuostálaga ovttaskas siidda vuoigatvuodaiguin maid siida lea ásahan erenoamáš riektivuodu olis, geahča evttohusa § 9–3 nuppi laddasa.

Lávdegoddi lea maiddái geahččalan láhkii evttohit njuolggadusaid buori boazodoallovieru birra. Dat leat njuolggadusat guodoheami birra, § 6–2, geahčadeami birra, § 6–3, eará siiddaid bohccuid áimmahuššama birra, § 6–4, rátkkašeami birra, § 6–5, ja njuolggadusat gárddástallamiid diediheami birra, § 6–6.

1.3.8 Boazolohku

Čuoggás 9.⁹ guorahallojit dala njuolggadusat boazologu birra. Váttisvuohtan dala njuolggadusaiguin lea ahte boazologu njuolggadusat leat čadnon orohakkii ja dollui (driftsenhet). Boazologu mearrideapmi mii ii váldde vuhtii siidda, sáhtta unohasat čuohtat.

Lávdegoddi oavvilda ahte boazologu mearrideamis ferte vuhtii váldit siiddaid ja daid guohtuneatnamiid mat siiddain leat.

Lávdegoddi evttohusa mielde galgá bajimus boazolohku mearriduvvot geassesiiddi, geahča evttohusa § 9–4.

Orohagain gos dálveguohtumat bidjet rájiid, sáhtta boazolohku mearriduvvon geasseguohtumiid ektui šaddat beare allat. Orohaga boazologu ii sáhte nappo dušše geasseguohtumiid vuodul mearridit. Ferte buot jagiáigeguhtumiid geahččat ovttas, ja gáržžimus guohtumat šaddet mearridit man allat boazolohku sáhtta leat.

Boazologu mearridettiin ferte maiddái muittus atnit guohtunáiggiid, gč. § 9–5. Jus dálveguohtumat leat gáržžimusat, de leat maiddái guohtunáiggit deatalaččat.

1.3.9 Boazodoalu hállddašeapmi

Čuokkis 9.8¹⁰ lea boazodoalu hállddašeami birra. Lávdegoddi čujuha boazodoallohállddašeami guorahallamii man Norsk institutt for by- og regi-

onforskning, NIBR lea čadahan, ja mii lea almmuhuvvon NIBR-Prošeaktaraportan 2000: 16, Reindriftsforvaltningen – en evaluering av organisasjon og virksomhet (Boazodoallohállddašeapmi – organisašuvnna ja doaimma evalueren).

Ásahus lea unni dan ektui go dasa gullá sihke náššuvnnalaš ja guovllulaš/báikkalaš boazodoalu hállddašeapmi, ja unni bargguid viidodaga ja hivvodaga ektui. Dát šaddá ge erenoamáš čielggasin go buohtastahtta hállddaha Finnmárkku ossodaga eanandoalu vástideaddji hállddašanorganisašuvnnain.

NIBR mielde lea boazodoallohállddahas válelaš gelbbolašvuohta. Dál leat stuorát gelbbolašvuodagáibádušat – boazodoallofágalaččat, ekonomalaččat ja juridihkalaččat – go boazodoallohállddaha ásahettiin 1970-logu loahpas. Maiddái jodiheapmái leat dál eará gáibádušat go dalle. Lávdegoddi oaidnu dala boazodoallohállddaha organiserema ja doaimma dáfus lea mihá muddui seamma go NIBR oaidnu lea evaluereme vuodul.

Váttisvuodát leat vuosttažettiin guovtti oasis:

1. Hállddahas ii čuovvol lágaid ja njuolggadusaid rihkkuma
2. Hállddahas lea beare sierra eará almmolaš hállddašeami ektui mas lea dahkamuš boazodoaluin

1. čuoggás namuhuvvon dilálašvuodát leat dábalaččat dan sivas go láhkamearrádušat leat eahpečielgasat. Lávdegoddi lea dán geahččalan njulget iežas láhkaevttohusa bokte. Láhkamearrádušat iešalddiset eai leat doarvá njulget diekkár diliid. Lassin gáibiduvvo hállddahas gelbbolašvuohta giedahallat váttis juridihkalaš gažaldagaid mat dávjá bohciidit boazodoallolága čadaheamis ja čuovvoleamis.

Lávdegoddi oainnu mielde lea dala ortnega headjuvuohtan ahte boazodoallohállddahas lea unni ja nu sierra eará hállddašeamis. Dala ekonomalaš ja olmmošlaš návccaiguin lea hállddahasii váttis hukset doarvá gelbbolašvuoda buot sávahtti surggiin.

2. čuoggás namuhuvvon dilálašvuodát gusket erenoamážit arealahállddašeapmái. Deatalaš mearrádušat arealageavaheami birra dahkkojit doppe gos boazodoalus ii leat ovddasteaddji ja gos boazodoalu beroštumit dávjá vuoittahallet gilvaleaddji eanangeavaheddjiide.

Hállddaha sierravuodas lea maiddái mearkkašupmi eará deatalaš boazodoalloáššiin, nugo ovdamearkka dihte boraspirehállddašeamis, birashállddašeamis ja servodatplánemis.

Norggas doaimmahuvvo boazodoallu mehciin gos maiddái leat bivdu ja eará meahce-ealáhusat,

9. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

10. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

turisma ja bartahuksen. Dáin guovlluin soitet eiseválddit maiddá háliidit doarjut stuorát ealahusovddidemiid, nugo minerálandustriija, elfápmohuksemiid jna. Boazodoalus leat olu sajiin guohtuneatnamat giliid lahka gos huksenáigumušat leat boazodollui áittan.

Johtti ealahussan rasttida sámi boazodoallu suohkanrájiid ja vásiha beaivválaččat ahte boazodoallu lea unnán adnon árvvus suohkaniin mat eai leat boazodolliid ruovttusuohkanat. Guohtuneatnamiid gáhttema rahčamuš lea losimus suohkaniin mat eai leat boazodolliid ruovttusuohkanat. Vel ruovttusuohkaniin nai vásihit oallut boazodoallit unnán ipmárdusa boazodoalu dárbbuide.

Hálddahusa sierra sajádat ja váilevaš oktavuoha eará guovllulaš ja báikkálaš hálddašeapmái dagaha mángga dáfus váttisin ealahussii oažžut oainnuisid ovdan deatalaš servodatplánaáššiin.

Olles lávdegoddi oavvilda ahte lea dárbblašá rievdatit hálddašanortnega.

Lávdegotti eanetlohku, buohkat earret okta, evttohit hálddašanvuogi mas fylkkaboazodoallostivra ja fylkkamánni dan čállingoddin atná hálddašanovddasvástádusa guovllulaš dásis. Náššuvnnalaš dásis lea hálddašanovddasvástádus Boazodoallostivrras oktan guovddáš čállingottiin – Stáhta boazodoallohálddahusain.

Unnitlohku ballá ahte boazodoalloberoštumit vuottahallet gilvvus eará beroštumiiguin jus hálddašeapmi sirdo guovllu dásis fylkkamánnái, erenoamážit areálaáššiin. Eanetlogus lea nappo eará oaidnu dás ja bidjá eanemus deattu dasa ahte fylkkamánnis lea juo ovddasvástádus áššiin mat leat mearrideaddji deatalaččat boazodollui. Go fylkkamánnis dál ii leat ovddasvástádus boazodoalu áššiin, de leat dat lávdegotti oainnu mielde sivvan dasa go fylkkamánni ii čájjet doarvá beroštumi boazodoallogažaldagain.

Fylkkamánni ii leat politihkalaš orgána, ii ge galgga politihkalaččat vuoruhit ja vihkkedit iešguđet beroštumiid nugo fylkkagiella dahje departemeanta. Fylkkamánni bargu lea fuolahit ahte náššuvnnalaš politihka čadahuvvo guovlluin. Fylkkamánni lea nappo hárvánan doaimmat iešguđet departemeantaid ja direktoráhtaid ektui. Eanetlogu oainnu mielde ferte fylkkamánni maiddá doaimmat Sámedikki politihka ektui dađi mielde go Sámedikki váldi lassána.

Dálá guovllukantuvrraid sirdin fylkkamánni vuollái mielddisbuktá ahte ásahuvvo sierra boazodoallofágaossodat fylkkamánni doaimmahussii, seammaláđe go juo leat eanan- ja vuovdedoalus ja birasgáhttemis. Ii leat nappo sáhka bidjat boazodoalloáššiid juo ásahuvvon ossodagaide fylkkamánni doaimmahusas. Ahte hálddašeapmi sirdo-

juvvo fylkkamánni vuollái, ii dárbbáš mearkkašit ahte buot virgeolbmot sirdojuvvojit dohko gos fylkkamánni lea. Dárbbášuvvojit guovllukantuvrrat mat eai leat beare guhkin eret boazodolliid ássanja orrunbáikkiin. Guovllukantuvrrat galget leat service- ja veahkehandoaimmahusat, muhto dain ii galgga leat mearridanváldi.

Nu movt namuhuvvon, de árvala lávdegotti eanetlohku ahte ásahuvvo ođđa stivra fylkkadásis ja ahte dát stivra oažžu sullii seamma doaimma go dálá guovllustivrrain lea. Fylkkaboazodoallostivras šaddá eará oktiibidjan go dálá guovllustivrrain, geahča čuoggá 9.8.7¹¹. Fylkkaboazodoallostivrii galget boazoeaiggádat ieža välljet áirasiid, ja nu maiddá Sámediggi ja fylkkadiggi. Boazoeaiggádat galget leat eanetlogus stivrras. Fylkkamánni (boazodoallo-ossodaga bokte) doaimmá fylkkaboazodoallostivrra čállingoddin ja oažžu maid muhtun áššiin mearridanváldi.

Evttohuvo ahte Stáhta boazodoallohálddahus fuolaha náššuvnnalaš dási doaimmaid boazodoallostivrra jodiheami olis. Evttohus lea dálá Boazodoallostivrra ja boazodoallohálddahusa Álttás joatkin. Boazodoallostivrii nammadit áirasiid boazodoallit, Sámediggi ja fylkkadiggi. Boazodoallit galget leat eanetlogus.

Boazodoallostivra oktan Stáhta boazodoallohálddahusain lea váidinásahussan fylkkaboazodoallostivrra ja fylkkamánni mearrádušaid dáfus.

Departemeanta galgá ain leat boazodoallohálddašeami bajit ásahus, ja atnit lánkaaddi ovddasvástádusa ja fuolahit lánka- ja njuolggadusbarggu bokte ahte ráđdehusa politihkalaš ulbmilat čadahuvvojit. Departemeanttas galgá ain leat váldi stivret Boazodoallostivrra ovttaskas áššiin, dahje ieš dahkat mearrádušaid bajit orgánan hálddašanlága olis. Lávdegotti mielas galgá maiddá Sámedikkis leat guovddáš sadji náššuvnnalaš boazodoallopolitihkas, ja dan oktavuodas berre Sámediggi searvat lánkaásahusaid ráhkadeapmái boazodoallolága olis.

Unnitlohku, okta lahttu, evttoha doalahit dálá ortnega oktan guovllustivrrain ja boazodoallokantuvrraiguin, ii ge hálit hálddašeami sirdot fylkkamánnái. Unnitlogu evttohusa mielde berre Sámediggi oažžut hálddašanovddasvástádusa, ja boazodoallohálddahus Álttás šattašii dalle Sámedikki vuolláš fágaossodahkan. Unnitlogu evttohusa mielde ii galgga leat boazodoallostivra čadnon guovddáš hálddahussii. Dálá boazodoallostivrra doaimmaid galggaše Sámediggi ja fágaossodat váldit badjelaset.

11. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

Lávdegoddi evttoha áсахuvvot sierra boazobearráigeahču Stáhta luonddubearráigeahču vuolái (čuokkis 9.8.9¹²). Boazobearráigeahču galgá dárkkistit ahte orohaga geavahan-njuolggadusat čuvvojuvvot ja galgá leat oidnosis mehciin ja nu eastadit ja čoavdit riidduid.

Lávdegoddi atná deatalažžan čoavdit orohagaid, siiddaid ja ovttaskas olbmuid gaskasaš riidduid. Lea deatalaš čoavdit riidduid dainna lágiin ahte bealálaččat manjel sáhttet ovttasbargat. Dan dihte árvala lávdegoddi ahte áсахuvvo soabahanortnet (čuokkis 9.8.10¹³).

1.3.10 Ráŋgumat

Čuokkis 9.9¹⁴ giedahallá ráŋgumiid. 1978-lága ráŋgun-njuolggadusat leat eahpečielgasat. Dat mielddisbukta ahte boazodoallit eai dieđe mii lea váikkuhussan jus sii rihkkot lága, njuolggadusaid dahje eiseválddiid mearrádusaid. Eahpečielggasvuohta dagaha maiddái ahte hálddahuš lea eahpešihkar dan dáfus movt mearrádusaid galgá čuoovvilit. Dan dihte berre lánka leat mihá čielgaseabbo dán dáfus.

Eaktun dasa ahte eiseválddit bidjet ráŋgumiid johtui, lea ahte áššis lea almmolaš beroštupmi mii lea dakkár ahte soahpameahtunvuohta ii berre biddjot priváhta giedahallamii dahje orrut daga-keahttá maidege. Lága mearrádusain leat máŋga siskkáldas ortnet- ja ovttasbargonjuolggadusa maid rihkkuma eiseválddit eai ráŋggo. Loahpa loahpas lea bealálaččaid iežaset duohken vuodjit ášši duopmostuoluide jus lea dárbblaš.

Nuppe bealis sáhttet bohciidit dilálašvuodat main eiseválddiin lea čielga beroštupmi ja geatnegasvuohta fuolahit ahte mearrádusat doahttaluvvot.

Jus juoga doaimmahuvvo mearrádusaid dahje njuolggadusaid vuostá, de sáhttet eiseválddit gohččut lobihis doaimma heahtihuvvot. gč. evttohusvov § 13–2.

Árvaluvvo áсахuvvot váldi bidjat bággensáhku, mii lea ekonomalaš vuohki bágget gohččuma ollašuttuojuvvot. Nu guhká go gohččun ii čuvvojuvvo, de lassána sáhku. Bággensáhku sáhtta geavahuvvot buot dilálašvuodain goas gohččun dahje gielddus ii čuvvojuvvo, gč. evttohusvov § 13–3.

Evttohusvov divat guohtungeavahan-njuolggadusaid rihkkuma oktavuodas, gč. § 13–4. Dás lea sáhka hálddashušaš mearriduvvon divadis mii gáibiduvvo dalle go soames lea oktasaš resurssain

geavahan eambo go mii sutnje gullá. Máksojuvov divat manná oktasaš doaimmaide. 1978-lága §:s 8b lea vástideaddji mearrádus resursadivada birra. Guokte lahtu eai doarjjo diekkár divdada ásaheami.

Evttohusvov maiddái váldi cealkit sáhku, mii lea gohččun čuoovvut ovdalaččas addon gohččuma, gč. § 13–5. Dát lea seammaládje go eará lágain. Son geasa sáhku celkojuvvo, sáhtta ovddidit dan duopmostuoluide dihto áigemearis. Jus dat ii dahkko, de lea sáhkocealkámušaš seamma bággenvuoibmi go loahpalaš duomus.

Jus eará váikkuhandoaimmat eai adno ávkálažžan, de sáhttet mearriduvvot bággenoaimmat, gč. § 13–6.

Bággenoaimmat sáhttet leat omd. iešgudetlágán doaimmat ja dárkkisteamit bohcuiddahje ealu dáfus, boazologu unnideapmi dahje lobihis rusttegiid ja visttiid gaikun. Okta lahttu ii doarjjo bákolaš boazologu unnideami.

Bággenoaimmaid mearrádusain lea bággenvuoddu, muhto bággenoaimmaid čadaheapmái gáibiduvvo nammarievtti searvan, earret gohččumiid čadaheapmái mat gusket dárbblaš bargguide bohcuiguin dahje ealuin dahje daid dárkkisteamái.

Evttohusvov ahte dat ásašusat main lea váldi mearridit bággenoaimmaid maiddái galget sáhttet gáibidit bággočadaheami nammarievtti bokte bággočadahanlága § 13–14 vuodul.

Iešgudet ráŋgumat sáhttet geavahuvvot ovttas dahje sierralaga. Ráŋgumat galget almmotge leat govttoláččat rihkkuma ektui. Ráŋgumat oktiiveivehuvvot dainna lágiin ahte eai čuoza govttohemet, geahča evttohusvov § 13–1 nuppi ladđasa.

1.4 Hálddahušaš, ekonomalaš ja biraslaš váikkuhusat

10. kapihttalas árvoštallojuvvojit evttohusaid hálddahušaš, ekonomalaš ja biraslaš váikkuhusat. Lea dárbu vissis muddui nannet hálddahušaš, ere-noamážit regiovnalaš dásis. Lávdegotti oainnu mielde lea dát dárbblaš dása ahte Norga sáhtta deavdit iežas náššuvnnalas ja riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid sámi álbmoga guovdu. Lávdegoddi jáhkká ahte evttohusat oktiibuot buktet posiitiiva servodatekonomalaš váikkuhusaid ja duohtavuodas čielga seastimiid.

Boazodoallu ii birge biologalaš resurssaid haga, ja daid geavaheapmi ferte leat guoddinanus áiggi vuollái. Lávdegoddi lea evttohan lága mii lea mielde ásaheame vuodu boazodollui mii lea heivehuvvon luondduvuoddisii.

12. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

13. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

14. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

Kapihtal 11

Láhkaevttohus ja dasa mearkkašumit

11.1 1. Kapihtal. Lága ulbmil ja sámi boazodoalu riektivuoddu**11.1.1 § 1–1. Sámi boazodoallu**

Sámi boazodoallu galgá bisuhuvvot deatalaš vuoddun sámi kultuvrii ja servodateallimii. Lága ulbmil lea lágideat dilálašvuodaid nu ahte sámi boazodoallu ain sáhtta doaimmahuvvot sámi boazoguohtunguovllus, gč. § 3–1, Vuoddolága § 110a ja álbmotrievtti mearrádusaid mielde álgoálbmogiid ja unnitálbmogiid birra, gč. maiddá olmmošvuoigatvuodalága miessemánu 21. b. 1999 nr. 30.

Sihkkarastit boahttevaš sámi boazodoalu, galgá láhka lágideat dilálašvuodaid nu ahte sámi boazoguohtunguovllu boazoguohtuneatnamat geavahuvvojit ekologalaš ja kultuvrralaš guoddinana vuogi ja sámi árbevieruid ja vieruiduvvama¹ mielde, ja ahte boazodoallu addá oadjebas ekonomalaš ja sosiála dili sidjiide geain boazodoallu lea fidnun.

Láhka lea vuodustuvvon dasa ahte sámi boazodoalus lea dološ áiggi rájes geavaheami vuodul vuoigatvuohta vieruiduvvama mielde geavahit sámi boazoguohtunguovlluid eatnamiid. Lága ulbmil lea maiddá leat mielde sihkkarastime dáid vuoigatvuodaid ja heivehit boazodoalu ja eará ealáhusaid ja servodatberoštumiid gaskavuodaid.

Láhka galgá maiddá vieruiduvvan geavaheami siskkobealde, dan muddui go dárbbaslaš, heivehit boazodolliid siskkáldas gaskavuodaid. Dasa lasssin lea láhka vuoddun dasa ahte boazodoallu organserejuvvo ja hálddašuvvo ávkkálaččat, ja láhka addá njuolggadusaid dása movt eiseválddit sáhttet heivehit boazodoalu vai dán paragrafa ulbmilat ollašuváše.

Mearkkašumit § 1–1:

Mearrádus lea sullii seamma go 1978 lágá ulbmilparagrafa, § 1. Go boazodoalloláhka vuosttažettiin čielgada sámi boazodoalu dilálašvuodaid, de Boazodoalloláhkálávdegoddi evttoha ahte ulbmil-

paragrafa juhkkovuvvo, nu ahte dát paragrafa guoskkaha boazodoalu sámi boazoguohtunguovllus, ja ahte evttohusa § 1–3 guoská boazodollui muđui riikkas.

Diekkár juohkimiin boahťa čielgaseappot ovdan ahte láhka galgá lágideat dilálašvuodaid sámi boazodollui Vuoddolága § 110a ja Norgga riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid mielde, gč. *vuosttaš laddasa*.

Dajaldagat leat veahá rievdaduvvon vai njuolggadus šaddá čielgaseabbo ja buorebut heivehuvvon lága njuolggadusaide. Čujuhuvvo maiddá odđa olmmošvuoigatvuodaláhkii, miessemánu 21. b. 1999 nr. 30. Erenoamážit lea mearkkašanveara ahte jagi 1966 ON-konvenšuvnna 27. artihkal lea váldon láhkii. Dát mearrádus gáhtte maiddá sámi kultuvrra ávnnaslaš eavttuid, ja lea erenoamážit boazodollui hui deatalaš mearrádus. 27. artihkkala kultuvra-doahpaga ipmárdusa dáfus čujuhuvvo čuoggái 4.4.1 dás ovdalis².

Nuppi laddasa mearrádusat vástideat mihá mudui 1978-lága vuosttaš oassái, geahča almmátge maŋnelis boazodolliid vuoigatvuodaid nannema birra.

Nuppi laddasis lea doaba «ekologalaš» doalahuvvon, muhto dan dáfus deattuha lávdegoddi ahte dán doahpage ferte geahččat sámi árbevirolaš boazodoalu oktavuodas. Sihke dan dihte go lávdegoddi lea dáhtton garraseappot deattuhit sámi boazodoalu, ovdamearkka dihte siidda, gč. čuoggá 9.2 ovdalis³, de lea evttohuvvon ahte dilálašvuodat galget lágideat boazodollui *sámi árbevieruid ja vieruiduvvama mielde*. Doahpaga sámi boazoguohtunguovlu dáfus čujuhuvvo láchkaevttohusa § 3–1.

Vaikko 1978-lága ulbmilparagrafa, § 1, lea ge nu movt lea, de leat dan lágas mearrádusat mat vuoruhit eará beroštumiid go boazodoalu. Čujuhuvvo ovdamearkka dihte 11. ja 15. paragrafaide ja 5. kapihttalii. Lea olggobealde lávdegotti válddi evttohit dáid mearrádusaid rievdaduvvot. Mearrádusaid ferte nappo dulkot boazosámiid vieruiduvvan vuoigatvuodaid vuodul. Jus dát vuoigatvuodat šaddet gáidat namuhuvvon láchkamearrádusaid

1. Jorgaleamis lea adnon sátni vieruiduvvan go dárogillii lea sedvane. Muhtumat livčče baicca háliidan dákkó geavahit sáni vierrodáhpí.

2. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

3. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

geažil, de galgá addot buhtadus dábálaš bággotnun-njuolggadusaid vuodđojurdagiid mielde, gč. Vuodđolága § 105.

Njuolggadusat fertejit maiddá dulkojuvvot Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuodaid olis. Dát eaktu lea dan dihte vai min siskkáldas njuolggadusat eai šatta vuostálaga min olmmošvuoigatvuodalaš geatnegasvuodaiguin. Manjel go ON-konvenšuvnna 27. artihkal siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaid birra lea láhkii heivehuvvon, lea čielgan ahte njuolggadusat mat mannet dan mearrádusa vuostá galget gáidat, gč. olmmošvuoigatvuodolága 3. §.

Goalmmát laddasis čujuhuvvo dasa ahte sámi boazodoalu riektivuodđu lea geavaheapmi doloža rájes, das lea nappo iešheanalís riektivuodđu. Čujuhuvvo čielggadeapmái čuoggás 7.1. dás ovdalis⁴. Vai ii leat makkárge eahpádus, ja maiddá deattuhan dihte ahte sámi boazodoalus lea iešheanalís riektivuodđu, de lea evttohusa §:s 1–2 dat daddjon čielgasit, gč. dan paragrafa mearkkašumiid.

1978-lága 1. § nuppi cealkagis daddjo ahte ealáhusa ovdáneapmi ja doaimmaheapmi berre addit oadjebas ekonomaláš ja sosiála dilálašvuodaid sidjiide gudiin lea boazodoallu fidnun, *seammás go sin vuoigatvuodas sihkkarastjuvvojit*. Lea veahá eahpečielggas mii dainna cealkagiin oaivilduvvo go boazodoalloláhka ii sihkkaraste boazodolliide guohtumiid jus lea gilvu eará beroštumiiguin, omd. areálaáššiin. Nuppe bealis geažuha mearrádus prinisihpa man maiddá ferte geahččat ovttas ulbmiliin ahte sihkkarastit boahtevaš sámi boazodoalu, gč. evttohusa vuosttaš ja nuppi laddasiid. Dan dihte evttoha lávdegoddi ahte 1978-lága vuosttaš laddasa nubbi cealkka doalahuvvo, muhto nu ahte deattuhuvvo ahte maiddá eará doaimmat, ovdamearkka dihte ekonomaláš doarjjaortnegat, leat deatalaččat dasa ahte boazodoallu sáhtta ávkkástallat iežas vuoigatvuodaid. Dan dihte lea lávdegoddi välljen dadjat evttohusa goalmmát laddasis *leat mielde sihkkarastime*.

Jus boazodoallu galgá bisuhuvvot ja ovdánahttojuvvot sámi álbmoga ealáhussan, de lea áibbas dárbblaš ahte eará hálddašanbealit dihtet boazodoalu vuoigatvuodaid birra. Dan dihte livččii leamaš sávahahtti boazodoalloláhkii bidjat dákkár oppaláš mearrádusa:

«Almmolaš válddi doaimmaheamis eará lágaid mielde galget eiseválddit vuhtii váldit dárbblašvuoda gáhttet sámi boazodoalu sámi kultuvrra ja servodateallima vuodđun.»

4. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

Diekkár njuolggadusa evttoheapmi láhkii lea nappo olggobealde lávdegotti válddi, ja dan dihte ferte lávdegoddi duhtat dasa ahte dušše čujuhit diekkár njuolggadusa dárbblašvuhtii.

Lávdegoddi čujuha erenoamážit plánaeiseválddiid ovddasvástadussii fuolahit boazodoalu areála-dárbbuid. Dán oktavuodas sáhtta čujuhit Sámevuoigatvuodálávdegotti evttohussii NOU 1997: 4, Sámi kultuvrra luondduvuodus, siidu 545, čuovvovačča lasiheami birra geassemánu 14. beaivvi 1985 nr. 77 plána- ja huksenlága 2. §:ii:

«Plánemis dán lága olis galgá deattuhuvvot sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima luondduvuodđosa.»

Lávdegoddi doarju diekkár mearrádusa, muhto vällješii dadjat nugo njealjís Sámevuoigatvuodálávdegotti lahtuin evttohedje:

«Plánemis dán lága olis galgá deattuhuvvot sihkkarastit sámi kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima luondduvuodđosa, dás maiddá gáhttet guoddinana boazodoalu.»

Njealját laddasis leat evttohuvvon seamma mearrádusat go 1978-lága 1. § nuppi laddasa 3. ja 4. čuoggáin, muhto lea deattuhuvvon ahte siskkáldas áššiid heiveheapmi galgá dáhpáhuvvat vieruiduvvan geavaheami vuodul, gč. čuoggáid 7.3 ja 9.6⁵ dás ovdalis ja evttohusa § 8–1 ja § 9–3 oktan mearkkašumiiguin.

1978-lága § 1 goalmmát ja njealját laddasat leat evttohusa §:s 2–1.

11.1.2 § 1–2. Riektivuodđu

Riekti sámi boazodollui lea vuodđuduvvon dan geavaheapmái mii lea čadahuvvon daid guovlluin gos boazodoallu lea doaimmahuvvon dološ áiggi rájes.

Mearkkašumit § 1–2:

Dákkár njuolggadusa lea Sámevuoigatvuoda lávdegotti eanetlohku evttohan, gč. NOU 1997: 4 Naturgrunnlaget for samisk kultur (Sámi kultuvrra luondduvuodus), s 329, ja dan lea Sámediggeráddi dorjon 30.5.2000, áššis 7/01, dan oktavuodas go gaskabodđosaččat giedahalai Sámedikki boazodoalloplánalávdegotti evttohan boazodoalloplána, gč. kapihttaliid 5 ja 9.1⁶.

Ii eahpiduvvo ahte evttohuvvon njuolggadus čuovvu dála gustovaš rievtti, gč. čuoggá 7.1⁷. Juo Lappekodisiila eaktuda boazosámiid vieruiduvvan

5. Eai leat sámegillii jorgaluvvon.

6. Eai leat sámegillii jorgaluvvon.

7. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

vuoiatvuodaid. Oddaset riekteáššit, erenoamážit Rt. 1968 siiddu 429 rájes, Álttesjávri (Altevatn) ášši, atnet vuodđun ahte lea sáhka vuoiatvuodain dološ áiggi rájes geavaheami vuodul.

Vaikko mearrádus mii evttohuvo láchkii juo čuovvu čálekeahes njuolggadusain, de lea mihá buoret ahte njuolggadus čállojuvvo láchkii, nu ahte dán prinsihpa ii galgga sáhttit boastut áddet. Lea oainnat oalle viidát ain dat ipmárdus ahte boazosámiin ii leat seamma vuoiatvuodasuodjalus go omd. almennetvuoiatvuodalaččain. Muđui čujuhuvvo NOU 1997: 4, 327. siiddu rájes.

11.1.3 § 1–3. Eará boazodoallu

Olggobealde sámi boazoguohtunguovllu galgá láchka lágideat dilálašvuodaid ekologalaš guoddinana geavaheapmái boazoguohtuneatnamiin dain guovlluin gosa lea addon boazodoallohpi § 3–5 njuolggadusaid mielde.

Mearkkašumit § 1–3:

Čujuhuvvo § 1–1 mearkkašumiide dás ovdalis.

11.2 2. Kapihttal. Lága doaimbaviidodat

11.2.1 § 2–1. Geográfalaš doaimbaviidodat

Dát láchka lea riikkas fámus dainna gáržžádusain mii boahtá ovdan lágas geassemánu 9. beaivvi 1972 nr. 31 Norgga ja Ruota soahpamuša vuodul boazoguohtumiid birra guovvamánu 9. beaivvi 1972.

Trollheimen-guovllu boazodollui gustojit njuolggadusat juovlamánu 21. beaivvi 1984 lágas nr. 101 boazodoalu birra suohkaniin Meldal, Midtre Gauldal, Oppdal, Rennebu, Rindal, Sunndal ja Surnadal.

Mearkkašumit § 2–1:

Vuosttaš lađas: Mearrádus lea dat seamma mii lea 1978-lága 1. § vuosttaš lađasis.

Nubbi lađas: Seamma mearrádus lea 1978-lága 1. § goalmát lađasis.

11.2.2 § 2–2. Áššálaš doaimbaviidodat

Láchka gusto sámi boazodollui ja boazodollui mii doaimmahuvvo olggobealde sámi boazoguohtunguovllu.

11.3 3. Kapihttal. Boazoguohtunguovlu

11.3.1 § 3.1. Sámi boazoguohtunguovlu

Sámi álbmogis lea vuoiatvuoha doaimmahit boazodoalu dain osiin Finnmárkku, Tromssa, Nordlándda, Davvi-Trøndelága, Lulli-Trøndelága ja Hedmárkku fylkkain gos boazosámit doloža rájes leat doaimmahan boazodoalu (sámi boazoguohtunguovlu).

Mearkkašumit § 3–1:

Paragráfa lea seamma mearrádus go 1978-lága 2. §. 2. paragráfas leat hui olu mearrádusat. Vai šaddá čielgaseabbo ja álkit gávdnat daid, de lea dála 2. § juhkkuojuvvon mángga paragráfii.

Paragráfa čujuha sámi boazoguohtunguovllu. Dán guovllus lea dušše sámiin vuoiatvuoha doaimmahit boazodoalu. Dát vuoiatvuoha lea almmátge dušše dain sámiin mat devdet § 4–1 eavttuid, gč. erenoamážit § 7–3.

Mearrádus ii galgga ipmirduvot dainna lágiin ahte sámiin ii leat vuoiatvuoha doaimmahit boazodoalu olggobealde sámi boazoguohtunguovllu, muhto dalle galget sii čuovvut § 3–5.

11.3.2 § 3–2. Sámi regiovnínalaš boazoguohtunguovllut

Gonagas⁸1 juohká sámi boazoguohtunguovllu regiovnínalaš boazoguohtunguovllun gos boazodoallu oažžu doaimmahuvvot dakkár erenoamáš vuoiatvuodaiguin ja geatnegasvuodaiguin mat leat mearriduvvon dán lágas dahje dán lága olis.

Sámi regiovnínalaš boazoguohtunguovllus galgá biddjojuvvot vuodđun ahte doppe lea boazoguohtunguovlu dán lága olis, jus fal eará ii čuvoš erenoamáš riektedilálašvuodain.

Mearkkašumit § 3–2:

Dát mearrádus lea seamma go 1978-lága 2. § vuosttaš lađas.

11.3.3 § 3–3. Sámi orohagat

Boazodoallostivra⁹ juohká regiovnínalaš boazoguohtunguovlluid sámi orohahkan, § 8–1 mearrádusaid mielde.

8. Unnitlohku, Jon Meløy, evttoha Sámedikki.

9. Unnitlohku, Jon Meløy, evttoha Sámedikki.

Mearkkašumit § 3–3:

Dát evttohuvvon mearrádus lea seamma go 1978-lága 2. § nubbi ladás. Mearrádus lea evttohuvvon sierra paragrafan vai čielgaseappot boahdá ovdan. Dárkilet orohatjuohkin dahkko § 8–1 njuolggadusaid mielde.

11.3.4 § 3–4. Bággolotnun sihkkarastit boazodollui guohtuneatnamiid

Gonagas sáhtá stáhtii gáibidit luvvejuvvot eatnama ja vuoigatvuodaid, dás vuolde maiddá vuoigatvuodaid 5. kapihttala olis, ja maiddá vuoigatvuoda buhtadusaide vahágiid ovddas maid bohccot leat dagahan, go nu gávnnavuvvo dárbbaslašžan boazodoalu geažil siskkoalde §:s 3–1 namuhuvvon boazoguohtunguovllu, ja go ferte rehkenastojuvvot ahte dákkár dahku eahpítkeahhtá gártá eambo ávkin go vahágin.

Jus ášši guoská vuoigatvuodaid luvvemii 5. kapihttala olis, de sáhtá áššáskuhtti beassat buhtadeamis áššáskuhtton beali áššegoluid jus áššáskuhtton bealli šiehtadallamiid mannel lea hilgon dahje ii leat vástidan fállaldaga, ja son riekteárvošteami mearrádusa olis ii oáččo eambo go fállaldaga. Muđui gustojit áššegollonjuolggadusat lágas geassemánu 1. b. 1917 nr. 1 árvošteami ja bággolotnunáššiid birra.

Mearkkašumit § 3–4:

Paragrafa lea seamma go 1978-lága § 31. Rievduvvon leat dušše čujuhusat eará paragrafaid ja kapihttaliid odđa nummarloguide.

11.3.5 § 3–5. Boazodoallu olggobealde sámi boazoguohtunguovllu

1. Olggobealde sámi boazoguohtunguovllu, gč. § 3–1, ii oáččo boazodoallu doaimmahuvvot Gonagasa erenoamáš lobi haga. Dakkár lobi sáhtá oážžut duššefal son, guhte sáhtá duodaštit ahte eananeagigádat ja vuoigatvuodalaččat geaidda su doallu boahdá guoskat, leat addán sutnje lobi čállosa bokte, dahje lea dahkkon mearrádus nugo 2. čuoggás namuhuvvon, ja ahte lohpi dahje mearrádus čájeha ahte son oážžu geavahit doarvá viiddis ja heivvolaččat ráddjejuvvon duovdagiid dollui. Lohpi ii berre addojuvvot goddeguovlluide.

Ferte maiddá leat várrogas addimis lobiid guovlluide mat leat dainna lágiin lahka boazoguohtun-

guovlluid ahte riiddut sáhttet čuožžilit. Lohpi sáhtá addot vissis áigái, ii ge leat guđege ládje gustovaš mannel go guodohanvuoigatvuohta lea eret gahččan. Dollui sáhttet biddjot dárkilet eavttut.

2. Ovttaseagigáduvvon eanan olggobealde boazoguohtunguovllu sáhtá geavahuvvot boazodollui eanetlogu mearrádusa mielde, lága vuodul geassemánu 18. b. 1965 nr. 6 ovttaseagigáduššama birra.

Jus eaiggádat ja geavaheaddjit gudet hálldašit eanas oasi dakkár duottarguovllus mii lea heivvolaš boazodollui, háliidit guovllu geavahuvvot dasa, muhto eai beasa go muhtun eananeagigádat eai dáhto leat mielde, de sáhttet mearrádusat oktasaš doaimmaid birra lágas juovlamánu 21. beaivvi 1979 nr. 77 eananjuohkima birra §:s 2e geavahuvvot dán dáfus.

Gonagasa dohkkehemiin sáhtá oktasašmeahci stivra gitta 10 jahkái hávális addit lobi doaimmahit boazodoalu gili oktasašmeahcis olggobealde boazoguohtunguovllu, jus boazodoallu ii šattaš mearkkašahtti vahágin dahje hehttehussan sidjiide gain lea geavahanvuoigatvuohta. Mearrádus dakkár lobi birra galgá ovdandivvojuvvo albmoga ovdii 3 mánnui mannel go mearrádus lea gulahuvvon dábálaš vuogi mielde, earret eará galgá mearrádus almmuhuvvon unnimusat ovtta aviissas mii lea dábálaččat dovddus guovllus. Jus ovttasge boahdá váidda oktasašmeahci stivrii ovdal go áigemearri lea dievvan, guhte čuoččuha ahte boazodoallu šaddá mearkkašahtti vahágin dahje hehttehussan su opmodahkii dahje doibmii, de mearriduvvo gažaldat eananjuohkindikki árvošteami bokte oktašmeahci stivrra gáibádusa mielde, jus stivra doalaha mearrádusas.

Boazodoalu birra stáhta oktasašmeahciin olggobealde boazoguohtunguovllu adnojuvvojit 17. § mearrádusat lágas geassemánu 6. b. 1975 nr. 31 ee. vuoigatvuodaid ja eananopmodahkii gulli vuoigatvuodaid geavaheami birra stáhta oktasašmeahciin (várreláhka).

Mearkkašumit § 3–5:

Paragrafa lea seamma go 1978-lága 5. §. Leat dušše redakšuvnnalaš rievdamat evttohuvvon vai mearrádusat šaddet čielgaseappot.

1978-lága 5. § njealját ladđasis lea čujuhus 1955 eananláhkii. Dát láhka lea heaittihuvvon odđa eananjuohkinlága olis miessemánu 12. beaivvi 1995 nr. 23, ja oktasaš doaimmaid mearrádus lea dál eananjuohkinlága 2. § e-bustávas.

11.4 4. Kapihttal. Vuoigatvuohta doaimmahit boazodoalu sámi boazoguohtunguovllus

11.4.1 § 4–1. Vuoigatvuohta eaiggáduššat bohccuid

Dušše sámi sogalaččain ja sis geain lea vuoigatvuohta merkii, gč. § 7.3, lea vuoigatvuohta eaiggáduššat bohccuid sámi boazoguohtunguovllus, gč. § 3–1.

Lea maiddá eaktun ahte bohccot gullet siidaoassái dahje bálddalas álggahanoassái, man jodiha ovddasvástideaddji jodiheaddji § 4–2 ja č. §§ njuolggadusaid mielde.

Jus leat erenoamaš ákkat, de sáhtta fylkkaboazodoallostivra miedihit ahte olmmoš gii ii deavdde eavttuid vuosttaš dahje nuppi lađđasa mielde, oažžu eaiggáduššat bohccuid sámi boazoguohtunguovllus.

Fylkkaboazodoallostivra sáhtta maiddá miedihit priváhta olbmuid dahje áhusaid eaiggáduššat bohccuid dutkamiid ja geahččalemiid várás almmolaš jodiheami ja geahču vuolde. Diekkár lobit galget addojuvvot dihto áigái ja čadnojuvot dihto eavttuid vuodul.

Mearkkašumit § 4–1:

Paragrafa boahťa 1978-lága 3. § sadjái.

Vuosttaš lađas mitala gii oažžu eaiggáduššat bohccuid sámi boazoguohtunguovllus.

Mearráđus boahťa 1978-lága 3. § vuosttaš lađđasa sadjái. Dála 3. § vuosttaš lađđasa prinsihpa gal jotkojuvvo, veahá rievdademiin. 3. § nubbi cealkka lea sirdojuvvon njuolggadusaide mearkka birra, gč. § 7–3.

Gáibáđus ahte galgá gullat boazosámi sohki ja leat mearkavuogitvuohta, guoská buotlágán boazoeaiggáduššamii. Dál lea ipmárdussan ahte 1978-lága 3. § vuosttaš lađas guoská dušše bohccuide meahcis, muhto ii dikšojuvvon eatnamiin dahje hingáliin. Vai njuolggadusat šaddet čielgaseappot ja vai boazodoallu sihkkarastojuvvo sámi ealahus- san, de háliida lávdegoddi čavget njuolggadusaid. Dat almmotge ii mearkkaš ahte earát go sii geat vuosttaš lađđasis namuhuvvojit, eai beasa eaiggáduššat bohccuid, muhto ahte dasa gáibiduvvo fylkkaboazodoallostivrra addin lohpi.

Dála lágas gáibiduvvo ahte olmmoš galgá ássat Norggas ovdal go oažžu eaiggáduššat bohccuid. Lávdegoddi oaivvilda ahte lea doarvai ahte gáibá- dus guoská siidaoasi jodiheaddjai, gč. § 4–2 vuosttaš lađđasa nuppi cealkaga. Sámi servodagas lea dábalaš sirddášit riikkarájiid rastá. Mánat geat ollesolmmožin fárrejit nuppi riikkii, galget dan

dihte ain beassat eaiggáduššat bohccuid váhne- miid luhtte.

Nuppi lađđasis lea ain gáibáđus ahte boazu galgá gullat siidaoassái dahje bálddalas álggahan- oassái, geahča eanet dán birra paragrafain 4–2 ja 4– 4, gč. maiddá § 4–9. Mearráđus guoská sihke dábalaš boazodollui ja hinggalboazodollui ja boazo- dollui áidojuvvon duktaeatnamis.

1978-lága njuolggadusat eai hehte turista- doaimmahaga atnimis bohccuid čájeheapmái ja vuodjimii priváhta eatnamis. Lávdegoddi oaivvilda ahte dákkár boazodoallu ii berre sirrejuvot iežas ealahuslaš oktavuodas, muhto baicca ovdánahtto- juvot ovttaš boazodoaluin ja bohccot galget gullat siidaoassái dahje bálddalas álggahandollui, nugo nuppi lađđasis daddjojuvvo.

Fylkkaboazodoallostivra sáhtta almmátge ložžet nuppi lađđasa gáibáđusas, gč. goalmmát lađđasa.

Goalmmát ja njealját lađđasat vástidit lága 3. § njealját lađđasii, muhto lávdegoddi árvala ahte fylkkaboazodoallostivra ii ge Gonagas mearrida dáid áššiid.

Fylkkaboazodoallostivra sáhtta nappo ložžet vuosttaš lađđasa gáibáđusaid das ahte galgá leat sámi sogalaš ja mearkavuogitvuohta ovdal go oažžu eaiggáduššat bohccuid. Vaikko evttohu- vvon njuolggadusaid mielde šaddá ge garraset gáibáđus go 1978-lágas, de berre fylkkaboazodoallostivra leat várrogas biehtalemiin vuoigatvuoda olbmuide geat dál eaiggáduššet bohccuid 1978-lága mielde, muhto geat eai beasaše dan dahkat odđa mearrá- dusaid olis.

Evttohu- vvon njuolggadusat čuhcet vuosttažettiin sidjide geat boahteáiggis háhket bohccuid vaikko eai deavdde vuosttaš ja nuppi lađđasiid eavttuid.

Finnmárkku nuortalepmosis lea boazodoallu man dáfus lea eaipiduvvon devdet go boazodoallit 1978-lága 3. § vuosttaš lađđasa. Lea sávahahtti ahte sin dilálašvuohta čielggaduvvo, ja ahte formála lohpi árvoštallojuvvo § 4–1 goalmmát lađđasa njuolggadusaid vuodul. *Inger Anita Smuk* deattuha ahte formála lobi árvoštallamis galgá dien joavkku doaimbavuohki ja resursageavaheapmi árvoštallojuvot.

11.4.2 § 4–2. Siidaoassi

Siidaosiin oaivvilduvvo bearaš mii lea oassi ovttá siiddas, gč. § 8–10, ja mii doaimmaha boazodoalu ovttá olbmo jodiheami dahje náittosguimmežagaid/ ovttasássiid oktasaš jodiheami vuolde. Siidaoasi jodiheaddji galgá ássat Norggas.

Siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheaddji mearrida gii oažžu eaiggáduššat bohccuid siidaoasis ja dán olbmo boazologu, dainna eavttuin ahte deavdá eavttuid §:s 4–1 ja gullá olbmuid gaskii namuhuvvon §:s 4–9.

Okta boazoeaiggát sáhtta leat dušše ovttasvástideaddji jodiheaddjin, ii ge sáhte eaiggáduššat bohccuid eambo go ovttasvástideaddji jodiheaddjin. Agivuloš mánná gean váhnemat eai eale ovttasvástideaddji jodiheaddjin, oažžu almmotge eaiggáduššat bohccuid sihke eatni ja áhči soga siidaoasis.

Mearkkašumit § 4–2:

Njuolggadus siidaoasi birra boahťa mearrádusaid sadjái doalu birra. Doallu (driftsenhet) ásaheavvui áiggistis sávaldagain ásaheavvui álggahanbearnáigeahču. Láhka ii leat almmotge hehtten boazoeaiggádiid doaimmahit iežaset boazodoalu fulkkiid ásaheavvun doaluid olis, geahča ovdalis čuoggáid 6.2.4 ja 6.2.6¹⁰³. Nu lea erenoamážit doppe gos siidda bargofámuid dárba lea leamaš stuorát go siidda doaluid lohku. Siidaoasiid juolludeamis ferte nappo vuhtii váldit sihke bargofámuid dárba ja álggahanbearnáigeahču, ja geahččalit ráhkadit njuolggadusaid mat devdet goappaš dáid ulbmiliid. Njuolggadusaid hábmemis siidaoasi birra leat goappaš dát dárba geahččaluvvon vuhtii váldot, ja ulbmilin lea leamaš garvit dan mii oallugiid mielas lea leamaš vuoigatmeahttun dála doallo-ortnegiin.

Sátni *driftsenhet* lea dihtomielalaččat garvojuvvon. Dan sadjái lea válljejuvvon sátni siidaoasis, čájehit ahte boazodoallu man birra dás lea sáhka, ii sáhte okto gehččojuvvot, muhto gullá oktavuhtii, namalassii siidii.

Lávdegoddi háliida doalahit dála ortnega dan dáfus ahte dollui (siidaoassái) sáhttet gullat mángga olbmo bohccot. Muhto gáibádussan lea ahte doalus galgá leat dušše okta (dahje beallelaččat/ovttasvástideaddji ovttasvástideaddji jodiheaddji. Jus ii leat ovddasvástideaddji jodiheaddji, de šaddet eahpečielggasvuodát, ja lea váttis diehtit geainna galgá oktavuodá atnit dollui guoski áššiin.

Dat mielddisbukta maiddái dan ahte son gii eaiggáduššat bohccuid, muhto ieš ii leat siidaoasi jodiheaddji, ferte atnit bohccuidis soappása siidaoasis. Siidaoasi jodiheaddjis ii leat dušše iežas bohccuin ovddasvástáduš, muhto maiddái earáid bohccuin mat leat su siidaoassái registrerejuvvon. § 4–9 muitala geas sáhttet leat bohccot siidaoasis.

Vuosttaš lađas: Deattuhettiin ahte siidaoasis gullá bearrasii, dáhttu lávdegoddi oažžut ovdan

ahte boazodoallu ii leat ovttasvástideaddji olbmo doaimmahit, muhto dasa gullá olles bearaš. Almmotge lea dárbašlaš nammadit ovttasvástideaddji olbmo siidaoasi boazodoalu ovddasvástideaddjin. Olggaldas ovddasvástáduš ii sáhte juhkkuojuvvot buohkaide geain leat bohccot siidaoasis. Dat guoská oktavuhtii sihke eiseválddiiguin, ja guovllu eará boazoeaiggádiiguin.

Jus doalu ovddasvástideaddji náitala, de šadda guoibmi maiddái ovddasvástideaddjin, jus sus fal leat bohccot ealus, gč. § 4–5. Seamma guoská ovttasvástideaddji. Dát mearkkaša ahte go náittosdilli dahje ovttasvástideaddji boahťa áigái nugo namuhuvvon §:s 4–5, de šaddaba goappašagat jodiheaddjin jus nubbi oažžu siidaoasi dahje bálddalas álggahanoasi § 4–4 mielde.

Jus náittosdilli dahje ovttasvástideaddji nohká, de gustojit § 4–6 mearrádusaid.

Earát go náittosguimmežagat/ovttasvástideaddji eai sáhte ovttasvástideaddji leat siidaoasi jodiheaddjin.

Jodiheaddji ferte ássat Norggas § 4–6 mearrádusaid mielde.

Nubbi lađas: § 4–1 ja § 7–3 mearrádusaid čilgejit bohccuid eaiggáduššama vuodđoeavttuid. Muhto nugo § 4–1 cealká, de galgá boazu gullat siidaoassái, ja eai buohkat geat devdet vuodđoeavttuid sáhte eaiggáduššat bohccuid muhtun siidaoasis. Lassin vuodđoeavttuide, de galgá olmmoš leat daid searvvit geat leat namuhuvvon §:s 4–9. Vaikko lea ge daid gaskkas geat namuhuvvojit §:s 4–9, de sus almmotge ii leat iešalddis vuoigatvuohťa eaiggáduššat bohccuid siidaoasis. Siidaoasi jodiheaddji mearrida geaid bohccuid son váldá iežas siidaoassái.

Jodiheaddji váldi mearridit gean bohccuid son váldá gehččui iežas siidaoassái, lea dan vuodul ahte sus lea ovddasvástáduš dain bohccuin mat gullet su siidaoassái, ja sus ferte leat friddjavuohta mearridit ealu eaiggátvuodá ja geaid son háliida iežas siidaoassái ovttasbargoguoibmin. Son geas leat siidaoasis bohccot, ferte dohkkehit dan jus jodiheaddji sihtá su eret sirdit. Dalle ferte son gávdnat eará siidaoasi gos sus lea § 4–9 mielde vuoigatvuohťa atnit bohccuid, ja gosa jodiheaddji fuollá su.

Jus olmmoš ihcalis čievččastuvvo eret siidaoasis vaikko lea olu das bargan, ii ge gávnna eará siidaoasi masa searvá, de sáhtta leat ágga addit sutnje sierra siidaoasi § 4–3, 4. čuoggá mielde.

Eaktun lea diedusge ahte doppe lea birgenláhki odđa siidaoassái, ja ahte § 4–3, 2. čuoggá eavttut devdojuvvojit.

Lea siidaoasi jodiheaddji gii mearrida guđet bohccot galget njuovvovuvvot vuovdimassii, beroškeahťta das gean bohccot dat leat. Diekkár

10. Eai leat sámegillii jorgaluvvon.

vuogitvuohhta jodiheaddjái lea dárbbaslaš vai ellui šaddá buoremus čoahkkádus.

Dát sáhtta dagahit ahte muhtun ferte njuovvat buot bohccuidis, muhto dat fas ii dárbbas mearkašit ahte son massá gullevašvuoda siidaoasis. Sus lea ain mearka dán siidaoasis, ja sáhtta háhkat odđa bohccuid dohko.

Goalmát lađas: Okta boazoeaiggát ii sáhte leat ovddasvástideaddji jodiheaddjin eambo go ovttá siidaoasis.

Ii guhtege sáhte eaiggáduššat bohccuid eambo go ovttá siidaoasis. Jus muhtumis lea sihke oabbá ja viellja goabbatge siidaoasi jodiheaddjin, de son ii sáhte atnit bohccuid goappaš siidaoasin. Almmotge árvaluvvo *njealját lađđasis* spiehkastat agivuloš mánáide geaid váhneamat eai eale ovttas. Sii ožžot atnit bohccuid sihke áhči ja eatni beale siidaoasin. Dát árvaluvvo danin vai mánás sáhtta leat boazodoallo-gullevašvuohhta goappaš váhnemiidda ja sudno fulkkiide, ja eastadan dihte ahte gullevašvuoda välljen šaddá riidoáššin nu guhká go mánná lea agivuloš. Go mánná šaddá válddálaš, de ferte välljet gooppá sajis atná bohccuidis.

11.4.3 § 4–3. Siidaoasi ásaheapmi

1. *Doallu (driftsenhet) mii pr. (dán lága fápmuiboahtimis) lea sisačalihuvvon Fylkkaboazodoallostivrii, rehkenasto siidaoassin dán lága njuolggadusaid mielde. Son gii pr (...) lea doalu eaiggát, rehkenasto das duohko siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheaddjin.*
2. *Siidda siidaosiid jodiheaddjit sáhttet, jus leat ovttamielalaččat, ásahtit siidii odđa siidaoasi man jodiha dihto olmmoš gii lea válddálaš ja gii deavdá § 4–1 eavttuid.*

Odđa siidaoasi ásaheittiin galgá boazolohku doalahuvvot siidda alimus boazologu siskkobealde, gč. § 9–4 vuosttaš ja nuppi lađđasiid. Jus ásaheapmi dagaha boazologu alideami, de ferte lohku vuoliduvvot § 9–4 njealját ja viđat lađđasiid njuolggadusaid mielde.

Mearridettiin gii odđa siidaoasi galgá jodiht, galget ee. vuhtii váldojuvvot siidda bargofámut ja siidaoasi ohcci eallindilálašvuodat, ja dasto vel § 1–1 nuppi lađđasa eavttut.

Odđa siidaoassi galgá diedihuvvot fylkkaboazodoallostivrii, mii dárkkista ahte odđa siidaoasi ásaheami formála eavttut leat devdojuvvon¹¹.

3. *Njuolggadusat 2. čuoggás gustomit seammaláhkai go okta siidaoassi sirdojuvvo eará siidii, gč. § 8–10.*

4. *Fylkkaboazodoallostivra sáhtta, erenoamáš ákkaid vuodul, gohččut orohaga dahje siidda ásahtit ovttá dahje eanet siidaosiid. Odđa siidaoasi jodiheaddji nammaduvvo njuolggadusaid mielde 2. čuoggás. Jus ii šatta ovttamielalašvuohhta, de galgá fylkkaboazodoallostivra nammadit jodiheaddji.*

Mearkašumit § 4–3:

1. *čuočkis:* Dat geain dál lea doallu (driftsenhet) ožžot automáhtalaččat siidaoasi.

2. *čuoggá* vuosttaš lađđasis daddjo ahte odđa siidaosiid sáhtta ásahtit go siidda buot siidaosiid jodiheaddjit leat ovttamielalaččat dasa. Dát lea odđa ortnet dálá njuolggadusaid ektui doaluid ásaheami birra. Olmmoš ii sáhte duohta ságas áibbas akto doaimmahit boazodoalu, muhto bargá ovtas earáiguin, namalassii siidaguimmiiguin. Siidaguimmežagat leat ieža dat geat buoremusat dihtet galle boazodoalli siidii čáhket, ja sii berrejit dan beassat mearridit. Lea mearri das man gallis siidii čáhket, ja dat ahte buohkat galget leat ovttaoavilis, dahká ahte dárkkilit árvoštallojuvvo galle doaibmi boazodoalli siidii čáhket, dan boazologu ektui mii siiddas lea. Dán njuolggadusa deatalaš eaktu lea ahte odđa siidaosiid ásaheapmi ii galgga dagahit ahte boazolohku šaddá alit go siidii mearriduvvon alimus lohku, geahča dás maŋnelis.

Man muddui lea eallinláhki rievddada guovluid mielde, ja siida ieš diehtá galle siidaoasi siidii čáhket. Jus lágas mearrida unnimus boazologu siidaoassái, de sáhtta šaddat váttisin siidaosiid ásaheamiin hukset bajás siidda mas leat leamaš stuora vahágat, ja gos juste bargofápmu dárbbasuvvo vai siida fas beassá julggiid nala.

Go mearrádusain daddjo ahte siidaosiid jodiheaddjit galget leat ovttaoavilis, de dahkko dat deattuhan dihte ahte juste jodiheaddjit dat galget leat ovttaoavilis. § 8–8 mielde leat juohke siidaoasis vihta jiena jahkečoahkkimis, muhto odđa siidaosiid ásaheami gažaldagas lea juohke siidaoasis okta jietna. Dainnaláigiin mearridit siidaoasi jodiheaddjit dien ášši.

2. *čuoggá* mearrádusaid dáfus sáhtta jerrojuvvo guđe siiddas lea sáhka. Leat go geasse- vai dálvesiiddaid jodiheaddjit geat galget leat ovttaoavilis?

Sáhttit vástidit dien gažaldaga, de ferte vuos atnit muittus ahte odđa siidaosiid ásaheapmi ii

11. Unnitlohku, Jon Meløy ja Arne G. Arnesen, evttoheaba čuovvovaš lasáhusa 2. čuoggá njealját oassái: «Fylkkaboazodoallostivra sáhtta biehttalit dohkkeheami jus juohke siidaoasi gaskamearalaš boazolohku šaddá vuollel 250 bohcco siidda/orohaga alimus boazologu ektui.»

galgga lasihit boazologu meaddel dan mii lea mearriduvvon guovllus gosa odđa siidaoassi lea jurddašuvvon. Vástáduš dasa geat galget leat ovttaoaivilis, lea nappo dan duohken lea go alimus boazolohku biddjon geassesiidii, vai lea go maiddái dálvesiidii biddjon alimus boazolohku. Geahča eanet dán birra §:s 9–4 oktan mearkkašumiiguin.

Jus alimus boazolohku lea biddjon dušše geassesiidii, de fertejit geassesiidda buot siidaosiid jodiheaddjit miehtat ásahtit odđa siidaoasi. Jus maiddái dálvesiidii lea mearriduvvon alimus boazolohku, de sáhttet dálvesiidida siidaosiid jodiheaddjit soahpat ásahtit odđa siidaoasi. Siidda siskkobeaalde – geassesiiddas dahje dálvesiiddas – ožžot jodiheaddjit ieža mearridit man galle siidaoasi dohko ásahevvojit.

Jus mahkáš ii leat mearriduvvon alimus boazolohku dálvesiidii, de galget namalassii buot geassesiidda jodiheaddjit leat ovttaoaivilis. Unna geassesiiddažiidda, omd. main lea okta bearaš, lea friddja mearridit galle siidaoasi sii dáhttot ásahtit.

Stuora geassesiiddain gos leat olu bearrašat sáhtta leat váttis olahit ovttamielalašvuoda. Jus geassesiiddas leat eanet juogut, de sáhtta álkít dáhpáhuvvat ahte ii oktage udno earáide eanet siidaosiid. Jus dilálašvuodat leat nie, de sáhttet unnit juogu boazodoallit, omd. dálvesiida bivdit ahte mearriduvvo alimus boazolohku sidjiide, gč. § 9–4. Dalle ožžot dán siidda siidaosait vuodu mearridit ásahtit odđa siidaosiid.

Jus unnit juohku geassesiidda siskkobeaalde dáinnalágiin ásahta odđa siidaosiid, de sii eai sáhte vuostaldit ahte geassesiidda eará siidaosait sohpet lasihit siidaosiid logu dan boazologu siskkobeaalde mii sis dasto lea. Dát boazolohku lea geassesiidda boazolohku minus dat boazolohku mii mearriduvvo sierra ávžžuhusa mielde.

Ovdamearkkas lea dálvesiida mii bivdá sierra mearriduvvot boazologu. Nu sáhtta maiddái geassesiidda eará čoahkkáduš dahje joavku dahkat.

Sáhttit govahallat ahte dálvesiida dahje eará joavku mii lea ožžon mearriduvvot sierra alimus boazologu, ja lea ásahta odđa siidaosiid, ii šat hálit sierra alimus boazologu, muhto ahte geassesiidda boazolohku galgá leat áidna mearri. Dat ii sáhte čadahuvvot jus geassesiidda buot siidaosiid jodiheaddjit eai leat ovttaoaivilis. Muđui sáhtášii unnit joavku dábuhit alces eanet siidaosiid earáid meaddel ja nu maiddái stuorat boazologu geassesiidda meriid siskkobeaalde.

Dalle go dálvesiida dahje geassesiidda eará joavku dáid prinsihpaid mielde lea ásahta odđa siidaoasi, de berrejit sii ovttasbarggu dihte earáiguin válljet jodiheaddjin dakkára gii lea siiddas bargan ja dovdá dilálašvuodaid.

Dárkilvuoda dihte namuhit ahte odđa siidaoassi galgá nammaduvvot odđa jodiheaddji. Ii sáhte nappo addit odđa siidaoasi olbmui geas juo ovdalaččas lea siidaoassi.

Almmátge sáhtta ovttamielalašvuodas rievdadit bállddalas álggahanoasi siidaoassin, gč. § 4–4. Dat váikkuhivččii dasa ahte dát oassi ieš beassá ásahtit bállddalas álggahanoasi, ja friddjabut earái jorahit doalu, gč. § 4–4 ja § 4–7 ovttas. Rievdamiin oážžu doallu maiddái eanet jienaid, gč. § 8–8.

Go bállddalas álggahanoasi nie rievdata siidaoassin, de galgá sáhttit eaktudit ahte siidaoassi mas bállddalas álggahanoassi oktii vulggii, ii oaččo ásahtit odđa bállddalas álggahanoasi § 4–4 mielde ja ahte dat ii ge oaččo daguhuvvot earái. Dát ii mana vuostálaga dainna mii ovdalis lea daddjon dan birra ahte ii sáhte eavttuid bidjat odđa siidaosiid ásaheapmái. Eavttut mat dás biddjojít, eai rievdat dan siidaoasi riektedili mas rievdaduvvon bállddalas álggahanoassi vulggii. Juo bállddalas álggahanoasi ásahtetiin han massii siidaoassi vejolašvuoda daguhit jodihanovddasvástádusa earái ja massii maiddái vejolašvuoda ásahtit odđa bállddalas álggahanoasi.

Mearrádušas čujuhuvvo maiddái dasa ahte galgá vuhtii váldit su barggu gii ohcá siidaoasi, gč. 2. *čuooggá goalmát lađđasa*. Dát miellidibuktá ahte olmmoš gii bargá bohccuiguin siiddas galgá válljejuvvo ovdalii dakkára gii ii leat searvan bargguide.

Viidáseappot namuhuvvo ahte galgá vuhtii váldit ohcci eallindilálašvuodaid. Omd. lea govttolaš válljet bearašolbmo ovdalii ovttaskas olbmo. Bearaš almmotge ii leat ovdamunnin jus ii leat searvan boazodoalu bargguide.

Lea maid lunddolaš válljet nuorra olbmuid ovdalii boarráseappuid. Dás gal almmotge sáhttet leat olbmot geat guhkes áiggi leat bargan boazodoalus, muhto eai leat ožžon doalu (driftsenhet), ja áigumuš lea formaliseret sin gullevašvuoda siidii siidaoasi ásaheamiin.

Jus son gean siida nammada siidaoasi jodiheaddjin lea náitalan, de rehkenastojuvvo maiddái su guoibmi jodiheaddjin, gč. § 4–5, 1. *čuooggá*. Ii sáhte nappo mearridit ahte guoibmi ii galgga leat jodiheaddjin. Seammaládje lea ovttasássiin, gč. § 4–5, 2. *čuooggá*.

Odđa siidaoasi ásaheapmái ii sáhte bidjat eavttuid mat eai boade ovdan dán lágas. Ii sáhte omd. mearriduvvot ahte soames oážžu siidaoasi dainna eavttuin ahte ii ásat bállddalas álggahanoasi, dahje ahte son go heaitá, geatnegahtto addit siidaoasi dihto olbmui. Jus dákkár eavttuid bidjan ii gildojuvvo, de sáhttet áigái boahit A, B ja C siidaosait, mat sáhttet dagahit unohis dásse-erohusaid siidaosiid gaskka.

Sihkkarastit ahte eai ášahuvvo siidaosit almmá deavddikeahtta formála eavttuid, de ii leat odđa siidaoassi ášahuvvon ovdal go fylkkaboazodoallostivra lea dan dohkkehan, geačča 2. čuoggá njealját laddasa. Fylkkaboazodoallostivrra dárkkisteapmi lea čielga formála dárkkisteapmi, nugo dárkkistit dan ahte buot siidaosiid jodiheaddjit leat miedihan ja ahte odđa siidaoasi jodiheaddji lea válldálaš ja ássá Norggas. Jus siidaoassi ášahuvvo geassesiidna unnit čoahkkádussii, de galgá fylkkaboazodoallostivra dárkkistit ahte dán unnit čoahkkádusa siidaosiid jodiheaddjit leat miedihan. Fylkkaboazodoallostivra galgá viidáseappot dárkkistit ahte dán unnit čoahkkádussii lea mearriduvvon alimus boazolohku, gč. mearkkašumiid ovdalis 2. čuoggá vuosttaš ja nuppi laddasiidda.

Jus fylkkaboazodoallostivra gávnna ahte odđa siidaoasi ásaheami eavttut eai leat devdojuvvon, de odđa siidaoassi ii dohkkehuvvo.

Odđa siidaoasi dohkkeheami biehttaleami sáhtta váidit Boazodoallostivrii. Maiddái odđa siidaoasi dohkkeheami sáhtta váidit soames gi oavvilda ahte eavttut eai leat devdojuvvon ja geas leat rievttalaš beroštumit áššis.

Unnitlohku, *Jon Meløy ja Arne G. Arnesen*, evttoheaba čuovvovaš lasáhusa 2. čuoggá goalmmát laddasii:

Fylkkaboazodoallostivra sáhtta biehttalit dohkkeheami jus juohke siidaoasi gaskamearálaš boazolohku šaddá vuollel 250 bohcco siidda/orohaga alimus boazologu ektui.

Mearkkašupmi 2. čuoggá goalmmát laddasa nuppi cealkagii:

Unnitlogu evttohus lea seamma go eanetlogu evttohus, muhto dainna erohusain ahte unnitlohku háliida ásaheami vejolašvuoda dalle go odđa siidaoasi ásaheami sáhtta dagahit siidaosiid gaskamearálaš boazologu vuollel 250. Diekkár njuolggadusa haga ballaba soai ahte siida ii nagot vuosttaldit sávdaga ásaheami menddo olu siidaosiid. Dat fas sáhtta dagahit ahte siidaosiid šaddá nu vuollegis boazolohku ahte ii šat lea birgenláhki.

Njuolggadus mearkkaša nappo ahte fylkkaboazodoallostivra ferte árvvoštallat lea go bealuštahtti ásaheami eanet siidaosiid. Njuolggadus mearkkaša maiddái ahte jus siidaosiid šaddá boazolohku vuollel 250, de ferte siida bures ákkastallat manne áigu ásaheami odđa siidaoasi.

Ágga addit lobi, sáhtta leat ahte orohaga dahje siidda doallovuohki lea dakkár ahte sáhtta leat bealuštahtti atnit unnit boazologu siidaosiid, ovdamearkka dihte jus stuora oassi sisaboadus boahhtá duojs. Eará ágga sáhtta leat ahte okta dahje eanet siidaosit main lea boazolohku vuollin leat nugočoduvvon buolvadoalu, mat leat namuhuv-

von § 4–4, 6. čuoggás ja mat iežaset iešvuodaid geažil eai berre lohkkot siidaosiid gaskamearálaš boazologu rehkenastimis.

Dás deattuhuvvo ahte gaskamearálaš boazologu rehkenastimis galgá adnot mearriduvvon boazolohku, ii ge duohta boazolohku. Jurddašetnot čuovvovaš ovdamearkka: A-siiddas lea duohta boazolohku 900 ja leat golbma siidaoasi. Siida háliida ásaheami odđa siidaoasi. Dat lea álki jus siidda mearriduvvon alimus boazolohku lea 1000 dahje eanet. Jus alimus boazolohkomearri lea vuollel, de galget leat erenoamáš ákkat ovdal go fylkkaboazodoallostivra miediha ásaheami odđa siidaoasi.

3. *čuoggás* leat njuolggadusat dasa jus siidaoassi sirdojuvvo eará siidii. Dákko evttohuvvo seamma njuolggadus go odđa siidaoasi ásaheami lea.

4. *čuokkis*: Sáhtta leat nu ahte orohat dahje geassesiidna dárbbahivččii odđa siidaosiid, muhto eai oáččo dan áigái dábálaš njuolggadusaid mielde go ii olahuvvo ovtamielalašvuotta. 4. čuoggá mearrádus lea njuolggadus mii galgá hehttet muhtun guovllu boazodoalu nohkamis. Mearrádus lea dakkár man galgá várrogasvuodain atnit. Lea čájehuvvon ahte boazodoalu ásaheami guovllu eará boazodolliid miela vuostá hárvve lihkestuvvá.

Mearrádus sáhtta maid adnot dalle go muhtun siidaoasi jodiheaddji ii šat fuola boazoeaiggáda iežas siidaoasi vuollái, vaikko son lea olu bargan siiddas ja siidaoasis, ja jodiheaddji seammas maiddái vuosttalda addimis dán boazoeaiggádii sierra siidaoasi.

11.4.4 § 4–4. Bálddalas álggahanoassi

1. *Siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheaddji sáhtta, go lea deavdán 50 jagi, mearridit ahte ášahuvvo bálddalas álggahanoassi mii lea čadnojuvvon siidaoassái.*

Diekkár bálddalas álggahanoasi jodihanovdasvástádus sáhtta addot dušše mánnái, áddjubii/áhkkebii dahje eará nuorat buolvva olbmui geas lea vuoigatvuotta eaiggáduššat bohccuid siidaoasis, gč. § 4–9. Bálddalas álggahanoasi jodiheaddji galgá leat válldálaš ja galgá leat leamaš mielde buot boazodoalu bargguin jodiheaddji fárus unnimusat golbma jagi.

Bálddalas álggahanoasi jodiheaddjis leat seamma vuoigatvuodát ja geatnegasvuodát go dábálaš siidaoasi jodiheaddjis, jus eará ii čuvoš dán lága olis.

2. *Bálddalas álggahanoasi ásaheami oktavuodas gustojit § 4–3 2. čuoggá nuppi ja goalmmát laddasat seammaládje.*

3. Juohke siidaoassi sáhtta ásaheit dušše ovttá bálddalas álggahanoasi¹².

Bálddalas álggahanoasi jodihanovddasvástádus sáhtta sirdojuvvot olbmui namuhuvvon 1. čuoggás jus siidaoasi jodiheaddji miediha.

4. Jus siidaoasi jodiheaddji jápmá dahje geassáda ovddasvástideaddji jodiheaddjin, de manná bálddalas álggahanoassi siidaoassái ja bálddalas álggahanoasi jodiheaddji šaddá siidaoasi ođđa jodiheaddjin.
5. Bálddalas álggahanoasi ásaheapmi galgá diedihuvvot fylkkaboazodoallostivrii, mii dárkkista ahte ođđa buohtalas doalu ásaheami formála eavttut leat devdojuvvon.
6. Siidaoasi jodiheaddji ja bálddalas álggahanoasi jodiheaddji sáhttiba soahpat ahte bálddalas álggahanoassi šaddá dábálaš siidaoassin ja ovdalaš siidaoassi fas bálddalas álggahanoassin (buolva-oassi). 1. čuoggá goalmmát ladas ja 5. čuokkis gustojit seamma láhkái.
- Ođđa bálddalas álggahanoassi jodihanovddasvástádus ii sáhte sirdojuvvot earáide. Ođđa siidaoasi jodihanovddasvástádus sáhtta sirdot § 4–7 njuolggadusaid mielde.*

Mearkkašumit § 4–4:

Lávdegoddi evttoha ahte siidaoassái sáhtta ásaheavvot bálddalas álggahanoassi, mii galgá sihkkarastit njuovžilis buolvamolsuma. Geahča dárkkileappot evttohusa duogáza birra čuoggás 9.3.3¹³ dás ovdalis. Bálddalas álggahanoasis galget álgovvorus leat seamma vuoigatvuodát, ovddasvástádus ja geatnegasvuodát go siidaoasis. Sátne bálddalas álggahanoassi lea válljejuvvon čájehit ahte dat gullá dábálaš siidaoassái ja galgá sihkkarastit nuorat buolva vuoigatvuodaid.

Bálddalas álggahanoasi ásaheapmi miellidibuktá ahte dat siidaoassi masa bálddalas álggahanoasi ásaheavvo, ii sáhte sirdojuvvot earái go bálddalas álggahanoasi jodiheaddjái, gč. § 4–7, 1. čuoggá ovttas § 4–4, 4. ja 6. čuoggáiguin. Bálddalas álggahanoasi jodiheaddji galgá áiggi mielde badje- lasás válddit dábálaš siidaoasi.

Ahkerádjii 50 jagi dasa ahte beassat ásaheit bálddalas álggahanoasi, lea sihkkarastin dihte bálddalas álggahanoasi ulbmila, mii lea buolvamolsun. Diekkár ahkeráji haga sáhtáše bálddalas álggahanoasit ásaheavvot eará ulbmiliid dihte, ja sáhtášii geavvat nu ahte siidaosiid lohku lassánivččii beliin.

Go náittosguimmežagat dahje ovttasássit ovttas jodiheaba siidaoasi, de sáhtta bálddalas álggahanoassi ásaheavvot go nubbi sudnos deavdá 50 jagi.

1. čuoggá vuosttaš ladas mearrida ahte lea siidaoasi jodiheaddji gii ieš sáhtta ásaheit bálddalas álggahanoasi ja ieš nammadit dasa jodiheaddji. Jus náittosguimmežat/ovttasássit ovttas jodiheaba, de ferteba soai leat ovttaoaivilis das gii nammaduvvo bálddalas álggahanoasi jodiheaddjin.

Bálddalas álggahanoasi ásaheapmái eai dárbbas siidda eará siidaosiid ovddasvástideaddji jodiheaddjit miehtat.

1. čuoggá nubbi ladas almmuha gii sáhtta oazžut bálddalas álggahanoasi jodihanovddasvástádusa. Dat leat vuosttažettiin dábálaš siidaoasi jodiheaddji manát ja manáidmanát.

Lávdegoddi evttoha viidáseappot ahte maiddá eará lagas fuolkkat sáhttet nammaduvvot bálddalas álggahanoasi jodiheaddjin. Sii leat namuhuvvon §:s 4–9, muhto galget gullat nuorat bulvii go siidaoasi jodiheaddji.

Vejolašvuohta ásaheit bálddalas álggahanoasi earái go iežas mánnái dahje áhkubii/áddjubii addá sidjiide geain eai leat mañisboahhtit geat álget boazodollui, vejolašvuođa háhkat veahki. Dán veahkáii miellidibuktá njuolggadus fas vejolašvuođa bargat boazodoalus. Lea dattege deattuhuvvon ahte son galgá gullat nuorat bulvii, namalassii bulvii mii lea mañjelis jodiheaddji buolvva. Ii sáhte nappo nammadit iežas áhkáhačča jodiheit bálddalas álggahanoasi. Ulbmil bálddalas álggahanoasiin lea oazžut áigái njuovžilis buolvamolsuma, ja lágidit nuorat bulvii vejolašvuođa joatkit boazodoalus.

Dušše válddalaš agi olbmot sáhttet oazžut bálddalas álggahanoasi jodihanovddasvástádusa. Dasa lassin galgá son boazodoalus unnimusat golbma jagi bargan buot bargguid ovttas siidaoasi jodiheaddjiin. Mánná mii lea čuvvon váhnemiid doalu unnivuoda rájes, deavdá dábálaččat dán eavttu go šaddá válddalaš. Ii leat nappo dárbu bargat vel golbma jagi mañjel go lea ollen válddalašvuođa áhkái.

Golmma jagi bargama gáibádus lea sihkkarastin dihte ahte sus gii oazžu bálddalas álggahanoasi jodihanovddasvástádusa leat návccat oazžut diekkár ovddasvástádusa. Gáibádus galgá maiddáii sihkkarastit ahte son dovda dan siidda dilálašvuođaid gos oazžu mieldeovddasvástádusa.

1. čuoggá goalmmát ladas: Bálddalas álggahanoasi jodiheaddjis leat seamma vuoigatvuodát ja geatnegasvuodát go siidaoasi jodiheaddjis, muhto daid gáržžádusaiguin mat čuvvot bálddalas álggahanoasi. Dát miellidibuktá ee. ahte doaluid jodiheaddjit galgaba ovttas doaimmahit boazodoalu. Bálddalas álggahanoasi jodiheaddji ii sáhte

12. Unnitlohku, Karen Marie Eira Buljo, ii hálit vejolašvuođa gáržžidit dušše ovttá mánnái.

13. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

johtit eará orohahkii dahje geasseorohahkii dábálaš siidaosi addin lobi haga.

Bálddalas álggahanoasi jodiheaddji ii leat almotge juohke oktavuodas dábálaš siidaosi vuolásaš. Bálddalas álggahanoasi jodiheaddji galgá seammaládje go siidda eará jodiheaddjit miehtat odđa siidaosi ásaheapmái § 4–3 mielde. Lea bálddalas álggahanoasi jodiheaddji gii galgá boazodoalu joatkit boahhte buolvvas, ja dan dihte lea hui deatalaš ahte son beassá leat mielde mearrideame geat su boahttevaš ovtasbargoguoimmit šaddet.

Bálddalas álggahanoasi jodiheaddjis lea maiddá orohaga ja siidda jahkečoahkkimiin jienastanvuoigatvuohta, muhto sus leat dušše guokte jiena, gč. § 8–8.

Jus son gii oázžu bálddalas álggahanoasi, lea náitalan, šaddá maiddá guoibmi bálddalas álggahanoasi jodiheaddjin, gč. njuolggadusaid §:s 4–5, 1. čuoggá. Seammaládje lea ovtasássiin § 4–5, 2. čuoggá mielde.

Bálddalas álggahanoasi jodiheaddji ii sáhte ieš ásahtit bálddalas álggahanoasi, ii ge sáhte siidaosi jodiheaddji mieđieheami haga sirdit jodihanovddasvástádusa earái, gč. mearrádusaid 3. čuoggás. Geahča dábálaš siidaosi ja bálddalas álggahanoasi gaskavuoda birra čuoggás 9.3.3¹⁴ dás ovdalis.

2. *čuokkis*: Bálddalas álggahanoasi ásahttiin galgá vuhtii váldit seamma dilálašvuođaid go dábálaš siidaosi ásaheamis, gč. § 4–3, 2. čuoggá nuppi ja goalmát ladđasiid, ja čujuhuvvo dáid mearrádusaid mearkkašumiide.

Nu go namuhuvvon, de lea njuolggadusa ulbmil sihkkarastit njuovžilis buolvamolsuma. Dát mielddisbukta dábálaččat ahte bálddalas álggahanoasi jodiheaddji dábálaččat gullá nuorat bulvii go siidaosi jodiheaddji. Nu lea ge deattuhuvvon ahte mánná dahje áhkkut/áddjut sáhtta jodihtit bálddalas álggahanoasi. Jus eará fuolki välljejuvvo bálddalas álggahanoasi jodiheaddjin, de galgá son maid gullat nuorat bulvii go siidaosi jodiheaddji, gč. 1. čuoggá nuppi ladđasa.

Seammaládje go odđa siidaosiid ásahttiin, gč. § 4–3, de galgá maiddá bálddalas álggahanoasiid ásahttiin doahttalit siidii mearriduvvon alimus boazologu, gč. § 9–4. Jus siidda siidaosiide lea mearriduvvon alimus boazolohku, gč. § 9.5 vidát ladđasa vuosttaš cealkaga, de várra galggašii gáibidit ahte siidaosi ja dasa gulli bálddalas álggahanoasi boazolohku ii galgga oktiibuot leat badjel siidaosi mearriduvvon boazologu. Diekkár njuolggadusa livččii datte váttis čuovvut. Dál lea gal nu ahte evttohuvvon njuolggadus mielddisbukta ahte eará siidaosiid šaddet unnidit boazologu dađi

mielde go bálddalas álggahanoasi ovdána, muhto go buot siidaosiin lea vejolašvuohta ásahtit bálddalas álggahanoasi, de dát ortnet ii dagat govttohis siskkáldas dilálašvuođaid.

Maiddá bálddalas álggahanoasi ásahttiin bohciida gažaldat gude siidii boazolohku gullá. Dás čujuhuvvo mearkkašumiide § 4–3, 2. čuoggái.

3. *čuokkis*: Dábálaš siidaosiid ii sáhte ásahtievot eambo go okta bálddalas álggahanoasi. Jus leat eanet mánat geat háliidivčče siidaosi, de ožžot sii siidaosi dušše jus siidda buot siidaosiid mihtet dasa. Maiddá bálddalas álggahanoasi jodiheaddjit galget mieđihit, go sis leat seamma vuoigatvuođat go dábálaš siidaosiin, gč. 1. čuoggá goalmát ladđasa.

Bálddalas álggahanoasi lea čadnon siidaosiid dainna lágiin ahte bálddalas álggahanoasi ii sáhte sirdot earái dan siidaosi jodiheaddji mieđieheami haga, mas bálddalas álggahanoasi vuolga¹⁵.

4. *čuokkis*: Jus dan siidaosi, mas bálddalas álggahanoasi lea vuolgan, jodiheaddji jápmá dahje heaitá, de časkojuvvojit bálddalas álggahanoasi ja siidaosiid automáhtalaččat oktii ja siidaosi odđa jodiheaddjin šaddá buohtalas doalu jodiheaddji, gč. 4. čuoggá. Dasto sáhtta ásahtievot odđa bálddalas álggahanoasi.

5. *čuokkis*: Seammaládje go odđa siidaosi ásahttiin, gč. § 4–3, galgá bálddalas álggahanoasi ásaheapmi dieđihuvvot fylkkaboazodoallostivrii, mii dárkkista ahte formála eavttut devdojuvvojit. Easka go dat lea dahkkon, lea ásaheapmi rievttálaččat ásahtievon.

6. *čuokkis*: Dilálašvuođat sáhttet rievdat nu ahte lea lunddolaš ahte bálddalas álggahanoasi jodiheaddji sirdá siidaosi jodiheaddji sadjai. Soai sáhttiba dalle soahpat lonuhit sajjiid. Bálddalas álggahanoasi šaddá dábálaš siidaosi. Dat mearkkaša earret eará ahte das leat vihtta jiena orohat- ja siidajahkečoahkkimiin, eai ge guokte.

Ovdalaš siidaosiid šaddá dál bálddalas álggahanoasi ja dasa gustojit seamma njuolggadusat go bálddalas álggahanoasiid buolvamolsuma várás. Dieđusge ii leat lunddolaš dán gohčodit bálddalas álggahanoasiin, muhto baicca penšonistaosiin. Dan ii sáhte sirdit earái, ja go jodiheaddji jápmá, de mánná dát doallu dábálaš siidaosiid.

Ii leat dárbu gáržžidit vejolašvuođa sirdit diekkár dábálaš siidaosi, go dat áiggi mielde ii galgga jorrat buohtalas penšonistaosiid. Dábálaš siidaosiid sáhtta dalle sirdit § 4–7 njuolggadusaid

14. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

15. Unnitlohku, Karen Marie Eira Buljo, ii hálit gáržžidit vejolašvuođa dušše ovttá mánnái. Su sierracealkámuš lea mielddusin (dárogiel teavsttas).

mielde. Ođđa bálddalas álggahanoasi gal ii sáhte ásaht nu guhká go penšonistaoassi bistá.

11.4.5 § 4–5. Náittosguoimmi/ovttasássi sadji

1. *Jus siidaoasi ovddasvástideaddji lea náitalan dahje náitala, de leat goappaš náittosguimmežagat siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheaddjit. Dat gusto maiddái dalle go dušše nubbi sudnos deavdá § 4–1 vuosttaš laddasa eavttuid. Diekkár oktasaš siidaoassi miellidibuktá ahte náittosguimmežagat leaba solidáralaččat ovddasvástideaddjin siidaoasi jodiheaddjin.*

Jus náittosguimmežagat soahpaba ahte dušše nubbi lea ovddasvástideaddji jodiheaddji, de fer-teba dan diedihit boazodoallo-diedáhusas, gč. § 4–11.

Náittosguimmežagat geat leaba goabbat siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheaddjit, leaba náittosdilis vuosttaš laddasa njuolggadusaid vuollásaččat, seammaládje go dat gain lea siidaoasi oktasaš jodihanovddasvástádus.

2. *1. čuoggá mearrádusat gustojit seammaládje náitalkeahtes olbmuid geat ealliba ovttas (ovttasássi bárrii) jus*
  - a) *sudnos leat (dahje leat leamaš) oktasaš mánát*
  - b) *soai ovdal leaba goabbat gummiineaska leamaš náitalan, dahje*
  - c) *soai leaba ovttas eallán vihtta jagi.*

Mearkkašumit § 4–5:

1. *čuooggá vuosttaš laddasa* vástida 1978-lága 4. § nuppi laddasa nuppi cealkagii. Jus náittosguimmežagain lea oktasaš siidaoasi, de soai maiddái ovttasovttasvástideaba buot geatnegasvuodaid.

1. *čuooggá nubbi laddasa:* Lea iešladdis buorre ahte náittosguimmežagat ovttas jodiheaba doalu, muhto dán oktasašvuodas lea maiddái ovddasvástádusa bealli. Dan guoibmái geas leat dušše moadde bohcco, ii ge bargga ieš boazodoalus, sáhtta dat ovddasvástádus gártat noadđin. Dakkár dilálašvuodain galgá leat sudnuide vejolaš soahpat ahte dušše nubbi lea jodiheaddji. Maiddái eará olbmot han sáhttet eaiggáduššat ealus bohccuid almmá dan haga ahte šaddat solidáralaš ovddasvástideaddjin ovttas siidaoasi jodiheddjiin, ii ge leat dárbu ráhkadit náittosguoibmái garreset njuolggadusaid.

Diekkár vejolašvuolta náittosguoibmái cealkit eret solidára-ovddasvástádusa leat ovddasvástideaddji jodiheaddjin, čuoovu njuolggadusaid mat muđui gustojit náittosguimmežagaide. Mánngga

oktavuodas ii soaitte olmmoš háliidit almmuhit iežas gullevašvuoda náittosguoibmái, gč. ovdamearkka dihte suoidnemánu 4. beaivvi 1991 náittoslága nr. 47, 40. § dan birra ahte náittosguoibmi akto ovddasvástida dan vealggi maid váldá badjelasás. Almmotge lea okta gáržžádus skábmamánu 21. beaivvi 1952 nr. 2 vearromáksinlága 37. §:s, mas daddjo ahte náittosguimmežagat solidáralaččat ovddasvástidit dan vearu mii biddjo sudnuide oktii; muhto das sáhtta nubbi náittosguoibmi beassat jus gáibida sierra livdnema.

Náittosguimmežagat berrejit nappo sáhttit diedihit ahte sudnos ii leat oktasaš ovddasvástádus siidaoasi dáfus. Dás čujuha lávdegoddi muđui Sámedikki miessemánu 30. beaivvi 2000 boazodoalloplána čuoggái 13.1.

Dat mii dás daddjo vejolašvuoda birra cealkit eret jodiheami mieldeovddasvástádusa, guoská maiddái dalle go náittosguimmežagain lea goabbat siidaoasi, gč. 1. *čuooggá goalmmát laddasa.* Dan náittosguoimmiis mii ii čálit iežas mieldeovddasvástideaddjin boazodoallo-diedáhusii, lea dasto oadđi siidaoasi nu guhká go náittosdilli dahje ovttasássa bistá.

1. *čuooggá goalmmát laddasa* mearrádus miellidibuktá ahte vaikko náittosguimmežagain lea goabbat siidaoasi, de soai náittosdilis eaba leat eará rievttálaš dilis go sii geat ovttas jodihit ovttas siidaoasi. Jus náittosdilli nohká, de šaddet fas rievttálaččat guokte siidaoasi, gč. § 4–6.

2. *čuooggá* mearrádus lea ođas, ja dás árvaluvvo ahte vissis ovttasássamat leat ovttadássásaččat náittosdiliin dan dáfus ahte sáhttit eaiggáduššat bohccuid, ja jodihit siidaoasi. Leat biddjon eavttut dasa gii rehkenastojuvvo ovttasássin. Eavttut leat vižžojuvvon eará lágain mat atnet náittosdili ja ovttasássama ovttadássásažžan. Ovttasássit mat bohtet njuolggadusa vuollái, leat ovttasássit gain leat oktasaš mánát, dahje bárat mat ovdal leat leamaš náitalan goabbat guimmiin, gč. guovvamánu 28. beaivvi 1997 nr. 19 álbmotoadjoalága § 1–5.

Viidáseappot leat mielde ovttasássit gain eai leat oktasaš mánát, muhto geat leat ovttas eallán unnimusat vihtta jagi. Lávdegoddi oaivvilda ahte maiddái ovttasássa mánáid haga sáhtta leat nu bivevaš ahte dat boazodoallolágas berre buohtastahttot náittosdiliin. Eará oktavuodain, gč. omd. suoidnemánu 4. beaivvi 1991 nr. 45 lága dálloallo-ovttastumiid birra, mas ráđji lea guokte jagi. Boazodoallolága njuolggadusaid dáfus atná lávdegoddi guokte jagi beare oanehis áigin, ja lea dan dihte gávnahan ahte viđa jagi ovttasássa lea heivvolaš mearri ovdal go ovttasássa buohtastahtto náittosdiliin.

11.4.6 § 4–6. Náittosdili dahje ovttasássama nohkan

Jus náittosguimmežagat/ovttasássi guimmežagat leat ovttas jodihan siidaoasi, gč. § 4–5, ja nubbi sudnos jápmá, de šaddá báhcán guoibmi akto siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheaddjin. Nu šaddá maiddái dalle jus báhcán guoibmi ii deavdde § 4–1 vuosttaš láddasa eavttuid.

Jus náittosdilli/ovttasásson loahpahuvo eará árttaiguin go jápmimiin, de massá dat náittosguoibmi/ovttasássi, gii lea mieldeovddasvástádusa ožžon náittvosdili/ovttasássama bokte, vuoigatvuoda leat mieldeovddasvástideaddji jodiheaddjin. Náittosguimmežagat/ovttasássiit sáhttiba almmotge soahpat ahte son ain beassá eaiggáduššat bohccuid siidaoasis dahje ahte son akto doaibmagohtá siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheaddjin. Dát gusto maiddái dalle go son ii deavdde § 4–1 vuosttaš laddasa eavttuid.

Jodihanovddasvástádusa rievdamat vuosttaš dahje nuppi laddasa mielde galget diedihuvvot fylkkaboazodoallostivrii.

Mearkkašumit § 4–6:

Mearrádusas leat njuolggadusat daid dilálašvuodaide goas náittoguillemežagain/ovttasássiin lea leamaš oktasaš siidaoassi.

Vuosttaš lađas regulere dilálašvuodaid jus nubbi jápmá. Dán mearrádusa mielde oažžu báhcán guoibmi (leaska dahje báhcán ovttasássi) iešalddis akto jodihanovddasvástádusa. Jus náittosguimmežagat/ovttasássiit eaba leat ovttas leamaš siidaoasi ovddasvástideaddjin, de ii leat báhcán guoimmi vuosttašriekti oažžut siidaoasi jodihanovddasvástádusa. Dalle ferte sirdin dáhpuhuvvat § 4–7 njuolggadusaid mielde.

Jus guimmežagain lea leamaš goabbat siidaoassi, de nubbi siidaoassi loahpahuvo jus báhcán guoibmi váldá badjelasás jápmán guoimmi siidaoasi. Jus jápmán guoimmi siidaoassi daguhuvvo mañisboahtái dahje eará olbmui § 4–7 mielde, de sáhtta báhcán guoibmi fas jodihit iežas siidaoasi, geahča dás ovdalis mearkkašumiid 1. čuoggá goalmmat laddasii.

Nubbi lađas regulere dilálašvuodaid earráneami ja goabbat sadjái fárrrema dáfus. Mearrádusa sisdoallu lea ahte náittosguoibmi gii náittosdili bokte oáččui mieldeovddasvástádusa siidaoasi dáfus, massá dán ovddasvástádusa jus sierraneaba dahje earráneaba. Ovttasássama dáfus lea seammaládje jus mannaba goabbat sadjái.

Náittosguimmežagat mat earránit dahje ovttasássiit mat mannet goabbat sadjái, sáhttet soah-

pat ahte son gii massá mieldeovddasvástádusa, ain oažžu eaiggáduššat bohccuid siidaoasis, ja soai oažžuba maid soahpat ahte son akto váldá siidaoasi ovddasvástádusa. 1978-lága mielde lea juo diekkár vejolašvuolta, muhto dasa gáibiduvvo guovllustivrra miediheapmi. Lávdegoddi ii ane eiseváldiid miediheami dárbblašlažžan. Jus beallelaččat ieža soahpaba ahte nubbi jodihišgohtá doaimma, de lea juo čielggas ahte son geas lea vuosttašvuoigatvuolta ieš ii beroš, ja dalle ii leat eahpelundolaš ahte nubbi joatká akto-ovddasvástideaddjin. Dalle eai šat dárbbáš eiseválddit dan dohkkehit.

Jus guimmežagain lea goabbat siidaoassi, de čuovvu § 4–5, 1. čuoggá njuolggadusaid goalmmat laddasis, gč. 2. čuoggá, ahte soai ovttaseallimis adnojuvvoa oktan siidaoassin. Jus earráneaba/fárreba goabbat sadjái, de rehkenastojuvvo sudnos fas goabbat siidaoassi, ja beallelaččat šaddaba goabbat siidaoasi jodiheaddjin.

Diekkár oktavuodain sáhtta šaddat váttis sudnuide joatkit ovta siiddas.

11.4.7 § 4–7. Siidaoasi jodihanovddasvástádusa sirdin

1. *Jus bálddalas álggahanoassi nugo namuhuvvon §:s 4–4 ii leat áshuvvon, de sáhtta siidaoasi jodiheaddji sirdit siidaoasi jodihanovddasvástádusa mánnái, áddjubii/áhkubii dahje eará olbmui gii § 4–9 mielde sáhtta eaiggáduššat bohccuid siidaoasis.*

Siidaoasi ođđa jodiheaddji galgá leat válddalaš ja galgá leat searvan buot boazodoalu bargguide jodiheaddji fárus unnimusat golbma jagi. Fylkkaboazodoallostivra sáhtta almmotge erenomáš dilálašvuodain dohkkehit sirdima mánnái dahje áddubii/áhkubii gii ii leat golbma jagi searvan boazodoalu buot bargguide dahje gii ii leat válddalaš.

Mañnel jodihanovddasvástádusa sirdimima lea siidaoasi ovdalaš jodiheaddjis ain vuoigatvuolta eaiggáduššat bohccuid siidaoasis, gč. § 4–9 nuppi laddasa.

2. *Jus siidaoasi jodiheaddji jápmá ovdal go leat dahkkon mearrádus nugo namuhuvvon 1. čuoggás, de lea mánás, áddjubis/áhkubis dahje eará fuolkkis nugo namuhuvvon §:s 4–9 vuoigatvuolta badjelasás váldit siidaoasi ovddasvástádusa jus leaska dahje báhcán ovttasássi ii váldde ovddasvástádusa badjelasás, § 4–6 njuolggadusaid mielde.*

1. čuoggá nuppi laddasa mearrádusat gustojit seammaládje.

3. *Siidaoasi sirdin galgá diedihuvvot fylkkaboazodoallostivrii mii dárkkista ahte sirdima formála eavttut leat devdojuvvon.*

Mearkkašumit § 4–7:

Dát paragrafa lea jurddašuvvon reguleret dilálašvuodaid jus siidaoasi jodiheaddji heaitá jodiheaddjin dahje jápmá.

1. *čuooggá vuosttaš lađđasa* mielde sáhtta olmmoš guhte ii šat hálit jodihit siidaoasi, sirdit jodiheami mánnái, áddjubii/áhkubii dahje eará olbmui geas § 4–9 mielde lea vuoigatvuohta eaigáduššat bohccuid siidaoasis. Molssaeaktun lea heaittihit siidaoasi, gč. § 4–8. Jodihanovddasvástádusa sirdin – ja nu siidaoasi joatkin – lea ahte ii leat áсахuvvon bálddalas buolvamolsunoassi, gč. § 4–4, Jus dat lea áсахuvvon, de bálddalas álggahanoasi jodiheaddji šaddá automáhtalaččat dábálaš siidaoasi jodiheaddjin, gč. § 4–4. 4. čuooggá, jus dábálaš siidaoasi jodiheaddji heaitá dahje jápmá.

1. *čuooggá nubbi lađas* eaktuda ahte son gii váldá badjelasás siidaoasi lea válddálašvuoda agis, namalassii badjel 18 jagi. Eavttu ii sáhte ložžet. Válddálašvuoda gáibádus guoská maiddái dábálaččat mánnái dahje áddjubii/áhkubii, muhto das sáhtta fylkkaboazodoallostivra erenoamáš dilálašvuodain dohkkehit sirdima agivuloš olbmui. Lávdegoddi čujuha 1978-lága 4. § vuosttaš cealkaga ovdabarguide. Ot.prp. nr. 28 (1994–95) sámegeil jorgaleamis daddjo 43. siiddus ahte sáhtta dohkkehit sirdima agivuloš olbmui dain oktavuodain go válddálašvuoda gáibádus ii leat govttolaš, ja go sirdin muđui lea heivvolaš. Fylkkaboazodoallostivrra dohkkeheami eaktun sirdit siidaoasi agivuloš olbmui lea ahte soames eará lea siidaoasi ovddasvástideaddjin dassáži go ieš šaddá válddálaš. Diekkár gáibádus čuovvu cuoŋománu 22. beavvi 1972 nr. 3 vergemálsloven (láhka nuppiid opmodaga hálddašeami birra).

Sáhtta maid ložžet gáibádusa golmma jagi bargama birra boazodoalus. Sáhtta jurddašit ovdameakkaid dakkáriid go ahte mánná oalle maŋŋit álgá boazodollui, jus omd. soaitá leat eará guovllus riikkas ássan mánnávuodas. Son sáhtta liikká váldit badjelasás siidaoasi jus duodaštuvvo ahte son sáhtta eará ládje oahpu gazzat, ja go siidda eará boazodoallit áigot veahkehit su.

2. *čuooggás* leat njuolggadusat siidaoasi sirdima birra go jodiheaddji jápmá. Mearrádusa dárkilet ipmárdusa hárrái čujuhuvvo 1. čuooggá mearkkašumiide. Maiddái dalle go siidaoasi jodiheaddji jápmá, galgá dat mánná dahje áddjut/áhkut gii váldá doalu badjelasás, leat válddálaš, muhto fylkkaboazodoallostivra sáhtta ložžet gáibá-

dusa. Eará olmmoš gii váldá doalu badjelasás, galgá leat válddálaš, ja das ii sáhte ložžet. Geahča mearkkašumiid 1. čuooggá nuppi lađđasii.

Mearrádus mielddisbukta ahte siidda eará boazoeaigádat galget vuhtii váldit siidaoasi sirdima go jodiheaddji jápmá. Siidaoasi jodihanovddasvástádusa ii almmotge sáhte vaikko gii váldit, muhto dušše olmmoš gii lea namuhuvvon § 4–9 vuosttaš lađđasis.

Mearrádus ii regulere dárkileappot sin gaska- vuodaid geat devdet eavttuid váldit badjelasáset siidaoasi. Sii fertejit soahpat guovvamánu 21. beavvi 1930 árbejuohkinlága ja njukčamánu 3. beavvi 1972 nr. 5 árbelága mielde.

Lávdegoddi lea árvoštallan berrejit go ráhkaduvvot njuolggadusat dan birra gii galgá siidaoasi váldit badjelasás jus árbbolaččat eai ieža soaba, omd. ahte boarráseamos mánás livččii vuosttašvuoigatvuohta. Lávdegoddi ii leat atnán riektan evttohit diekkár njuolggadusaid, go dat sáhtta bearehaga rihkkut árbevieruid. Boazodoalus oainnat ii leat boarrásepmosis diekkár vuosttašvuoigatvuohta nugo omd. norga boandariivttis. Sámi servodagain lea baicca nuoramusas leamaš vuoigatvuohta. Almmotge lea váttis lágas mearridit nuoramussii vuosttašvuoigatvuođa, go diekkár njuolggadus ii leat vuoiggalaš jus siidaoasi jodiheaddji jápmá nuorran, ja nuoramus lea beare nuorra váldit badjelasás ovddasvástádusa.

Dás ii leat leskii/báhcán guoibmái ge árvaluvvon vuosttašvuoigatvuohta váldit siidaoasi jodihanovddasvástádusa. Dat diedusge guoská daid dilálašvuodaide goas sus ii leat mieldeovddasvástádus siidaoasi jodiheamis. Jus sus lea mieldeovddasvástádus, de gustojit § 4–6 vuosttaš lađđasa mearrádusat.

11.4.8 § 4–8. Siidaoasi heaittiheapmi

Jus siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheaddji heaittiha iežas boazodoalu dahje jus son jápmá ja ovddasvástádus ii sirdojuvvo earái § 4–4 nr. 4 dahje § 4–7 njuolggadusaid mielde, de galgá siidaoassi heaittihuvvot ja bohccot vuodojuvvo jus eai sirdojuvvo eará siidaoassái dahje bálddalas álggahanoassái. Geassesiidda stivra, gč. § 8–11, dahje § 8–12 njealját lađđasa njuolggadusaid mielde válljejuvvon gulahallanolmmoš galgá fuolahit ahte siidaoassi heaittihuvvo. Heaittiheami golut gokčojuvvojit bohccuid vuovdima boadus.

Jus bálddalas álggahanoasi jodiheaddji heaittiha iežas boazodoalu dahje jus son jápmá ja ovddasvástádus ii sirdojuvvo earái § 4–4, 3 čuooggá nuppi lađđasa mielde, de mánná bálddalas álggahanoassi dan siidaoassái masa áсахuvvui.

Heaittiheapmi vuosttaš ja nuppi laddasa mielde dieđihuvvo fylkkaboazodoallostivrii.

Jus siidaoasi dahje bálddalas álggahanoasi boazolohku lea leamaš vuollel 50 vihtta jagi, de fertet dat heaittihuvvot siidaoassin. Fylkkaboazodoallostivra mearrida heaittiheami. Go boazolohku lea njealját jagi vuollel 50 de galgá fylkkaboazodoallostivra dieđihit siidaoasi jodiheaddjái čuovvovaš heaittiheami birra. Dieđihuvvot galgá unnimusat guhtta mánu ovdal nuppe jagi boazodoalldieđáhusa sáddema áigemeari. Heaittiheami čadaheami mearrádus vuosttaš laddasa mielde doaimmahuvvo seammaládje.

Olbmos gii heaittiha siidaoasi dahje bálddalas álggahanoasi, lea almmotge vuoigatvuohta eaiggáduššat bohccuid siidda eará siidaosiin § 4–9 goalmmat laddasa njuolggadusaid mielde.

Mearkkašumit § 4–8:

Vuosttaš ladas: Jus siidaoasi heaittihuvvo, de jodiheaddji dábálaččat ieš fuolaha ahte bohccot njuvvojit dahje mannet eará siidaoassái. Jus heaittiheapmi lea jápmima geažil, de árbbolaččat dábálaččat fuolahit dárbbaslaš heaittihandoaimmaid. Dábálaččat dáida lagas fuolki badjelasás váldit siidaoasi jodiheami § 4–7 mielde. Jus siidaoassái lea ásahuvvon bálddalas álggahanoasi, de dan jodiheaddji váldá badjelasás siidaoasi jodiheami, gč. § 4–4, 4. čuoggá. Muhto jus dat ii dáhpáhuva, de galgá siida fuolahit ahte bohccot vuvdojuvvojit. Dát ovddasvástádus lea siidda stivrras, jus dakkár lea ásahuvvon, gč. § 8–11. Jus ii leat ásahuvvon siidastivra, de lea siidda nammadan gulahallanolbmos diet ovddasvástádus, gč. § 8–12, 4. čuoggá.

Nubbi ladas regulere dilálašvuođaid dalle jus bálddalas buolvamolsunoasi jodiheaddji heaitti dahje jápmá. Jus bálddalas álggahanoasi ii sirdojuvvo § 4–4, 3. čuoggá nuppi laddasa mielde, de dan siidaoasi jodiheaddji mas bálddalas álggahanoasi lea vuolgán, váldá badjelasás bálddalas álggahanoasi bohccuid ovddasvástádusa. Diekkár heaittiheapmi mielddisbuktá ahte dábalaš siidaoasi jodiheaddji sáhtta ásahtit odđa bálddalas álggahanoasi olbmui gii deavdá § 4–4 eavttuid.

Goalmmat ladas čuovvu lunddolaččat siidaoasi dahje bálddalas álggahanoasi ásaheami dieđihan-geatnegasvuoda, gč. § 4–3, 2. čuoggá njealját laddasa ja § 4–4, 5. čuoggá, dahje siidaoasi jodihanovddasvástádusa sirdima, gč. § 4–6 goalmmat laddasa ja § 4–7, 3. čuoggá.

Njealját ladas: Siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheami eaktun lea ahte sus lea ealu ovddasvástádus. Jus eai leat vissis meari bohccot, de lea dušši

hupmat ovddasvástádusa birra. Lea maiddá deatalaš eastadit «guoros» doaluid, nugo leat ovdamearkkat 1978-lága olis. Dan dihte árvala lávdegoddi ahte siidaoassi gahččá eret jus boazolohku bohtá vissis meari vuollelii. Boazodoalus sáhttet almmotge leat stuora rievdamat. Boraspiret, lássahuvvon guohtumat dahje lihkohisvuodat sáhttet sakka unnidit boazologu, ja siidaoassi gahččá eret easkka go boazolohku lea mánga jagi leamaš vuollel dihto meari. Go boazolohku 5 jagi lea leamaš vuollel 50, de lea boazodoallu mannan nu maŋos ahte ii leat lunddolaš doalahit sierra siidaoasi daid vuoigatvuođiguin ja geatnegasvuođiguin mat dan čuvvot.

Deattuhuvvo ahte diet vihtta jagi eai gollagoađe ovdal go evttohuvvon njuolggadusat leat fápmui bohtán.

Mii dás lea daddjojuvvon, gusto seammaládje bálddalas álggahanoassái. Jus diekkár oassi gahččá eret vuollegis boazologu geažil, de sáhtta siidaoasi jodiheaddji ásahtit odđa bálddalas álggahanoasi. Jodiheaddji sáhtta diktít seamma olbmo gii aiddo lea massán iežas bálddalas álggahanoasi, jodihtit odđa doalu. Dáida gal dáhpáhuvvat ahte jodiheaddji dán háve vällje eará.

Go siidaoasis lea njeallje jagi maŋŋalaga leamaš boazolohku vuollel 50, de galgá jodiheaddjái dieđihuvvot ahte doallu heaittihuvvo jus boazolohku nuppi dieđáhusas ii leat badjel 50.

Lea dárbbaslaš dieđihit vai doallu beassá ráhkkanit heaittiheapmái. Son beassá maid dáid dáid ealu 50 bohccui dahje badjelii. Dieđiheapmi lea maid dárbbaslaš vai boazoeaiggát sáhtta fuolahit ahte su bohccot sirdojuvvojit eará siidaoasi gehččui.

11.4.9 § 4–9. Geas sáhttet leat bohccot siidaoasis

Earret jodiheaddji iežas bohccot, sáhttet siidaoasis leat čuovvovaš olbmuid bohccot, jus sii fal devdet § 4–1 ja § 7–3 eavttuid:

- Jodiheaddji náittosguoimmi dahje ovttasássi, gč. § 4–5 nr. 2.*
- Jodiheaddji fulkkiid njuolga bajás- dahje vulosmanni linjás.*
- Jodiheaddji oappáid/vieljaid ja sin mánáid.*
- Jodiheaddji váhnemiid oappáid ja vieljaid ja sin mánáid.*
- b, c ja d čuoggáin namuhuvvon olbmuid náittosguoimmi dahje ovttasássi, gč. § 4–5, 2. čuoggá.*
- Jodiheaddji náittosguoimmi dahje ovttasássi fulkkiid namuhuvvon b, c ja d čuoggáin, gč. § 4–5, 2. čuoggá.*

Olbmos geas leat leamaš bohccot siidaoasis mii sirdojuvvo ođđa jodiheaddjái, galgá ain leat vuoigatvuohta eaiggáduššat bohccuid siidaoasis, vaikko son ii leat ge ođđa jodiheaddji ektui a-f čuoggáin namuhuvvon olmmoš. Seamma gusto dalle go bálddalas álggahanosai jodiheaddji šaddá siidaoasi ođđa jodiheaddjin.

Jus siidaoassi heaittihuvvo § 4–8 mielde, de sáhtá son geas leat bohccot siidaoasis, sirdit bohccuidis eará siidaoassái seamma geassesiidas, vaikko son ii leat ge a-f čuoggáin namuhuvvon olmmoš.

Jus dasa leat garra ákkat, de sáhtá fylkkaboazodoallostivra miedihit ahte maiddá earát go sii geat namuhuvvojit ovddit laddasis, ožžot eaiggáduššat bohccuid siidaoasis, jus devdet § 4–1 ja § 7–3 eavttuid.

Mearkkašumit § 4–9:

Siidaoassái sáhttet gullat maiddá earáid go jodiheaddji bohccot. Seammalágán njuolggadus lea 1978-lága 4. § nuppi laddasa gudát cealkagis. Nugo ovdalis namuhuvvon čuoggás 6.2.4¹⁶ de leat dán njuolggadusain muhtun unohis bealit. Lávdegoddi lea árvoštallan ii evttohit eará ráddjejuumiid bohccuid eaiggáduššamii go daid mat leat mearkavuoigatvuhtii § 7–3 mielde. Muhto nu eatnagiid birra go das lea sáhka, de sáhtá siidaoasi jodiheaddjái šaddat váttisin vuosttaldit sin sávaldaga atnit bohccuid siidaoasis. Nie oallut olbmuid gaskkas fertešii maid ráddjet geain galgát leat boazodoallovuoigatvuodát. Eai buohkat sáhtáše oažžut daid vuoigatvuodaid mat leat namuhuvvon láhkaevttohusa 5. kapihttalas.

§ 4–9 muitala nappo geat sáhttet siidaoasis eaiggáduššat bohccuid, muhto dat iešalddis ii mearkkaš ahte sii sáhttet *gáibidit* atnit siidaoasis bohccuid. Lea siidaoasi jodiheaddji gii § 4–2 nuppi laddasa mielde mearrida besset go §:s 9–4 namuhuvvon olbmot eaiggáduššat bohccuid su siidaoasis, gč. mearkkašumiid § 4–2 nuppi laddasii.

Vuoddoeaktun beassat eaiggáduššat bohccuid siidaoasis lea ahte son deavdá § 4–1 ja § 7–3 eavttuid. Čujuhuvvo dan dáfus dieid paragrafáid mearkkašumiide.

Dasa lassin galgá son leat dakkár oktavuodas siidaoasi jodiheaddjái go namuhuvvo vuosttaš laddasa a-f bustávain. Sáhttet čuožžilit erenoamáš váttisvuodát jus jodihanovddasvástádus sirdojuvvo dahje siidaoassi heaittihuvvo, muhto dat lea geahččaluvvon regulerejuvvot nuppi ja goalmmát laddasiin. Njealját laddasis addo vejolašvuohta garvit gullevašvuođa vuosttaš laddasa mielde.

Vuosttaš laddasa a-bustáva mielde lea jodiheaddji náittosguoimmis dahje ovttasássis vuoigatvuohta eaiggáduššat bohccuid. Dán mearrádusa mielde rehkenastojuvvo ovttasássin olmmoš gii deavdá § 4–5, 2. čuoggá eavttuid. Vaikko son ii deavdde ge § 7–3 vuosttaš laddasa eavttuid mearkavuoigatvuoda birra, de oažžu son náittosdili dahje ovttasássama olis vuoigatvuoda merkii § 7–3 goalmmát laddasa mielde. A-bustáva njuolggadus gusto dušše dalle go náittosguoimmis/ovttasássis ii leat mieldeovddasvástádus siidaoasi dáfus § 4–5 mielde.

Vuosttaš laddasa b-bustáva mielde sáhttet jodiheaddji mánát, mánáidmánát jna. vulosguvlui eaiggáduššat bohccuid siidaoasis. Seamma guoská jodiheaddji váhnemiidda, váhnenváhnemiidda ja máttarváhnemiidda.

Vuosttaš laddasa c-bustáva mielde sáhttet siidaoasi jodiheaddji oappát/vieljat ja sin mánát eaiggáduššat bohccuid siidaoasis. Vuoigatvuohta eaiggáduššat bohccuid ii mana dađi guhkkeli vulos dán siidolinjá mielde. Oappáid/vieljaid mánáidmánát eai nappo sáhte eaiggáduššat bohccuid dán siidaoasis, jus nuppi ja goalmmát laddasa njuolggadusat eai gustoš sidjiide.

Vuosttaš laddasa d-bustáva mielde sáhttet siidaoasi jodiheaddji muotát, goaskkit ja siesát, ednot, eagit ja čezit geat leat su áhku/ádjá mánát, eaiggáduššat bohccuid su siidaoasis. Seamma guoská sin mánáide nai. Sin manjšboahttit sáhttet bohccuid eaiggáduššat dán siidaoasis dušše jus nuppi ja goalmmát laddasa njuolggadusat gustojit sidjiide.

Vuosttaš laddasa e-bustávas mearriduvvo ahte daid fulkkiid náittosguoibmi dahje ovttasássi, geat leat namuhuvvon b-, c- ja d-bustávain maiddá sáhttet eaiggáduššat bohccuid siidaoasis, jus fal lea mearkavuoigatvuohta, gč. § 4–1 ja § 7–3 vuosttaš ja nuppi laddasa.

Mearrádus mearkkaša ahte omd. manjit ja vivat sáhttet eaiggáduššat bohccuid siidaoasis, nappo seamma ealus go beallelaš. Dan eai beasa dahkat 1978-lága mielde, ja dat ii leat vuogas.

Eaktun ávkki atnit dán mearrádusas lea ahte sus lea alddis mearkavuoigatvuohta § 7–3 mielde. Lea dušše jodiheaddji náittosguoibmi/ovttasássi gii sáhtá náittosdili/ovttasássama olis oažžut mearkavuoigatvuoda, gč. § 7–3 goalmmát laddasa. Olbmuid dáfus namuhuvvon vuosttaš laddasa bustávain a-e, geahča govvosa 11.1.

Vuosttaš laddasa fbustávva addá jodiheaddji náittosguoimmi/ovttasássi fulkkiide vejolašvuođa eaiggáduššat bohccuid siidaoasis. Fuolkkit leat dat mat namuhuvvojit b-, c- ja d-bustávain, geahča govvosa 11.2.

16. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

Dát mearkaša ahte náittosguoimmi/ovttasássi sierra mánát ja mánáidmánát sáhttet eaiggáduššat bohccuid siidaoasis. Seamma guoská náittosguoimmi/ovttasássi váhnemiidda ja váhnenváhne- miidda, gč. b-bustáva. Viidáseappot sáhttet náittosguoimmi/ovttasássi oappát/vieljat ja sin mánát, gč. c-bustáva, eaiggáduššat bohccuid siidaoasis. Seamma guoská náittosguoimmi/ovttasássi váhne- miid oappáide ja vieljaide ja sin mánáide.

Náittosguoimmi/ovttasássi fulkkiid vuoigat- vuolta eaiggáduššat bohccuid siidaoasis gusto ain mañnel go siidaoasi náittosguoimmi/ovttasássi lea jápmán, muhto ii earráneami dahje goabbat sadjái mannama mañnel. Dán sáhtta álmotge ložžet njealját laddasa mearrádusaid mielde. Juste earrá- neami/goabbat sadjái mannama oktavuodas sáht- tet ge leat garra ákkat ložžet § 4–9 mearrádusaid dan birra gii sáhtta eaiggáduššat bohccuid siida- oasis, geahča mearkašumiid njealját laddasii.

Nugo boahatá ovdan vuosttaš laddasa mearrádu- sain, de ferte náittosguoimmi/ovttasássi fulkkiin alddiineaset leat mearkavuoigatvuolta § 7–3 vuosttaš ja nuppi laddasiid mielde.

Vuosttaš laddasa f-bustáva mearrádus gusto dušše dalle go náittosguoimmi/ovttasássi ii leat siidaoasi mieldeovddasvástideaddji jodiheaddji, gč. § 4–5, 1. čuoggá nuppi laddasa. Jus lea mielde- ovddasvástideaddji, de gustojit vuosttaš laddasa b-, c- ja d-bustávat namuhuvvon fulkkiid vuoigat- vuoltaide eaiggáduššat bohccuid siidaoasis.

Dákko nugo muđuige, mearrida § 4–5 njuolggadusaid 2. čuokkis dan gii rehkenastojuvvo ovttasáassin.

Nubbi ladas: 1978-lága mielde massá boazoeaig- gát gii daguha iežas doalu muottalii/ goaskibii/ siessalii/ neahpái/ eahkebii/ čeahcebii vuoigat- vuolta eaiggáduššat bohccuid doalus. Dat lea uno- his njuolggadus, mii hehte doalu daguheami eará olbmui. Eastadit dien unohisvuoda evttohuuvon sii- daosiid dáfus, de evttoha lávdegoddi ahte olmmoš gii daguha eret iežas siidaoasi jodihanovddasvástá- dusa, ain galgá sáhttit atnit bohccuid siidaoasis, gč. § 4–7, 1. čuoggá goalmát laddasa gos dát lea deattuhuvvon. Seamma guoská earáide geain leat leamaš bohccot siidaoasis, muhto geat eai leat nu lagas fuolkkit odđa jodiheaddjái ahte leat namu- huvvon § 4–9 a-f bustávain.

Vuoigatvuolta lea gáržžiduvvon sidjiide geat boazodoallodiedáhusa mielde, gč. § 4–10, ledje diedihuvvon boazoeaiggádin dalle go siidaoassi sirdojuvvui.

Goalmát ladas: Siidaoasi jodiheaddji sáhtta háliidit heaittihit iežas doalu almmá dan haga ahte sirdit jodihanovddasvástádusa earái, gč. § 4–7, 1. čuoggá ja § 4–4, 5. čuoggá. Dalle ferte siidaoassi

heaittihuvvot ja bohccot diedihuvvot eará siidaoas- sái dahje njuvvot. Dakkár oktavuodain ii berre láv- degotti mielas geahččat sohka gullevásvuoda, jus eará siidaoasi jodiheaddji miediha váldit heaittihuv- von siidaoasi bohccuid iežas gehččui.

Goalmát laddasa mearrádus addá vejolašvuoda sirdit bohccuid geassesiidda eará sii- daoassái. Vejolašvuolta lea gáržžiduvvon geasse- siidda eará siidaoasiide. Vuoigatvuolta lea dasa las- sin gáržžiduvvon dušše sidjiide geain ledje boazo- doalldiedáhusas, gč. § 4–10, diedihuvvon bohccot dalle go siidaoassi heaittihuvvui.

Njealját ladas: Dán mearrádusa mielde sáhtta fylkkaboazodoallostivra ložžet fuolkevuoda-gáibá- dusa. Vuosttaš laddasa mearrádusaid ložžen sáhtta omd. leat jus jodiheaddji náittosguoimmi/ ovttasássi fuolki massá vuoigatvuolta eaiggáduššat bohccuid siidaoasis earráneami dahje guovttesad- jái mannama geažil.

11.4.10 § 4–10. Bohccuid atnin 4. kapihttala njuolggadusaid vuostá

Son gii atná bohccuid 4. kapihttala njuolggadusaid vuostá, sáhtta gohčohallat heaittihit lobihis dili 13. kapihttala njuolggadusaid mielde.

Mearkašumit § 4–10:

Bohccuid atnin 4. kapihttala njuolggadusaid vuostá sáhtta leat mángga sivas. Sáhtta jurddašit ahte olmmoš ii deavdde § 4–1 eavttuid eaiggáduššat bohccuid. Dalle ferte son njuovvat bohccuid dahje daguhit daid earái geas lea vuoigatvuolta eaig- gáduššat bohccuid.

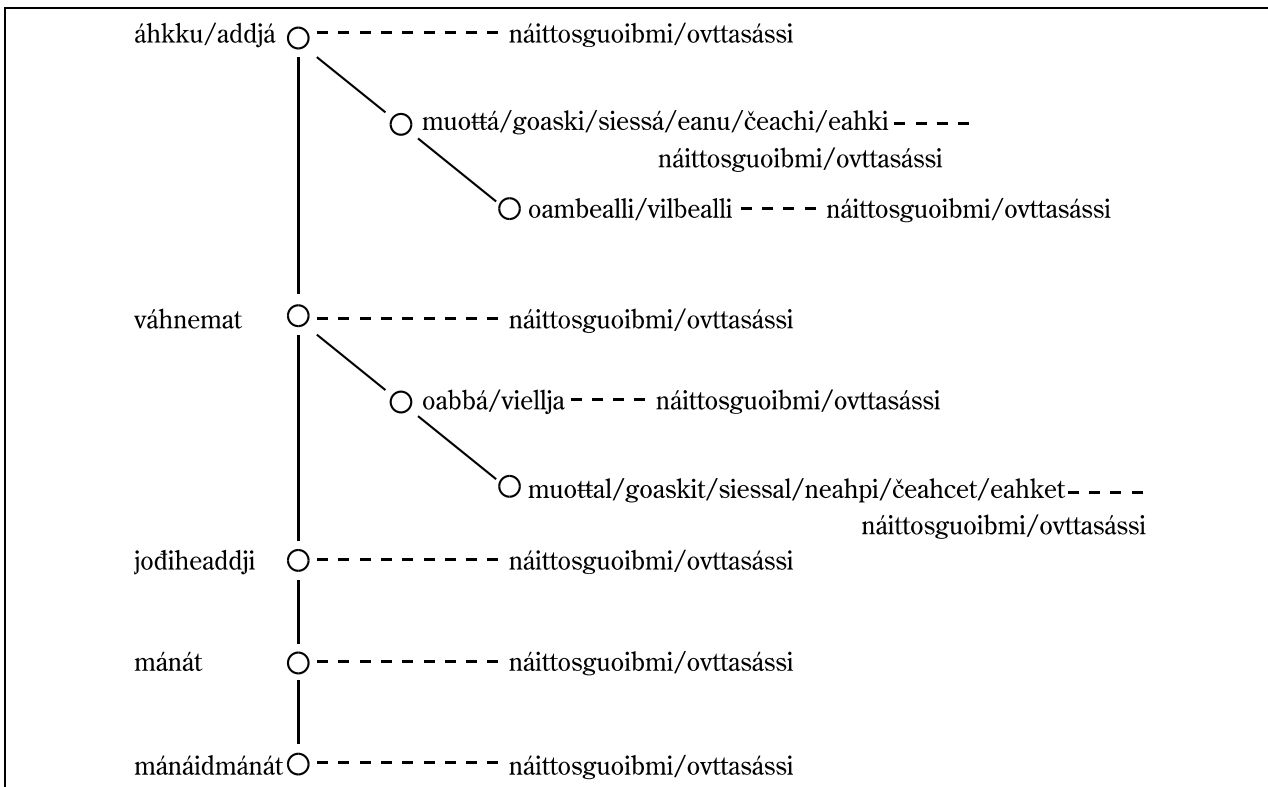
Eará ovdamearkkas sáhtta olbmos leat vuoigat- vuolta eaiggáduššat bohccuid, muhto su bohccot eai gula siidaoassái nu movt § 4–1 nubbi ladas eak- tuda. Dalle sáhtta son gohčohallat heaittihit lobihis dili. Dat sáhtta dahkkot dainna lágiin ahte bohccot sirdojuvvojit muhtun siidaoassái. Jus dat ii dáhpáhuva, omd. dan dihte go ii oktage fuola su iežas siidaoassái, de fertejit bohccot njuvvot dahje daguhuvvot earái.

Jus gohčus ii čuvvojuvvo, de sáhttet čadahuvvot bággodoaimmat 13. kapihttala mielde. Bággendoaimmat sáhttet leat bággensáhkku dahje bággonjuovvan. Bággonjuovvan čadahuvvo dušše jus eará doaimmat eai leat ábuhán.

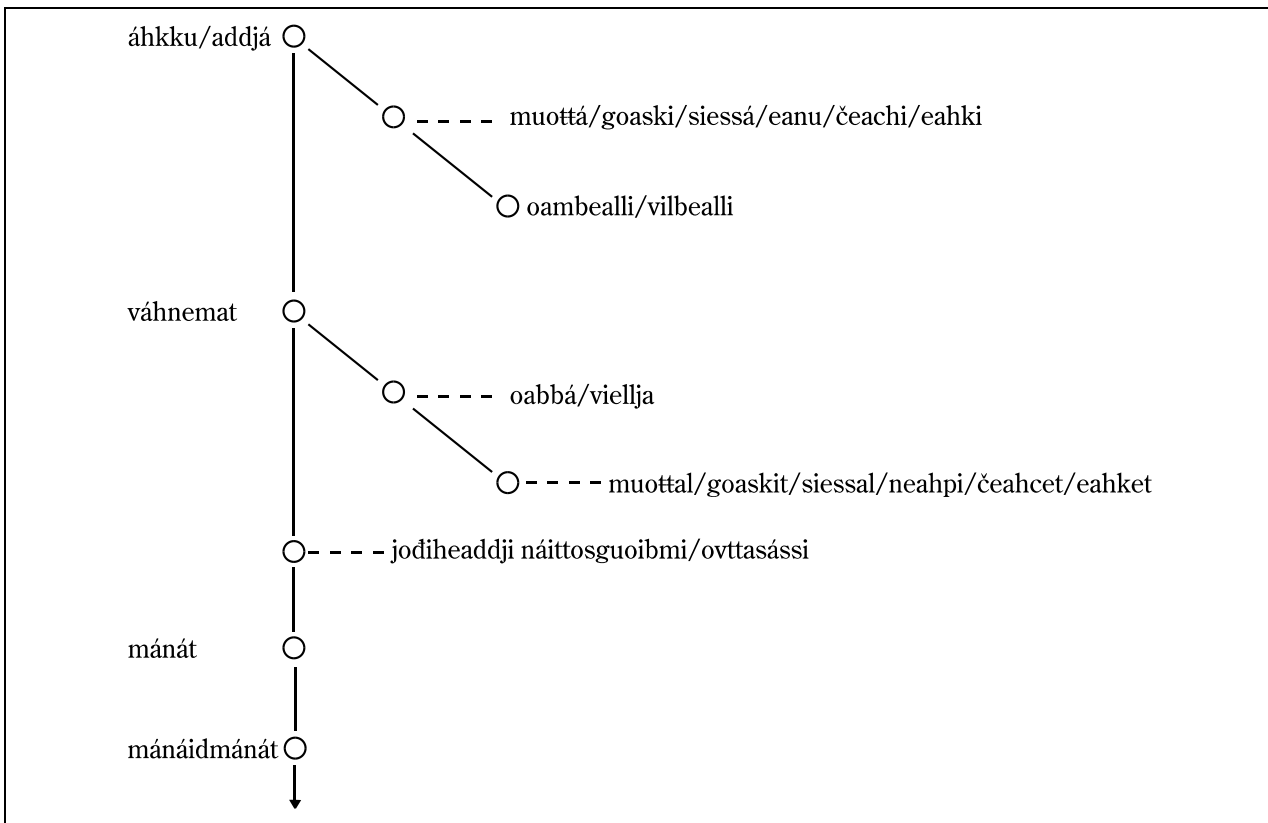
Lassin dáidda rángumiidda, sáhtta maid šaddat ránggáštusovddasvástádus sidjiide geat rihkkot 4. kapihttala njuolggadusaid, gč. § 13–7.

Gohččumiid § 4–10 mielde sáhtta fylkkaboazo- doallostivra addit.

Govvosat 11.1 ja 11.2 čájehit guđet siidaoasi jodiheadđji fulkkiin sáhttet eaiggáduššat bohccuid siidaoasis § 4–9 vuosttaš láddasa mielde.

Govus 11.1 § 4-9 vuosttaš ládas, bustávvat a-e

Govus 11.2 § 4-9 vuosttaš ládas, f – bustávva

Olmmoš gii oaivvilda ahte boazodoallu doaimmahuvvo evttohusa 4. kapihttala njuolggadusaid vuostá, ii dárbaš vuordit dassázi go fylkkaboazodoallostivra vuolggaha ášši evttohusa 13. kapihttala mielde. Eará boazoeaiggádat, dahje earát geain lea rievttálaš beroštupmi dasa ahte dili heaittihuvvo, sáhttet ovddidit ášši ja gáibidit dili heaittihuvvot. Dili heaittiheami duopmu sáhtta bággočadahuvvot geassemánu 26. beaivvi 1992 nr. 86 bággočadahánlága olis.

11.4.11 § 4–11. Dieđáhus boazodoalu birra

Siidaoasi jodiheaddji galgá jahkásaččat addit Dieđáhusa boazodoalu birra fylkkaboazodoallostivrii. Dieđáhus galgá sisttisoallat dieđuid siidaoasi boazologu birra ja boazoeaiggádiid birra, ja dieđuid siidagullevašvuoda birra. Kopiija dieđáhusas sáddejuvvo dan orohaga stivrii gos boazodoallu doaimmahuvvo.

Departemeanta addá dárkilet njuolggadusaid dan birra makkár dieđuid dieđáhus galgá sisttisoallat ja dieđáhusa addima áigemeari birra jna.

Boazodoalldieđáhusa dieđuid dáfus gusto jávohisvuodageasku ovttaskas olbmuid boazologu ja eará persovnnalaš dilálašvuodaid birra, jus eará ii čuošlága olis. Guovvamánu 10. beaivvi 1967 Hálddašanlága §§ 13 a – 13 e gustojit seamma láhkái.

Mearkašumit § 4–11:

Dát mearrádus lea seamma go 1978-lága 19. §, muhto lea álkidahtton. 1978-lága 19. §:s leat maiddá njuolggadusat bohccuid lohkama birra, muhto dat berrejit biddjot eará sadjái, gč. § 13–6.

Vuosttaš ladás: Lea siidaoasi jodiheaddji gii addá dieđáhusa. Seamma guoská bálddalas buolvamolsunoasi jodiheaddjái, gč. § 4–4, 1. čuoggá goalmmát ladđasa.

Dieđáhusas dieđihuvvo geain leat bohccot ja mearka siidaoasis, gč. § 4–9. Maiddá siidagullevašvuodaga galgá dieđihuvvot, namalassii guđe geassesiidii ja dálvesiidii siidaoassi gullá. Dieđut gusket vássan jahkái, dan rájes go ovddit dieđáhus addui.

Sáhtta maid leat vuogas almmuhit geain siidaoasis lea jienastanvuogitvuodaga, gč. § 8–8 nuppi ladđasa.

Dieđut mat leat dárbašlaččat eará lágaid čuovvumii, fertejit dáid lágaid olis vižžojuvvot. Seamma guoská doarjagiid máksimii Boazodoallošiehtadusa olis. Diekkár dieđuid ii sáhte dáid njuolggadusaid mielde gáibidit, muhto baicca Boazodoallošiehtadusa doarjanjuolggadusaid olis.

Kopiija dieđáhusas galgá sáddejuvvo orohatstivrii. 1978-lága 19. § nuppi ladđasa mielde galgá dieđáhus sáddejuvvo orohatstivrii. Lávdegoddi árvala eará vuogi, namalassii ahte dat sáddejuvvo fylkkaboazodoallostivrii, ii ge orohaga bokte.

1978-lága 19. § njealját ladđasa mielde galgá orohat addit jahkásaš dieđáhusa guovllustivrii. Evttohus dan sadjái ahte orohat ráhkada jahkediđáhusa, gč. § 8–9 vuosttaš ladđasa a-bustáva ja goalmmát ladđasa.

Nubbi ladás: Departemeanta sáhtta njuolggadusaid bokte dárkileappot mearridit maid dieđáhus galgá sisttisoallat. Eaktun almmotge lea ahte dieđut galget leat dárbašlaččat boazodoalloga njuolggadusaid čuovvumii.

1978-lága 19. § mielde addá Gonagas dárkilet njuolggadusaid dieđáhusa sisdoalu birra. Dát váldi lea sirdojuvvon departemeantii. Lávdegoddi evttoha ahte dat šaddá lága njuolggadussan.

Goalmmát ladás: Fylkkaboazodoallostivrras lea boazodoalldieđáhusa dieđuid dáfus jávohisvuodageasku guovvamánu 10. beaivvi 1967 hálddašanlága 13. ja čuovvovaš §:id mielde. Evttohusa mielde eai leat orohagas šat hálddašandoaimmat, gč. čuoggá 9.5.1¹⁷ ovdalis, ja hálddašanlága jávohisvuodageaskku mearrádusat eai gusto orohakkii. Lávdegotti mielas berre maiddá orohakkii biddjot jávohisvuodageasku dieđuid dáfus mat bohtet ovdan boazodoalldieđáhusas, earret eará boazologu birra. Dan dihte lea goalmmát ladđasis deattuhuvvon ahte hálddašanlága §§ 13 a – 13 e gustojit orohakkii.

11.5 5. Kapihtal. Boazodoallovuogitvuodaga sisdoallu

11.5.1 § 5–1 Guohtunvuogitvuodaga

Boazoguohtunvuogitvuodaga sisttisoallá vuogitvuodaga guodohit váriid ja eará meahcceatnamiid, nu maiddá ovdalaš gilvojuvvon eatnamiid ja ovdalaš ladjosajiid mat leat sierra ja mat eai leat ássanguovlluid eai ge dakkár gilvojuvvon eatnamiid olis mat leat anus, jus dat eai leat áimmahuššon eai ge leat anus dikšojuvvon guohtuneamin, jus fal eanan ii leat áidojuvvon dakkár áididii mii doallá bohcco. Gonagas sáhtta addit dárkilet mearrádusaid dan birra movt galgá ipmirduvvo dajaldat: áidi mii doallá bohcco.

Gonagas sáhtta mearridit dihto goahccevuodaguovlluide boazoguohtungildosa vissis áigái, go

17. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

adnojuvvo dárbbaslašžan vuovdeodasmahttima ja ođđasit šaddama geažil. Gonagas sáhtta maiddá muđui ráfáiduhttit dárkileappot mearriduvvon guovlluid go leat erenoamáš ákkat dasa. Ráfáiduhttimat sáhttet maiddá gustot johtimiidda.

Dat eatnamat gos gildojuvvo boazoguohtun, berrejit buhttejuvvot seammassullasaš guohtuneatnamiiguin doppe gos lea vejolaš.

Mearkkašumit § 5–1:

Dát mearrádus lea seamma go 1978-lága 11. §. Mearrádusa livččii sávahahtti rievdadit, muhto dat lea olggobealde lávdegotti válldi.

Mearrádus orru vuodustuvvon dan áddejupmái ahte guodohanvuoigatvuohta manahuvvo jus omd. meahcce-eanan dikšojuvvo. Lávdegoddi čujuha dasa ahte nu ii leat, go juo dál lea dohkkehuvvon ahte boazosámiid geavahanvuoigatvuođas lea riektevuodđu olggobealde lága, namalassii dološ áiggi rájes geavaheapmi. Jus guohtumat gáržžiduvvojit eanet go dat mii čuovvu heivehangeatnegasvuodas, de lea lávdegotti oainnu mielde boazodoalus vuoigatvuohta oažžut buhtadusa Vuodđolága § 105 prinsihpaid mielde, gč. čuoggá 7.5¹⁸. Dás čujuhuvvo § 1–2 ja § 5–9 ja daidda mearkkašumiide.

11.5.2 § 5–2. Jagiáigeguohatumat

Guodohanvuoigatvuohta sisttisoallá vuoigatvuođa dárbbaslaš jagiáigeguohumiidda, namalassii gidđa-, geasse-, čakča- ja dálveguohumiidda, dás maiddá johtolahkii, guottet-eatnamiidda ja ragat-eatnamiidda.

Mearkkašumit § 5–2:

Lea deatalaš oainnusin dahkat lágas makkár guohtumiid boazodoallu dárbbasa. Ii leat sáhka dušše vissis meari eatnamiin, muhto maiddá vejolašvuodas geavahit iešgudetlágán guohtumiid miehtá jagi. Dás leat njeallje jagiáiggi namuhuvvon, muhto boazodoallojagis leat rievtti mielde gávccii jagiáiggi, maid namahusat leat davvisámegillii: Dálvi, gidđadálvi, gidđa, gidasgeassi, geassi, čakčageassi, čakča, skábma (čakčadálvi).

Oarjelsámegillii leat vástideaddji namahusat: Daelvie, gijredaelvie, gijre, gijregiesie, giesie, tjaktjegiesie, tjaktje, tjaktjedaelvie.

11.5.3 § 5–3. Vuoigatvuohta visttiide, áittiide jna.

Boazodoallovuoigatvuohta addá mehciin vuoigatvuođa geavahit eatnama dárbbaslaš barttaid ja lavdnjegodiid ceggemii olbmuid várás ja áittiid, buvriid, njalaid, luviid ja suonjiriid ceggemii biergasiid ja borramuša várás.

Boazodoallái sáhtta mávssu ovddas čájehuvvot orrunvistesadji jus boazodoalli ii earaládjje oaččo orrunvistti maid dárbbasa doaimmahit doalus albmaládjje. Jus áššái gulli bealit eai soabat dan nalde, leat go eavttut devdojuvvon oažžut vistesaji čájehuvvot, dahje gos vistesadji galgá leat, vistesaji sturrodaga dahje ráddjema nalde, eavttuid nalde dahje mávssu nalde, de mearriduvvo gažaldat eananjuohkindikki árvošteami bokte.

Eanan mii lea váldojuvvon atnui dahje čájehuvvon, ja visttit ja rusttegat mat leat dán paragrafa vuosttaš ja nuppi laddasiid vuodul cegejuvvon, eai sáhte Gonagasa dohkkeheami haga ja eananeagáda lobi haga geavahuvvot eará ulbmiliidda go boazodollui eai ge daguhuvvot earáide go boazodolliide ja ulbmiliidda mat devdet vuosttaš ja nuppi laddasa eavttuid.

Mearkkašumit § 5–3:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 10. § vuosttaš laddasa 1. ja 2. čuoggáin ja 10. § nuppi laddasis.

1978-lága 10. §:s leat maid eará mearrádušat mat regulerejit dilálašvuodaid mat leat olggobealde lávdegotti válldi evttohit rievdadit. Lávdegotti oaivila mielde berrejit dat biddjot sierra paragrafaide vai šaddet čielgaseappot, gč. láhkaevttohusa § 5–4, mii vástida 1978-lága 10. § vuosttaš laddasa 4. čuoggái ja 10. § nuppi laddasii ja láhkaevttohusa § 5–7 mii vástida 1978-lága 10. § vuosttaš laddasa 3. čuoggái.

11.5.4 § 5–4. Johtolagat

Boazodolliin lea lohpi friddja ja hehttekahtta vuojehit ja sirdit bohccuid dain osiin boazoguohtunguovllus gos boazu lobálaččat oažžu leat ja lohpi johtit bohccuiguin árbevirolaš johtolagaid mielde. Johtolahkan adnojuvvojit maiddá bissovaš sisa- ja olggoslástensájit boazofevrredeami várás.

Boazodoalu johtolagat eai galgga giddejuvvot, muhto Gonagas sáhtta addit lobi nuppástuhttit johtolaga ja rahpat odđa johtingeainnuid go govttolaš beroštumiid geažil nu berre dahkkot. Vahát mii šaddá nuppástuhttima geažil dahje odđa johtingeainnu rahpama geažil, galgá buhttejuvvot

18. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

árvošteami olis man eananjuohkindiggi jodiha, jus muđui ii soabaduvvo. Gonagas sáhtta mearridit ahte maiddái gažaldat movt dat odđa johtingeadnu galgá leat, galgá biddjojuvvot árvošteami háldui.

Mearkkašumit § 5–4:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 10. § vuosttaš lađđasa 4. čuokkis.

Mearrádusas lea sierranjuolggadus johtolagaid birra, mii maid lea ovddit boazodoallolágain. Čujuhuvvo maiddái johtolagaid gáhttemii njukčamánu 12. beaivvi 1965 eananvuovdinlága 2. § b-bustávvi.

Lea olggobealde lávdegotti válldi evttohit rievdadit njuolggadusaid johtolagaid birra, muhto lávdegoddi čujuha muhtun beliide dán njuolggadusa oktavuodas.

Vaikko lea ge sierranjuolggadus johtolagaid birra, de ii galgga dat áddejuvvot dainna lágiin ahte boazodoalu eará guohtuneatnamat eai leat gáhttejuvvon. Nugo namuhuvvon ovdalis, čuoggás 7.1¹⁹, de lea dál dohkkehuvvon ahte boazosámiid guodohanvuoigatvuohta lea oamastuvvon čudiid jagiid geavaheami vuodul. Sin vuoigatvuođat eai leat dušše lága olis, muhto dološ áiggi rájes geavaheami vuodul, gč. § 1–2.

Boazosámiid vuoigatvuođain lea nappo bággoltnunsuodjalus, gč. evttohusa § 5–9. Dát suodjalus ii guoskka dušše johtolagaide, muhto guodohanvuoigatvuhtii opplaččat miehtá boazosámi guohtunguovlluid, gč. evttohusa § 5–1 ja § 5–2.

11.5.5 § 5–5. Boaldámušat ja muorat

Vuoigatvuohta boaldámušaide ja muoraide mielddisbukta vuoigatvuođa válđit iežas atnui lobálaš boazodoalu doaimmahettiin lastamuoraid, miestagiid, gaskasiid, siedggaid, soahkerissiid, sorvviid, goike bieggagahčahasaid, gahččan ovssiid ja rissiid, jalggyáid ja gudduid, bessiid ja bárkku, sihke almolaš ja priváhta eatnama nalde, go dat galget geavahuvvot:

- a) boaldámuššan
- b) lavdnjegodiide, gámmiide dahje áittiide, njalalde, buvrriide, suonjiriidda ja luviide biergasiid ja borramušaid várás,
- c) goahtemuorran, bargoneavvun ja ávnnasin smávit atnubiorgasiidda
- d) gárddiide (jorriide (girtnuide), gárddiide),
- e) ostemii ja bárkemii.

Varas lastamuorat ja varas rissit eai galgga válđojuvvot jus dakko dahje dakko lahkosiin gávdnojit eará muorat mat heivejit seamma atnui.

Vuovdeeaiggát sáhtta gáibidit mávssu varas lastamuoraid ovddas mat válđojit eaiggáda vuovddis, muhto muđui ii sáhte gáibiduvvot máksu muoraid ovddas mat lobálaččat válđojit dán paragráfa vuodul. Eananeaiggádii galgá dakkaviide diedihuvvot go dakkár muorat válđojit maid ovddas son sáhtta mávssu gáibidit. Jus ii šatta ovtamielalašvuohta mávssu nalde, de sáhtta gáibidit ahte mávssu sturrodas mearriduvvo eananjuohkindikki árvošteami bokte.

Nu guhkás go čájuhuvvo leat dárbbaslašžan vuovddi seilluheami, odasmahttima dahje odđasit šaddama dihte dahje dan dihte go guovllus lea muorravátni, de sáhtta Gonagas láhkaásahusaid bokte gáržžidit dahje áibbas gielđit muoraid válđimis dárkileappot mearriduvvon guovlluin, ja dan olis mearridit ee. ahte varas muorat sáhttet válđot duššefal čájeheami mielde.

Mearkkašumit § 5–5:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 13. §. Lea olggobealde lávdegotti válldi evttohit dán njuolggadusa rievdadit.

11.5.6 § 5–6. Bivdu ja guolásteapmi

Bivdo- ja guolástanvuoigatvuohta addá lobi lobálaš boazodoalu doaimmahettiin boazoguohtunguovllus bivdit ja guolástit stáhta oktasašmehciin ja dakkár stáhtaeatnamiin mat eai leat erenoamážit mihtiduvvon dan orohaga siskkoalbe gos boazodoallu doaimmahuvvo, seamma eavttuiguin go dan gieldda, gili dahje báikegotti ássit gos oktasašmeahcci dahje stahtaeanan lea. Stáhta mihtiduvvon vuvddiin ja duoddariin boazoguohtunguovllu siskkoalbe galgá boazodolliid bivdin- ja guolástanvuoigatvuohta leat nu movt lea leamaš dološ áiggi rájes.

Gonagas sáhtta mearridit ahte boazodolliin galgá leat aktovuoigatvuohta geavahit gitta guollebivdoneavvuid dárkileappot mearriduvvon jávrriin ja johkaosiin eará stáhtaeatnamiin go stáhta oktasašmehciin. Gonagas sáhtta maiddái mearridit ahte vissis eatnamiid, jávrriid ja johkaosiid nu go namuhuvvon ovddit cealkagis, galget beassat bivdit duššefal sii gudet doaimmahit boazodoalu.

Bivddu ja guolásteami ovddas dán paragráfa mearrádusaid vuodul ii galgga máksuojuvvot láigu ii ge goartadivat.

19. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

Mearkkašumit § 5–6:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 14. §.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte boazoeaiggádiin sáhttet leat guolástan- ja bivdovuoigatvuodat mat leat viidábut go dán mearrádusas boahtá ovdan. Viiddit vuoigatvuodat sáhttet leat dološ áiggi geavaheami vuodul. Čujuhuvvo Rt. 1968 s 394 ja Rt. 1968 s 429, gč. maiddá Rt. 1975 s 552 ja Rt. 1975 s 920.

Bivdo- ja guolástanvuoigatvuodat leat ságastallojuvvon moanat čoahkkimiin maid lávdegoddi lea doallan boazodoaluin. Lávdegoddi oaidná dárbbu geahčadit dáid njuolggadusaid dárkileappot, muhto ii sáhte evttohit rievdadusaid, go gažaldahkan leat áššit mat leat olggobealde lávdegotti válldi.

Almmátge ii divtte lávdegoddi ealgabivddu leat komenterekeahhtá. Boazoeaiggát dieđusge sáhttá ovttá dásis earáiguin searvat ealgabivdinlobi vuorbádeamiide, muhto ii leat sihkkarastojuvvon oažžut bivdinlobi iežas orohagas. Lávdegoddi oaiivvilda ahte boazodoalu orohagain gos eai báhččo buot ealggat bivdináiggi, ásahuvvo ortnet man mielde guovllu siidaosit besset searvat bivdui, nu ahte bivdoearri devdojuvvo. Lávdegoddi atná govtolažžan bivdit dán ášši čielggaduvvot.

11.5.7 § 5–7. Mohtorjohtolat

Sus gii bohccuiguin bargá lea lohpi geavahit dárbbášlaš fievruid gustovaš orohatplána mielde, vrd. § 9–6.

Galgá unnimus lági mielde bievlan vuodjit meahcefiivruiiguin, ja galgá dan muddui go vejolaš vuodjit dihto máđijaid mielde. Mohtorjohtolat dahje giridin guovllus mii lea ráfáidahtton lága olis geassemánu 19. b. 1970 nr. 63 luonddugáhttema birra (luonddugáhttenláhka) galgá dáhpáhuvvat mearriduvvon láhkaásahusaid mielde gáhttema birra. Diekkár johtaleami birra ráfáidahtton guovllus sáhttá guoskevaš hálddašaneiseváldi mearridit dárkilet njuolggadusaid ovttasráđiid orohatstivrrain ja fylkkaboazodoallostivrrain.

Mearkkašumit § 5–7:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 10. § vuosttaš laddasa 3. čuokkis.

Lea olggobealde lávdegotti válldi evttohit rievdadusaid dása. Almmotge leat dárbbášlaš mudde- mat evttohuvvon váldeorgánaid rievdadeami geažil. Guovllustivrra sadjái evttohuvvo fylkkaboazodoallostivra.

11.5.8 § 5–8. Áiddit ja eará rusttegat

Vuoigatvuohta ásahit rusttegiid mat dárbbášuvvoj boazodoalus addá lobi hukset gárddiid ja áiddiid, njuovvanrusttegiid, šaldiid ja eará rusttegiid maid boazodoalus dárbbáša. Áiddit ja rusttegat eai galgga biddjot nu ahte šaddet dárbbášmeahttun fastin dahje mearkkašahhtti vahágin dahje hehttehussan eanan- eaiggáđii dahje eará vuoiggalaš beroštumiid guovdu.

Áiddit ja rusttegat mat galget čuožžut guhkit go ovttá bargobotta jagis, eai galgga huksejuvvo departemeanta dohkkeheami haga. Stuorát bivevaš rusttegat eai sáhte dohkkehuvvot ovdal go lea dollon buot biraslaš váikkuhusaid fágamáhtolaš guorahallan ja daid árvoštallan rusttega boazodoallofágalaš dárbbuid ektui. Jus eananeaiggát ja vejolaš vuoigatvuodalaš eanangeavaheaddjit eai mieđa dasa, de sáhttá departemeanta addit lobi hukset rusttega mávssu ovddas eananjuohkindikki árvošteami vuodul vahágiid ja hehttehusaid birra.

Áiddiid ja rusttegiid mat eai leat vuosttaš ja nuppi laddasiid mearrádusaid mielde, sáhttá fylkka- boazodoallostivra gáibidit ovddasvástideaddji njeaidit dahje rievdadit. Jus dat ii leat dahkkojuvvon dihto áigemeari sisa, de sáhttá fylkkamánni ovttamanu gaikkuhit dahje rievdatahttit daid. Fylkka- boazodoallostivra sáhttá válldi dán mearrádusa mielde addit fylkkamánnái. Goluid doaimmaide dán mearrádusa mielde máksá ovddasvástideaddji ja dat leat bággobearrama vuoddu.

Departemeanta sáhttá addit dárkilet mearrádusaid gosa áiddit ja eará rusttegat galget biddjot ja man málle mielde galget ráhkaduvvot, nu maiddá ee. mearridit makkárat áideávdnasat galget leat. Departemeanta sáhttá maiddá addit mearrádusaid das mainnalágin bissovaš áiddit ja rusttegat galget ortnegis dollojuvvo ja mearrádusaid geatnegasvuodaid birra válldit eret áiddiid ja rusttegiid mat eai dollojuvvo ortnegis njuolggadusaid mielde dahje mat eai leat šat anus.

Mearkkašumit § 5–8:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 12. §.

Lea olggobealde lávdegotti válldi evttohit rievdadusaid dása. Lávdegoddi lea almmotge, dálá čadaheami vuodul, evttohan ahte lea departemeanta ii ge Gonagas, mii dohkkeha áiddiid jna. Leat maiddá dárbbášlaš rievdadusat mat čuvvot váldeorgánaid rievdadeami evttohusa. Guovllustivrra sadjái boahtá fylkkaboazodoallostivra ja boazodoallogronoma sadjái fas fylkkamánni.

11.5.9 § 5–9. Bággolonistanrievttálaš suodjalus

Sisabahkkemiid ovddas boazosámiid vuoigatvuodaide galgá máksot buhtadus dábálaš bággolonistanrievttálaš vuoddoavttuid mielde.

Mearkkašumit § 5–9:

Dákkár njuolggadusa lea Sámevuoigatvuodalávdegotti eanetlohku evttohan, gč. NOU 1997: 4 Naturgrunnlaget for samisk kultur (Sámi kultuvrra luondduvuođus), s 329. Ii leat eahpádus das ahte evttohuuvon njuolggádus lea dálá gustovaš rievtti mielde, gč. ovdalis čuoggá 7.5²⁰. Juohke boazoeaigáda geavahanvuoigatvuodas lea bággolonistansuodjalus. Dat lea nannejuvvon mángga riektecealkámušas. Dát mielddisbukta ahte vuodđolága § 105 gusto boazodoalu geavahanvuoigatvuodaide, ja ahte dán geavahanvuoigatvuoda sáhtta gáržžidit dušše bággolotnunrievttálaš dábálaš njuolggadusaid olis, gč. lága golggotmánu 23. beaivvi 1959 nr. 3, ja lága cuoŋománu 6. beaivvi 1984 nr. 17. Lassin dása boahká ahte vejolašvuohta bággolotnun boazosámiid geavahanvuoigatvuodaide lea váddáseabbo go eará geavahanvuoigatvuodaide lotnut. Jagi 1966 ON-soahpamuša siviila ja politihkalaš vuoigatvuodaide birra 27. artihkal ja ILO-soahpamuš nr. 169 gáržžidit sisabahkkemiid boazosámiid vuoigatvuodaide maiddái bággolotnuma bokte. Jagi 1966 ON-soahpamuša 27. artihkal lea olmmošvuoigatvuodaide lága olis miessemánu 30. beaivvi 1999 válđojuvvon Norgga láhkan, ja manná ovdalii eará lágaid, maiddái bággolotnunlága, gč. olmmošvuoigatvuodalága 3. §.

Nugo juo namuhuvvon, de čadahuvo dát prinsihppa dál juo, vaikko ii leat čállojuvvon gosage. Lávdegoddi evttoha dan nannejuvvot lágas. Lea buoret ahte njuolggadusat bohtet čielgasit ovdan lágas, vai ii galgga leat vejolaš eahpidit dán prinsihpa. Lea oainnat ain oallugiid ipmárdus ahte boazodoalus ii leat seamma vuoigatvuodtasuodjalus go omd. almennetvuoigatvuodalaččas. Čujuhuvo mudui NOU 1997: 4, s 327 jv.

11.6 6. Kapihttal. Dábálaš mearrádusat boazodoalu doaimmaheami birra

11.6.1 § 6–1. Boazobargu

Boazoeaiggát galgá iežas boazodoalu doaimmahettiin vuhtii válđit eará boazoeaiggádiid boazodollui, ii ge geavahit guohtumiid dainna lágiin ahte dat

hedjonit eará boazoeaiggádiidda. Boazoeaiggát ii galgga earáid hehttet doaimmaheamis sin vuoigatvuodalaš boazodoalu.

Boazoeaiggát galgá fuolahit ahte boazodoallu doaimmahuvvo dán lága meriid mielde ja orohaga geavahan-njuolggadusaid mielde 9. kap. mearrádusaid olis.

Mearkkašumit § 6–1:

Dán mearrádusa vuosttaš laddasis lea oppalaš njuolggadus dan birra movt boazodoallu galgá doaimmahuvvot.

Mii dás daddjo, čuovvu gal juo lága eará njuolggadusain, muhto lávdegoddi atná deatalažžan ahte buori boazodoalodábi oppalaš prinsihpat bohtet ovdan sierra mearrádusas.

Mearrádusa *nubbi lađas* lea iešalddis diehtun, muhto lávdegoddi atná maid deatalažžan deattuhit ahte juohke boazoeaigádis lea iešheanaláš ovddasvástádus dasa ahte boazodoallu masa su bohccot gullet, doaimmahuvvo lága mearrádusaid mielde – ja dieđusge maiddái geavahan-njuolggadusaid mielde mat mearriduvvojit 9. kapihttala olis.

11.6.2 § 6–2. Guođoheapmi

Bohccot galget guođohuvvot dainna lágiin ahte buoremus lági mielde hehtejuvvojit dahkamis vahága, mannamis olggobeallái lobálaš guohton-guovllu dahje mastamis eará ealuide.

Orohaga geavahan-njuolggadusain sáhtta dárki-leappot mearridit guođoheami birra, gč. § 9–3.

Mearkkašumit § 6–2:

Vuosttaš lađas: Guođohangeatnegasvuohta lea oassin 1978-lága njuolggadusain doaimmahan-geatnegasvuođa birra, § 20. Lávdegotti oavila mielde berre earuhit doaimmahan-geatnegasvuođa ja guođohangeatnegasvuođa. Evttohuuvon mearrádus lea vižžojuvvon geassemánu 9. beaivvi 1972 lágas (13. §) boazoguohtuma birra Norgga ja Ruota soahpamuša olis guovvamánu 9. beaivvi 1972 boazoguohtuma birra.

Lobálaš boazoguohtumii gullá dat guovlu gos boazoeaiggát oazžu atnit iežas bohccuid. Jus boazoeaiggát guođoha bohccuidis olggobealde sámi boazoguohtunguovllu, de son ii leat lobálaš guohtumis, jus ii leačča soahpamuš eananeaiggádiin dahje mearrádus § 3–5 mielde.

Sámi boazoguohtunguovlu lea fas juhkkjuuvon regiovnnaš boazoguohtuneamin, mii dasto juhkkjuuvvo orohahkan.

20. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

§ 4–1 nuppi laddasa mielde galget bohccot gullat siidaoassái, mii fas gullá siidii, gč. § 4–2 vuosttaš laddasa. Siida lea čadnon geográfalaš eatnamii, geassesiidii dahje dálvesiidii, gč. § 8–10. Siida gullá orohahkii. Boazoeaiggát galgá fuolahit ahte bohccot doalahuvvojit orohaga rájiid siste, jus eará ii čuoš § 8–1 vuosttaš laddasa olis.

Geáibádusaide doalahit ealu lobálaš guohtuneatnamiin gullá maiddá ahte galgá čuovvut orohaga geavahan-njuolggadusaid. Galgá čuovvut gustovaš guohtunáiggiid, gč. § 9–5, ii ge leat omd. dálveguohtuneatnamiin guohtunáiggiid olggobealde.

Jus orohagas leat guohtungeavahan-njuolggadusat main boahtá ovdan gos gudege siida galgá leat, gč. § 9–3, de daid rihkkun mielddisbukta ahte boazodoallu lea lobihis guohtuneatnamis.

Siidda geavahanvuoigatvuodaid dáfus čujuhuvvo čuoggáide 9.2.3 ja 9.6.2²¹ ja evttohusa § 9–3 mearkkašumiide.

1978-lága 1. § mielde lea guodohanvuoigatvuohta váriin ja eará meahcceeatnamiin, geahča maiddá evttohusa § 5–1. Jus meahcceanan dikšojuvvo, de lea 1978-lága eaktu ahte boazoeaiggádat masset guodohanvuoigatvuoda guoskevaš eatnamis. Boazu mii boahtá dikšojuvvon eatnamii, ii leat nappo 1978-lága ipmárdusa mielde lobálaš guohtuneatnamis. Muhto boazoeaiggádiid guodohanvuoigatvuodain lea bággolotnunsuodjalus seammaládje go eará geavahanvuoigatvuodain, eai ge sáhte sihkastuvvot dušše dainna go meahcceanan dikšojuvvo. Jus huksen dahje dikšun lea dahkkojuvvon almmá vuhtii válddikeahtta njuolggadusaid mat suodjalit boazosámiid geavahanvuoigatvuoda, de ii sáhte dušše dainna go eanan lea dikšojuvvon, lohkat ahte boazu lea lobihis guohtumis. Dán oktavuodas čujuhuvvo Kirsti Strøm Bull, studier i reindrifstrett (1997) 56. siiddu rájes.

§ 6–2 njuolggadusaid rihkkun sáhtta mielddisbuktit doaimmaid 13. kapihttala mearrádusaid mielde. Dat sáhttet omd. leat ahte boazoeaiggát sáhkkoallá jus ii fuolat guođhangeatnegasvuoda, ja sáhku sadjái sáhtta leat bággensáhkku, gč. § 13–2 ja 13–3. Sáhtta maid leat eret vuojeheapmi § 13–6 vuosttaš laddasa a-bustáva mielde. Guhte doaibma dál de välljejuvošii, de galgá dat heivehuvvot dilálašvuodaide. Eai galgga čadahuvvot garraset doaimmat go dárbbášlaš.

Omd. jus eret vuojeheapmi ii lihkostuva § 13–6 vuosttaš laddasa b-bustáva mielde, de ii sáhte bohccuid goddit jus eai leat garra ákkat. Ahte ii lihkostuva vuojehit bohccuid eret lobihis guohtumis, ii leat iešalddis doarvái dasa ahte goddit bohccuid. Dasa lassin galget vel leat dilálašvuodat mat dahket

dárbbášlašžan goddit eastadan dihte duodalaš vahága.

11.6.3 § 6–3. Geahčadeapmi

Siiddas mas lea ágga navdit ahte sin bohccot leat mastan eará siidda ellui, lea vuoigatvuohta geahčadit ealu gávnnahit leat go sis bohccot doppe. Geahčadit sáhtta dušše jus dán siiddas lea olmmoš das. Siidda ovddasteaddji(t) galgá/galget lágídit ealu geahčadeapmái. Muđui galgá geahčadeapmi leat guovllu boazoeaiggádiid vieruid ja dábiid mielde.

Orohaga geavahan-njuolggadusain sáhtta dárki-leappot mearridit geahčadeami birra, gč. § 9–1.

Mearkkašumit § 6–3:

Vuosttaš lađas: Geahčadanvuoigatvuohta lea dárbbášlaš dasa ahte olahit buori ja doaimmalaš boazodoalu. Boazodoalus lea dát riekti árbevierrun juo. Dan dihte lea mávssolaš ahte dát riekti boahtá láhkii.

Nubbi lađas: Geahčadeapmi čadahuvvo dihto vieruid mielde. Geahčadit ii sáhte jus siidda ovddasteaddji ii leat doppe gos navdá bohccuid leat. Jus das ii leat siidda ovddasteaddji, de ferte siiddain gulahallat ovdal go sáhtta geahčadit. Siida galgá dan muđui go vejolaš, lágídit ealu geahčadeapmái, ii ge viggat dan hehttet.

Nugo namuhuvvon, de leat árbevirolaš njuolggadusat dasa movt geahčadeapmi galgá čadahuvvot. Lea váttis bidjat dáid njuolggadusaid láhkii, go dat eai leat ovttalágánat buot guovlluin.

Sáhtta leat váttis geahčadit guottetáigge, ja leat maiddá eará áiggit jagis goas ii berre geahčadit. Nuppe bealis lea geahčadanvuoigatvuohta nu nanus ahte galgá leat várrogas ihcalis biehttalit nuppi geahčadeamis.

Muhtun guovlluin lea boahtán dat heittot dáhpi ahte siida guodda guohtunguovlluid ovdal go lea diktán eará siiddaid geahčadit go dat oaihvildit aldiineaset bohccuid ealus. Ávžžuhusat leat biehttaluvvon dainna ákkain ahte ii gul heive dál, muhto mañnel. Dasto johtta siida eret guovllus ovdal go earát besset geahčadit. Lea omd. hui deatalaš ahte beassá geahčadit ovdal go eallu johtta eret dálveguohtumiin. Mañnel lea eallu veaiddalis, ja dalle lea váttis geahčadit, ii ge sáhte geáibidit ealu čohkkejuvvo geahčadeapmái. Vaikko eallu lea ge veaiddalis, de almmotge lávejit bohccot čoahkkanit čoran, ja čorráid gal sáhtta geahčadit. Vaikko eallu lea ge veaiddalis, de almmotge sáhtta geahčadit giikaniin, nu ahte ii dárbbáš čohkket.

21. Eai leat sámegillii jorgaluvvon.

Goalmmát lađas: Dárkilet njuolggadusaid geahčadeami birra sáhtttá addit geavahan-njuolggadusain, gč. § 9–1 nuppi lađđasa g-bustáva.

Geahčadeami njuolggadus gusto diedusge maiddá dalle go lea ágga navdit ahte bohccot leat mastán eará orohakkii. Guovtti orohakkii sáhtttá leat ávkkálaš ráhkadit oktasaš njuolggadusaid geahčadeami birra, gč. § 9–1 goalmmát lađđasa.

Geahčadeami njuolggadusaid rihkkun sáhtttá ránggáštuvvot lága 13. kapihttala njuolggadusaid mielde. Sáhttet omd. gohččumat addot § 13–2 mielde ja bággensáhkku § 13–3 mielde.

Dábálaččat leat dilálašvuodat nu ahte ii leat vejolaš oázžut fylkkamánni dahje fylkkaboazodoallostivrra áššái. Dárbbu mielde sáhtttá baicca bivdit boazobearráigeahču, mii lea guovllus gč. § 12–4, geahččalit čoavdit riiddu.

Lea deatalaš deattuhit ahte vaikko eiseválddiid ii sáhte seaguhit áššái, de lea geahčadeami vuoigalaš ávžžuhusa biehttalepmi buori boazodoalodábi njuolggadusaid duodalaš rihkkun. Dakkár njuolggadusaid rihkkun sáhtttá ránggáštuvvot § 13–7 mielde. Mánnga geardde rihkkuma geažil sáhtttá ránggáštuslága 29. § mielde gildojuvvot doaimmaheamis boazodoalu.

11.6.4 § 6–4. Eará siiddaid bohccuid gieđahallan

Siida mii idiha vierrobohcco iežas ellui, galgá jođneamos lági mielde dan diedihit guoskevaš siidii. Rátkkašepmi čadahuvvo § 6–5 njuolggadusaid mielde.

Jus nuppi siidii lea váttis viežžat iežaset bohccuid dahje ii leat vejolaš rátkkašit, de lea dat siida mii lea bohccuid idihan, geatnegas áittardit daid dassáži ii go sáhttet rátkojuvvot ja vižžojuvvot.

Orohaga geavahan-njuolggadusain sáhtttá dárkileappot mearridit geahčadeami birra, gč. § 9–1.

Mearkkašumit § 6–4:

Vuosttaš lađas: Olmmoš gii váillaha bohcco, ii diedusge dieđe gosa dat lea šaddan, ja dan dihte lea sutnje deatalaš gávnnahit gos dat lea. Paragráfa vuosttaš lađđasa vuosttaš cealkka, mii lea seamma go 1978-lága 21. § vuosttaš lađđasa vuosttaš cealkka, sisttisoallá dábalaš olmmošvieru vuogas boazodoallovieru mielde. Lađđasa nubbi cealkka lea čujuhus evttohusa §:ii 6–5, rátkima birra.

Nubbi lađas: Mearrádus sisttisoallá dábalaš fuolahangeatnegasvuoda mii olmos lea go hálđosis oázžu earáid opmodaga. Das lea maiddá pedagogalaš árvu go mearrádus celkojuvvot lágas, gč.

1978-lágas vástideaddji mearrádusa 21. § nuppi lađđasa nuppi cealkagis.

1978-lága 21. § nuppi lađđasis leat mearrádusat goluid máksima birra masttademiid oktavuodas, ja ahte boazodoallostivra sáhtttá mearridit mávssu meriid. Diet mearrádus ii oro leame geavahuvvon, ja lávdegoddi ii ane ávkkálažžan joatkit dakkár mearrádusa. Dat almmotge ii mearkkaš ahte ii leat govttolaš máksit dan ovddas go eará leat áittardan nuppi olbmo bohccuid.

Geavahan-njuolggadusain sáhtttá dárkileappot mearridit eará siiddaid bohccuid áittardeami birra, gč. § 9–1 nuppi lađđasa g-bustáva. Jus guovtti orohaga gaskka álo leat riidut masttademiid geažil, de sáhtttá fylkkaboazodoallostivra gohččut dan guokte orohaga ráhkadit dárkilet njuolggadusaid dilálašvuoda hárrái, gč. § 9.1 goalmmát lađđasa.

§ 6–4 vuosttaš lađđasa njuolggadusaid rihkkun dieđiheami birra rievttis eaiggáđii ja nuppi lađđasa rihkkun earáid bohccuid áittardeami birra, sáhtttá ránggáštuvvot § 13–7 mielde.

Bohcco mearkka rievdadeapmi dahje bohcco nuovvan sáhtttá dasalassin ránggáštuvvot ránggáštuslága njuolggadusaid olis suoládeami dahje njihntama birra.

Lea váttis jurddašit eará rángumiid lága 13. kapihttala njuolggadusaid mielde konkrehta áššis, go rievttis eaiggát han ii dieđe gos boazu lea, ja beassá diehtit easkka go lea menddo maññit. Dáid mearrádusaid mánnga geardde rihkkun sáhtttá almmotge dagahit ahte boazodoallovuoigatvuohta massojuvvo ránggáštuslága 29. § olis.

11.6.5 § 6–5. Rátkkašepmi dahje čanadeapmi

Son geas leat bohccot earáid ealuin, sáhtttá gáibidit rátkkašepmi vai beassá bohccuidis viežžat.

Earát geain leat bohccot ealus leat geatnegasat lágidit dilálašvuodaid nu ahte sáhtttá rátkit. Ii oktage galgga ráfepuhttit rátkkašepmi. Rátkit berre ovdal go eallu johtá eret áigodatguohtumis.

Rátkkašepmi ii sáhte gáibidit guottet- ja ragatáiggi dahje jus rátkkašepmi miettaštallojuvvot elliidgáhttema ákkaiguin.

Geavahan-njuolggadusain sáhtttá dárkileappot mearridit rátkkašepmi birra, gč. § 9–1.

Mearkkašumit § 6–5:

Vuosttaš lađas: Juohkeokta geas leat bohccot ovttas earáiguin, sáhtttá gáibidit rátkima, gč. 1978-lága 21. § vuosttaš lađđasa vuosttaš ja nuppi cealkagiid.

Mearrádus sáhtttá adnot iešgudet dilálašvuodain.

Sáhtta omd. leat nu go § 6–4 čilge, ahte ovttá siidda bohccot leat mastan eará siidda ellui. Dalle sáhtta gáibidit rátkima vai beassá oažžut iežas bohccuid.

Sáhtta maid leat nu ahte eanet boazoeaiggádat leat leamaš ovttas geasseorohagas, muhto áigot rátkkašit ovdal go johtet dálveorohahkii, dahje sáhtta leat nu ahte muhtumat leat ovttá dálvesiid-das, muhto iešgudet geasseorohagain, ja fertejit rátkkašit ovdal go johttájit geasseorohahkii.

Juohke boazoeaiggát sáhtta vuosttaš laddasa mielde gáibidit rátkima. 1978-lágá 22. § vuosttaš laddasa vuosttaš ja nuppi cealkagiid mielde lea dat vuoigatvuohta biddjon orohatstivrii, dahje vejolaččat guovllustivrii, ja – go leat erenoamáš ákkat dasa – boazodoalloagronomii ja boazodoallo-hovdii. Gč. maiddái 22. § nuppi laddasa nuppi ja goalmmát cealkaga eiseválddiid vejolašvuođa birra gáibidit ja vejolaččat čadahit bakkolaš rátkima. Lávdegotti evttohusas lea eiseválddiid vejolašvuohta gáibidit ja čadahit rátkima regulerejuvvon 13. kapihttalas.

Nubbi ladas: Leat iešgudetlágán rátkimat, ja dat čadahuvvojit iešgudetlájje. Muhtun rátkimat leat stuorábut go earát, ja adnojit iešgudet sánit ja doah-pagat bohccuid rátkima oktavuodas:

- gárdi: jorba áidi man siste atná bohccuid luovos eana: go ii leat áidi/gárdi
- čuoldit: sirret eret bohccuid soppiin luovos eatnamis
- njoarostit: suohpaniin váldit bohcco gitta doahput: giedaiguin dollet bohcco (geassit)
- rátkka: bohccuid (mastan ealu dahje orohate-alu)sirren mángga sadjái.
- rátkit: rátkit bohccuid (iešgudetlájje) earáid ealus, almmá čanadeami haga
- čanadit: sirret eret ovttaskas bohccuid ja čatnat daid miesttagii dahje gurpat
- gurpat: čatnat bohcco julggiid oktii
- lagadit: lágídit ealu lagabui eará ealu vai doppe oažžu iežas bohccuid iežas ellui
- girdnu: doahpungárdi, gos bohccuid váldá gitta (geassá) doahpumiin
- jorri: unnit go gárdi, adno unnit meari bohccuid rátkimii, sáhtta leat gárddi lahka, muhto sáhtta maid leat sierra

Bohccuid rátkin sáhtta čadahuvvot iešgudetlágán gárddiin dahje luovos eatnamis. Ovdal lei dábála-abbo rátkit luovos eatnamis go gárddis. Sáhtta mángga lájje rátkit. Čuoldit lávejit dušše luovos eatnamis, muhto njoarostit gál sáhtta sihke luovos eatnamis ja gárddis. Doahput sáhtta dušše girtnos dahje doahpungárddis. Go čuoldá, de ii leat man ge

lágán áidi, muhto sáhtta gal maid atnit jori go rátká luovos eatnamis.

Rátkkašeapmi lea stuorát doaibma go čana-deapmi. Rátkkašit sáhtta luovos eatnamis ja iešgudetlágán gárddiin. Go rátkkaša, de lea sáhka eanet bohccuin go dalle go čanada.

Ii leat heivvolaš lágas reguleret movt rátkkašeapmi galgá čadahuvvot. Dat ferte dahkkot dihto dilálašvuođas ja sámi árbevieruid ja dábiid mielde. Nuppi laddasis addojit dušše oppalaš njuolggadusat veahkehangeatnegasvuođa birra lágídit nu ahte rátkka sáhtta čadahuvvot buoremus lági mielde, gč. 1978-lága 22. § nuppi laddasa vuosttaš cealkaga.

Mearrádusas daddjo ahte rátkka galgá čadahuvvot ovdal go eallu johtta áigodatguohtunguovllus, dan dihte vai bohccot eai čuovo vierro-ealu eará áigodatguohtunguovlluide. Jus ealuin johtta ovdal go lea rátkojuvvon, de lea eaiggádii váddáseabbo bearráigeahččat mii bohccuin dáhpáhuvvá go čuovvu vierro-ealu guohtumii.

Goalmmát ladas: Muhtun muttuid jagis ii leat heivvolaš rátkkašit, muhto diktit bohccuid leat ráfis, gč. 1978-lága 22. § vuosttaš laddasa goalmmát cealkaga, omd. guottet- ja ragatáigge. Sáhtta maid leat váttis rátkkašit borgemánu loahpas, Bárte-vahkkus. Karen Marie Eira Buljo čilge dan birra ná:

«Dán muttos bohccot biedggistit. Mannet vumiide ja vákkiide. Viimmat lea divri nohka-goahmán ja boazu beassá ráfis guohtut. Dán muttos leat mañemus báhkat ja bálgamat. Bohccot leat biedggul, guhtot ovttaid mielde. Vista álgá (boazu manná guobbara mañis). Dál galgá ge boazu buoidut fas mañjel báhkaid ja ovdal ragaha. Lea váttis čohkket ealu, ja jus geahččala, de dat leat oalle geahččalus iešald-dis.»

Maiddái Hilbivahkkus, golggotmánu loahpas, lea váttis čohkket bohccuid. Dien áiggi čilge son ná:

«Golggotmánu 14. beavvi lea Dálveidja. Vahkku gohčoduvo Dálvevahkkun. Golggotmánu 14. beavvi rájes eai šat álddudt njamat misiid ja miesit eai šat čuvot áldduid. Miesit sierranit ealus ja šaddet miessečoragat. Sihke miessi ja áldu dovdaba ahte odđa miessi lea šaddame. Go miessi ii šat beasa njammat, de dat váikkuna stuorrumii. Álddudt mat eai leat čovjon, njamahit ain miesi, ja miessi čuovvu álddu ii ge dárbbas sierranit. Dábálaččat sturrot dat miesit eambo go dat mai eai šat njama. Áldu mii dálvvi miehtá njamáha miesi gohčoduvo čearpmateadnin. Mañjel ragaha leat varrásat váiban, golggohat. Eai njingelasat ge leat beassan ráfis guohtut rágatáigge, muhto

dat eai almmotge guoirra dan dihte. Hilbi-vahkku rájes guohtugohtet bohccot fas albmaládje, ja boazu fas álgá biedggistit dego Bártevahkkus, muhto dál lea Golgguhilbi, biedggisteapmi mañnel ragaha.»

Maiddái elliidsuodjaleami dihte ii berre rátkkašit omd. gidasdávve jus leat heittot guohtumat.

Njealját ladás: Iešguđet orohagain leat iešguđet rátkkašandábit. Dan dihte lea vuohkkaseamos geavahan-njuolggadusaide bidjat dárkilet meriid dan birra, gč. § 9–1 nuppi laddása g-bustáva.

Jus guokte siidda álo masttadit ja riidalit rátkkašettiin, de sáhtta leat sávahahti ráhkadit dárkilet njuolggadusaid rátkkašemiid birra § 9–1 goalmát laddása mielde.

Rátkkašan-njuolggadusaid rihkkun sáhtta mielddisbuktit ránggaštusaid lága 13. kapihttala olis. Geahča mearkkašumiid §:i 6–6.

11.6.6 § 6–6. Diediheapmi gárddástallamiid birra

Ovdal go eallu biddjo gárdái, de galgá diedihuvvot siiddaide main leat bohccot ealus.

Diedihuvvot berre maiddái earáide geain sáhttet leat bohccot ealus.

Orohaga geavahan-njuolggadusain sáhtta dárkileappot mearridit diediheami birra, gč. § 9–1.

Mearkkašumit § 6–6:

Mearrádus geatnegahtta su gii áigu ealu bidjat gárdái, diedihit dan eará boazoeaiggádiidda geain sáhttet leat bohccot ealus, gč. 1978-lága 23. § vuosttaš laddása gos leat njuolggadusat ealu čohkkema diediheami birra.

Diedihit galgá siidaosiid jodiheddjiide dahje sin ovdasteddjiide. Diekkár diediheapmi lea buori boazodoalu vieruid ja dábiid mielde, ja galgá sihkkarastit ahte buot eaiggádat besset iežasaset fuolaid gáhttet go eallu lea gárddis.

Maiddái earát geain sáhttet leat bohccot ealus, galget oazžut dieđu, omd. ránnásiiddat. Maiddái dát lea buori boazodoalu vieruid ja dábiid mielde. Son gii diediha sáhtta dasto vuordit ahte sutnje maid diedihuvvo go earát gárddástallet.

Orohaga geavahan-njuolggadusain sáhtta dárkileappot mearridit diediheami birra, gč. § 9–1 nuppi laddása g-bustáva. Jus orohagaid riidduid geažil lea dárbbaslaš, de sáhtta fylkkaboazodoallostivra geatnegahttiit orohagaid ráhkadit dárkilet njuolggadusaid diediheami birra, gč. § 9–1 goalmát laddása.

Jus rihkku § 6–4 vuosttaš laddása njuolggadusaid earáide diediheami birra goas ealu bidjá gárdái, de sáhtta ránggaštuvvot § 13–7 mielde.

Jus váilevaš diediheapmi dagaha ahte rievttet eaiggát ii beasa viežžat bohccuidis, de sáhtta dat deaivvahallat suoládeami dahje njihtama njuolggadusaide, dahje lohkkot lobihis dahkui searvamin.

Eará rángumat 13. kapihttala njuolggadusaid olis eai dáidde leat vejolaččat dákkár áššis, go rievttet eaiggát han ii dieđe ahte earát gárddástallet, ja beassá diehtit easkka go lea beare mañnit. Dáid mearrádusaid mángga geardde rihkkun ja duodalaš rihkkun sáhtta dagahit ahte mássá boazodoallovoigatvuoda ránggaštuslága 29. § mielde.

Jus gárddástallit diedihit nu mañnit ahte earáide ii leat vejolaš ollet áiggebáale, de sáhtta § 13–2 mielde addot gohččun dan birra ahte eai oaččo luoitit ealu.

Dábálaččat ii olle fylkkaboazodoallostivra čoaikkanit addit diekkár gohččuma. Fylkkaboazodoallostivra sáhtta fylkkamánnái addit válldi dan doaimmahit.

11.7 7. Kapihttal. Bohccuid merken ja mearkka sisačáliheapmi

Čujuhuvvo 4. kapihttalii dás ovdalis. Dán kapihttala njuolggadusat leat veahá rievdadusaiguin seammat go 1978-lágas IV. kapihttalis ja Eanandoallodepartemeantta geassemánu 12. beaivvi 1984 merken-njuolggadusain. Geahča merkema birra eambbo čuoggás 9.4²².

11.7.1 § 7–1. Geatnegasvuohhta merket bohccuid

Buot bohccot sámi boazoguohtunguovlluin galget merkejuvvot eaiggáda merkii.

Boazu galgá merkejuvvot eaiggáda sisačálihuvon merkii ovdal miessemánu 31. beaivvi jagi mañnel go lea riegádan.

Merken galgá dáhpáhuvvat dohkkehuvvon vugiid mielde ja heivvolaš dálkin. Ii galgga bealjis čuohppat eambbo go 1/3.

Mearkkašumit § 7–1:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 16. § vuosttaš ja nubbi laddasat. Mearrádus leat maid njuolggadusat mat dál leat Eanandoallodepartemeantta geassemánu 12. beaivvi 1984 addin lánkaásahusain

22. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

merkema birra, 9. §:s, gč. 1978-lága 18. §. Leat evttohuvvon eará merkenáigemearit.

Dálá njuolggadusaid mielde galgá merket ovdal golggotmánu 31. beavvi seamma jagi go miessi šaddá, gč. 1978-lága 16. §. Mañnel dán áigemeari gáibiduvvo guovllustivrra miediheapmi. Muhtun guovlluin leat dán njuolggadusa ipmirdan dainna lágiin ahte mañnel golggotmánu 31. beavvi gullá geažotbealmiessi orohatkássii. Sáhttet leat mánga siva dasa go miessi ii leat merkejuvvon ovdal golggotmánu 31. beavvi, ja lávdegoddi atná unohassan njuolggadusa mii oalgguha alces váldit earáid geažotbealmisiid mañnel golggotmánu 31. beavvi. Dan dihte evttoha lávdegoddi heaittihit dán áigemeari, nu ahte lea dušše okta áigemearri, ahte merkejuvvot galgá ovdal miessemánu 31. beavvi jagi mañnel go miessi lea riegeádan.

Goalmmát laddasa nuppi cealkaga mearrádus vástida juovlamánu 20. beavvi 1974 nr. 73 ealliid-suodjalanlága 13. § 2. čuoggái.

11.7.2 § 7–2. Merkenvuogit

Sámi boazoguohtunguovllus galget bohccot merkejuvvot boazoeaiggáda sisačálihuuvvon bealljemerkii (váldomerkii).

Váldomearkka lassín sáhttet biddjot lassisánit dahje bealljegilkor go ovdalaččas merkejuvvon boazu jorrá odđa eaiggádii.

Gaskaboddosaččat sáhtta guolgamerket dahje bidjat bealljegilkora. Gaskaboddosaš merken čájeha eaiggátvuoda dassáži go merken dáhpáhuuvvá vuosttaš dahje nuppi laddasa mielde.

Mearkkašumit § 7–2:

Vuosttaš ladás sisttisdoallá mearrádusa mii dál lea geassemánu 12. beavvi 1984 merkennjuolggadusaid 3. § vuosttaš laddasis.

Nubbi ladás: Mearrádus lea seamma go geassemánu 12. beavvi 1984 merkennjuolggadusaid 3. § nuppi laddasa a-bustávva.

Goalmmát ladás: Mearrádus lea odas ja čilge mii gaskaboddosaš merken lea. Mearrádus deattuha ahte bealljegilkor ii sáhte adnot árbevirolaš bealljemearkkaid sajis.

Gaskaboddosaččat merkejuvvo go eaiggátvuolta lea eahpečielggas, geahča omd. láhkeevttohusa § 7–8, dahje jus lea nu buolaš ahte ii berre dábálaš vugiin merket.

11.7.3 § 7–3. Vuoigatvuolta merkii

Vuoigatvuolta merkii lea Norggas ássi sámi sogat olbmui geat devdet čuovvovaš eavttuid:

- Sus geas pr. (dan beavvi go dát láhka boahdá fápmui) alddis lea boazodoallu váldoealáhussan orohagas, lága mielde geassemánu 9. beavvi 1978 nr. 49, § 3, dahje geas*
- váhnemiin dahje váhnenváhnemiin lea boazodoallu leamaš váldoealáhussan, ja gii*
- son gullá siidaoassái, gč. § 4–9.*

Sus gii lea váldon oami iežas mánnán (adopterejuvvon), lea seamma vuoigatvuolta merkii go iežasriegádahtton mánáin, vaikko son ii livčče ge sámi sogas.

Sus gii lea náitalan siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheaddjiin, muhto ieš ii deavdde eavttuid vuosttaš laddasa mielde merkii, lea vuoigatvuolta merkii. Seamma vuoigatvuolta lea ovttasássi, gč. § 4–5, 2. čuoggá.

Jus goalmmát laddasis namuhuvvon olmmoš váldá badjelasás siidaoasi, gč. § 4–6, de lea sus vuoigatvuolta merkii nu guhká go son lea siidaoasi ovddasvástideaddji jodiheaddji. Su odđa náittosguoimmis dahje ovttasássi ii leat vuoigatvuolta merkii goalmmát laddasa mielde.

Jus fylkkaboazodoallostivra lea § 4–1 vuosttaš laddasa mielde addán olbmui vuoigatvuoda eaiggáduššat bohccuid, de sáhtta fylkkaboazodoallostivra maiddáii addit sutnje vuoigatvuoda merkii dalle go lea dárbbaslaš dohkálaš boazodoalu doaimmaheapmái.

Mearkkašumit § 7–3:

Mearrádus leat njuolggadusat dan birra geas lea vuoigatvuolta merkii, ja lea sisdoalu dáfus seamma go 1978-lága 3. § vuosttaš ladás.

Vuosttaš ladás, a- ja b-bustávvat vástidit 1978-lága 3. § vuosttaš laddasii dárbbaslaš muddemiiguin vai heivejit odđa láhkaevttohusii.

Lávdegoddi lea árvoštállan sánis sátnái gearduhit 1978-lága mearrádusa 3. § vuosttaš laddasa nuppi cealkága, muhto lea gávnahan vuohkka-seamosin heivehit mearrádusa odđa láhkii. Ulbmilin ii leat leamaš rievdatit sisdoalu.

Vuosttaš laddasa c-bustávvas deattuhuvvo ahte olbmós galgá leat gullevašvuolta siidaoassái. Dat mearkkaša ahte son ferte deavdit § 4–9 eavttuid, ja oážžut guoskevaš siidaoasi jodiheaddjis lobi gullat su siidaoassái, gč. § 4–2.

Nubbi ladás: Mearrádus čuovvu guovvamánu 28. beavvi 1986 lága nr. 8, 13. § adopsuvvna birra, ja lea seamma go 1978-lága 3. § nubbi ladás.

Goalmmát ladás: Mearrádus lea § 4–5 olis, gč. 1. čuoggá ja 2. čuoggá.

Njealját ladás: Mearrádus lea § 4–6 olis, gč. vuosttaš laddasa mañemus cealkaga ja nuppi

laddasa mañemus cealkaga. Ii leat almmotge oaivil ahte su mielde čuovvu vuoigatvuohta vejolaš ođđa náittosguoibmái dahje ovttasássái gii ieš ii deavdde vuosttaš laddasa eavttuid.

Vidát ladas: Nugo juo boahotá ovdan, de lea mearráduš § 4–1 goalmát laddasa olis. Jus fylkka-boazodoallostivra lea addán olbmui, gii ii deavdde § 4–1 vuosttaš laddasa eavttuid, lobi atnit bohccuid sámi boazoguohtunguovllus, de ferte son dalle go bohccot gullet siidaoassái, maiddái oazžut vuoigatvuođa merkii vai sáhtta fuolahit iežas eaiggáduššarievtti.

11.7.4 § 7–4. Mearkka sisačáliheapmi

Juohke regiovnnaš boazoguohtunguovllus, gč. § 3–2, válljejuvvo mearkalávdegoddi mas leat unnimusat golbma ja eanemusat vihtta miellahtu iešgudet orohagain, ja persovnnalaš várrelahtut. Fylkkaboazodoallostivra vállje lahtuid ja várrelahtuid. Fylkkamánni nammada lávdegoddi čáli.

Mearkalávdegoddi galgá dohkkehit buot mearkkaid ja sátnelasáhusaid ovdal go dat váldojit atnui regiovnnaš boazoguohtunguovllus. Fylkkamánni sisačállá boazoguohtunguvllu dohkkehuvvon mearkkaid. Satnelasáhusat ja bealljegilkorat nugo namuhuvvon § 7–2 nuppi laddasis sisačállojuvvojit vida jáhkái.

Mearka galgá leat dakkár ahte ii sáhte seahkánit dahje boastut geavahuvvot. Mearkalávdegoddi galgá, dohkálaš boazodoalu vuhtii válddidettiin, doalahit mearkkaid árbevirolaš hámis ja geavaheamis, earret eará doalahit soga árbevirolaš mearkaoli.

Mearkalávdegoddi ii dárbaš dohkkehit mearkka sirdima boazoguohtunguovllu siskkoaldea, gč. § 3–1.

Váldomearka ja sátnelasáhus ii sáhte sisačálihuvvot gálvomearkan njukčamánu 3. beavvi 1961 lága nr. 4 mielde.

Mearkašumit § 7–4

Paragráfa *golmma* vuosttaš laddasis leat mearrádušsat mat dál leat geassemánu 12. beavvi 1984 merkennjuolggadusaid 4. ja 5. §:in. Lea dasto evttohuvvon rievdadussan ahte fylkkaboazodoallostivra vállje lahtuid mearkalávdegoddi ja fylkkamánni fas nammada čáli.

Mearkalávdegotti lahtut galget boahit guovllu iešgudet orohagain. Dan dihte lea ge daddjon ahte sis galget leat persovnnalaš várrelahtut.

Goalmát laddasis daddjo ahte ođđa mearkka sisačáliheamis galgá fuolahit ahte dat ii sáhte seahkánit eará mearkkaide. Seahkáneapmi sáhtta daga-

hit váttisin diehtit rievttis eaiggáda. Lea maiddái deatalaš ahte mearkkat eai sáhte rievdaduvvot eará mearkan. Lea viidáseappot daddjon ahte mearkkaolít galget doalahuvvot sogas, geahča eanet dan birra čuoggás 9.4.2²³ dás ovdalis.

Berre maiddái váruhuvvot ahte eai sisačálihuvvo ovttalágán mearkkat, maiddái dalle go boazoeaiggádat leat guhkkálaga, ii ge leat seahkánanvárra.

Njealját laddasis deattuhuvvo ahte mearkalávdegoddi ii dárbaš dohkkehit mearkka sirdima eará olbmui seamma guovllus. Dan galgá dušše diedihit fylkkamánnái.

Mearkka sirdin ođđa guvlui gal galgá álo dohkkehuvvot, gč. nuppi laddasa. Diekkár sirdin lea seamma go ođđa mearkka ohcan. Dat ii guoská dušše dalle go mearka sirdojuvvo eará guovllu olbmui, muhto maiddái dalle go olmmoš ieš johtá bohccuidisguin eará boazoguvlui. Dan guovllu mearkkat gosa johtá, mannet álo ovdalii.

Vidát laddasis lea evttohuvvon njuolggadussan ahte mearkkaid ii sáhte gálvomearkan atnit. Dat lea gáhtten dihte bozomearkka dan atnui masa lea ásahtuvvon, namalassii bohcco eaiggátvuođa čájeheapmái. Jus bozomearkka anášii gálvomearkan, de livččii dan váldime eret kultuvrralaš oktavuođas.

11.7.5 § 7–5. Áššegiedahallan

Mearkalávdegoddi galgá almmuhit mearkaohcamiid siidaosiid jođiheddjiide ja sidjiide gain leat guoros mearkkat § 7–7 mielde, guoskevaš orohagas ja ránnjáorohagain, gč. § 3–3. Galgá maiddái almmuhuvvot Suomas ja Ruotas, guoskevaš riikka boazoguohtunsoahpamuša mielde.

Mearkalávdegotti mearráduš almmuhuvvo seammaládjje.

Mearkalávdegotti mearrádusa sáhtta váidit Boazodoallostivrra nammadan váidinlávdegoddi.

Departemeanta sáhtta mearridit dárkilet njuolggadusaid mearkalávdegotti áššegiedahallamii, dás maiddái čálihandivada, ja váiddagiedahallama njuolggadusaid.

Mearkašumit § 7–5:

Dán paragráfa mearrádušsat leat dál geassemánu 10. beavvi 1984 merkennjuolggadusain, muhto leat álkidahtton. Nu go dál nai, de berrejit áššegiedahallama dárkilet njuolggadusat mearriduvvot láhkaásahusaid hámis. Lea gal dás evttohuvvon ahte ohcan sáddejuvvo njuolga guoskevaš

23. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

siidaosiide, ii ge orohakkii nu go dál, geahča čuoggá 9.4.3²⁴.

11.7.6 § 7–6. Rievdadeapmi

Jus sisačálihuvvon váldomearka dahje sátnelasáhus sáhtta seahkánit dahje boastut geavahuvvot, de sáhtta mearkalávdegoddi gohččut mearka rievdat. Rievdadeamis galgá vuhtii váldit dan mii lea namuhuvvon § 7–4 goalmát lađđasis.

Mearkkašumit § 7–6:

Dán paragrafa mearrádusat leat dál merkennjuolggadusaid 8. §:s.

11.7.7 § 7–7. Guoros mearka (Mearka mii ii leat anus)

Sisačálihuvvon mearka mii ii leat anus (guoros mearka) sáhtta eaiggát doalahit gitta logi jagi. Jus mearka ii leat diedihuvvon guorosin, de galgá sihkkovuvvot go ii leat leamaš anus njeallje jagi. Jagi ovdal čuovvovaš sihkkuma galgá dat diedihuvvot eaiggádie.

Sisačálihuvvon mearka galgá sihkkovuvvot go mearkaeiaiggát jápmá ja jus mearka ii jora árbolažžii gii deavdá mearkavuoigatvuoda eavttuid § 7–3 mielde. Jus mearka ii jora earái, de sáhttet árbolaččat geat devdet mearkavuoigatvuoda eavttuid, diedihit mearka guorosin gitta logi jahkái manjel go eaiggát jámii.

Mearkkašumit § 7–7:

Dán paragrafa mearrádusat leat dál merkennjuolggadusaid 8. §:s. Lassii lea vel mearrádussan ahte mearkaeiaiggát dahje árbolaččat sáhttet mearka diedihit guorosin gitta 10 jahkái. Diekkár ortnet lea sávahahtti dan dihte vai mearkaoalit bissot sogas. Ii leat vejolaš atnit mearka guorosin eambo go 10 jagi. Diekkár ráđji lea dárbbaslaš eastadan dihte ahte mearkkat orrot guorosin mánggaidlogiid jagiid omd. árberiidduid geažil. Jus mearka lea leamaš guorosin 10 jagi, de sihkkovuvvo.

11.7.8 § 7–8. Vierro geažotbeallji

Eará siida geažotbeallji mii čuovvu merkejuvvon álddu, galgá farggamusat merkejuvvet miesi eaiggáda merkii. Jus eaiggáda ii diede, de galgá miessi merkejuvvet dan merkii mii álddus lea.

24. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

Geažotbealmiessi mii ii čuovo merkejuvvon álddu, galgá gaskaboddosaččat merkejuvvet guolga-mearkkain dahje bealljegilkoriin. Jus dakkár miessi ovdal miessemánu nohkama čuovvugoahká merkejuvvon álddu, de galgá miessi merkejuvvet vuosttaš lađđasa mearrádusa mielde.

Jus lea boastut merkejuvvon, de galgá dat njulgejuvvet misiid lonuhemiin, dahje rievtes eaiggát galgá oažžut buhtadusa ealihanbohcco hatti mielde.

Misiid merken dáid njuolggadusaid vuostá ránggáštuvo ránggáštušlága 24. kapihttala njuolggadusaid mielde (Njihtan, Suolavuoha ja lobihis geavaheapmi).

Mearkkašumit § 7–8:

Dán paragrafa mearrádusat leat dál merkennjuolggadusaid 10. §:s.

Njealját lađđasii lea lasihuvvon mearrádus mii dadjá ahte earáid misiid merken alces rehkenastojuvvo suolavuohtan.

11.7.9 § 7–9. Rievdadeapmi

Ii leat lohpi rievdatit mearka.

Lobihis rievdadeapmi ránggáštuvo ránggáštušlága 24. kapihttala mielde (Njihtan, Suolavuoha ja lobihis geavaheapmi).

Mearkkašumit § 7–9:

Dál ii leat mearka rievdadeami birra njuolggadus. Lávdegoddi almmotge deattuha ahte mearka ii leat lohpi rievdatit. Jus bohcco eaiggátvuoha jorrá eará olbmui, de ferte dat merkejuvvet lassisániinguin. Lea sávahahtti láhkii lasihit čielga mearrádusa dan birra ahte lobihis mearkarievdadeapmi ránggáštuvo suolavuohtan.

11.7.10 § 7–10. Geažotbeljiid vuovdin

Ovddit jagiid riegeadan boazu mii ii leat miessemánu 31. beaivvi ráđjái merkejuvvon lobáš merkii, galgá vuovdojuvvet orohatstivrra, dahje siidastivrra ovddasvástádusa olis.

Vuovdima boaktu gahččá eaiggádie. Jus eaiggát ii leat dihtosis, de gahččá boaktu dan siidii masa boazu gullá. Jus siida ge ii leat dihtosis, de gahččá boaktu orohakkii.

Mearkkašumit § 7–10:

Dán paragrafa mearrádusat leat dál 1978-lága 16. § goalmát lađđasis, gč. maiddái čakčamánu 5. beaivvi 2000 láhkaásahusaid geažotbeljiid ja dovda-

meahtun bohccuid vuovdima birra ja merkenjuolggadusaid 12. §, muhto leat veahá rievdaduvvon. Dan muddui go diehtá eaiggáda, de galgá son oažžut vuovdima boađu. Vaikko ii dieđe eaiggáda, de ii dárbbáš vuovdima boahtu mannat orohakkii, jus diehtá gullelaš siidda. Jus eaiggátvuohta ii leat dihtosis, de manná geažotbealji vuovdinboahtu orohaga boazodoallofondii, gč. § 8–6, dahje siidafondii, gč. § 8–15.

Lea evttohuuvon ahte orohatstivra ain galgá fuolahit geažotbeljiid vuovdima. Geažotbealji sáhtta leat geassesiidda geasseorohagas ja dalle lea lunddolaččamus ahte geassesiidda stivra fuolaha vuovdima.

11.7.11 § 7–11. Merken olggobealde sámi boazoguohtunguovlluid

Departemeanta mearrida dárkilet njuolggadusaid mearkkaid ja merkema birra olggobealde sámi boazoguohtunguovllu.

Mearkkašumit § 7–11:

Olggobealde sámi boazoguohtunguovllu leat erenoamáš dilálašvuodat. Dálá lálkkaasahusain lea mángga sajis eaktuduvvon ahte doppe sáhttet eará njuolggadusat gustot. Lávdegoddi atná vuohkka-seamosin ahte departemeanta addá njuolggadusaid merkema birra olggobealde sámi boazoguohtunguovlluid.

11.8 8. Kapihttal. Boazodoalu organiseren – orohat ja siida

Čujuhuvvo dálá ortnega čilgehussii 3. ja 5. kapihttaliin ja lávdegotti árvvoštallamiidda čuoggáin 9.2 ja 9.5²⁵.

11.8.1 § 8–1. Orohat

Boazodoallostivra²⁶ juohká sámi regiovnnaš boazoguohtunguovlluid orohahkan, gč. § 3–3. Vieruiduvvan geavaheami vuodul galgá deattuhuvvot ahte orohakkii šaddet doalu dáfus lunddolaš ja ávkkálaš rájít.

Orohat galgá vuosttažettiin sisttisdoallat buot jagiáigeguhtumiid visot orohakkii gulli boazodolliide. Doppe gos lea ávkkálaš, sáhttet jagiáigeguhtumat leat mángga orohagas.

Orohatjuohkin ii hehte boazodolliid ovttasbargamis orohatrájiid rastá, jus fal dakkár ovttasbargu ii dagat eará boazodolliid vuoigatvuodaid ovdii. Orohatjuohkin ii hehte guohtumiid geavaheami eará orohagas go dat dahkko erenoamáš riektevuodu mielde²⁷.

Odđa orohatjuohkima dahje ovdalaš ráji rievda-deami mearrádusa sáhtta orohatstivra dahje orohaga ovttaskas boazodoalli ovddidit eananjuohkin diggái.

Mearkkašumit § 8–1:

Orohatjuohkima birra leat dál njuolggadusat 1978-lága 2. §:s, gč. čuoggá 3.3²⁸.

Lea čielgaseamos go bidjá njuolggadusaid sierra paragrafan.

Orohatjuohkin berre lávdegotti mielas eanemus lági mielde čuovvut guoskevaš guovllu siiddaid riektedilálašvuodaid. Almmotge ii leat vejolaš dan čadahit bienasta bitnii, ja lávdegotti (eanetlogu) mielas berre lágas deattuhuvvot ahte orohatrájiid ii dárbbáš leat seamma go guodohanrádji. Erenoamážit dálveguohtumiin lea dárbbášlaš guodoheami heivehit, ja dát heivehanvejolašvuohta ferte maiddái gullat sidjiide geat guodohit orohatrájiid lahka.

Orohatjuohkin ii sáhte muhtumiin váldit eret árbevirolaš guodohanvuoigatvuodaid, gč. ovdamearkan Brønnøysund gielddarievtti duomu borgemánu 27. beaivvi 1984²⁹. Maiddái Korssjøfjell-duopmu, Rt. 1988 s 1217, atná dán ipmárdusa vuodđun.

Nu movt orohat dás lea jurddašuvvon, de ii mearkkaš dat ahte rádji lea siiddaid čielga vuoigatvuodaráji, muhto doaibmá baicca hálddahuslaš rájijn daidda boazodolliide geain lea váldogullelašvuohta orohakkii.

Vuosttaš lađas: Boazodoallostivra mearrida orohatrájiid. Seamma njuolggadus lea 1978-lágas, gč. 2. § nuppi lađasa njealját cealkaga. Orohatjuohkin ii leat loahpalaš. Boazodoallostivra sáhtta dan rievdadit.

Go daddjo ahte «Vieruiduvvan geavaheami vuodul galgá deattuhuvvot ahte orohakkii šaddet doalu dáfus lunddolaš ja ávkkálaš rájít», de lea dat 1978-lága 2. § nuppi lađasa njealját cealkaga

27. Unnitlohku, Arne G. Arnesen, evttoha sihkkut dán cealkaga, geahča mearkkašumiid paragrafii. Jus ii sihkkovuvvo, de evttoha čuovvovaš lasáhusa: «Dakkár oktavuodain berre fylkkaboazodoallostivra árvvoštallat rievdadit orohatrájiid nu ahte dat vástidit riektedilálašvuodaide.»

28. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

29. Dán duomu lea Kirsti Strøm Bull guorahallan, gč. Studier i reindriftsrett, Oslo 1997, 93. s. rájes.

25. Eai leat sámegeillii jorgaluvvon.

26. Unnitlohku, Jon Meløy, evttoha Sámedikki.

mielde. «Doalu dáfus» ii mearkkaš ahte orohaga boazodoallit doaimmahit ealáhusa ovttas. Boares siiddastallan bissu, ja oažžu láhkaevttohusa mielde čielgaset saji go dálá láhkanjuolggadusain.

Orohatjuohkimis galgá vuhtii váldit árbevirolaš geavaheami, gč. maiddá 1978-lága 2. § nuppi laddasa viđat cealkaga. Dat mearkkaša ahte orohahkii galget gullat dat siiddat mat árbevirolaččat leat leamaš orohaga geográfalaš guovllus. Dát boazodoallit leat ge geat lunddolaččat hábmejit guovllu geavahan-njuolggadusaid, ja sis lea oktasaš beroštupmi gáhttet guohtumiid.

Vieruiduvvan geavaheapmi lea ge maiddá mii čujuha orohaga geográfalaš rájiid mearrideami. Ovdal go mearrida orohahkii rájiid, de lea dárbbášlaš diehtit orohaga siiddaid guohtungeavaheami, ii dušše dálá, muhto maiddá ovdalaš geavaheami.

Jus guovlluid geavaheapmi lea rievddadan áiggiid mielde, nu ahte ii oktage sáhte alddis čuoččuhit leat vieruiduvvan vuoigatvuođa, de leat Boazodoallostivrras luvvosest vejolašvuođat bidjat rájiid.

Boazodoallostivrra orohatrájiid mearrideami sáhtta ovddidit eananjuohkinrievtti ovdii njealját laddasa mielde, geahča eanet dan birra dás mannelis.

Deattuhuvvo ahte vieruiduvvan geavaheamis ii leat mearkkašupmi dušše dalle go galget mearriduvvot rájit eará orohagaid ektui. Maiddá orohaga siste lea ovttaskas joavkkuid/siiddaid vieruiduvvan geavaheamis mearkkašupmi, omd. geavahan-njuolggadusaid ráhkadeamis láhkaevttohusa 9. kapihttala mielde. Orohaga siste eai leat buot siiddain ihcalis ovttalágán vuoigatvuođat miehtá orohaga. Árbevirolaš siidasajit galgá bisuhuvvot.

Nuppi laddasis daddjo ahte orohat galgá vuosttažettiin sisttisdoallat buot jagiáigeguohtumiid visot orohahkii gulli boazodolliide. Finnmárkkus leat jagiáigeguohtumat dál mánggain orohagain. Jus daddjo ahte muhtun kárásjohboazoeaiggát gullá dán dahje duon orohahkii, de oaivilduvvo geasseorohat. Sus soaitá datte leat čakčaguohtun 17. orohagas, ja dálveguohtun 18. orohagas. Jus sus dasto soaitá leat geasseguohtun olggumus njárggas dahje sullos, de johtá son earáid geasseorohagaid čađa. Seammaládje lea Guovdageainnus, gos muhtun boazoeaigdis omd. lea geasseguohtun Fálás, 20. orohagas. Sus lea čakčaguohtun 30. orohagas, dálveguohtun 31. orohagas, ja johtá 22 Fieddara ja 23 Seainnus/Návvgastaga čađa, mat leat eará boazodolliid geasseguohtumat.

Dál leat bargame odđa orohatjuohkimiin Finnmárkkus. Ulbmilin lea čohkket siidda iešguđet

jagiáigeguohtumiid ovtta orohahkii. Dat almmotge ii mearkkaš ahte orohaga olles viidodat lea buohkaide oktasaš, ja ahte boazoeaiggát sáhtta guođohit gokko ieš háliida orohaga siste. Guovlluid vieruiduvvan geavaheapmi bisuhuvvo. Nugo láhkaevttohusa 9. kapihttalis boahatá ovdan, de galget orohahkii ráhkaduvvot geavahan-njuolggadusat, ja dat galget ráhkaduvvot guovlluid árbevirolaš geavaheami vuodul. Stuurát orohagain lea álkít geahččat eatnama geavaheami ollislaččat. Dál ii leat omd. sis geat johtet earáid geasseorohaga čađa formálalaččat makkárga váikkuhus dán orohaga plánaide, gč. 1978-lága § 8a. Stuora orohagaide lea álkít doallat čállingotti, ja dainna lágiin fuolahit iežasat areálaberoštumiid.

Nordlánddas, gos orohatjuohkin lea easkka čadahuvvon, sisttisdoallá juohke orohat dál buot boazodolliid jagiáigeguohtumiid, earret sin geain leat dálveguohtumat Ruotas.

Vaikko Finnmárkkus lea jodus bargu odđa orohatjuohkimiin, man ulbmil lea oažžut buot jagiáiggiid guohtumiid orohatrájiid sisa, de sáhttet dan dáfus leat guovllut maid lea jierpmálaš juohkit mánggan orohahkan. Ii leat ge mearriduvvon mii Finnmárkku orohatjuohkima boadus galgá šaddat. Láhkálávdegotti evttohus ii sáhte dušše ovtta čovdosii guorrasit, muhto ferte maiddá ráhkadit njuolggadusaid dan dáfus jus orohagaid jagiáigeguohtumat ain šaddet mángga orohaga sisa.

Goalmát laddasis deattuhuvvo ahte orohatrájiid ii leat áibbas gielddus rasttidit, muhto ahte lea vejolaš ovttasbargat orohatrájiid rastá, gč. laddasa vuosttaš cealkaga. Dat orošii gal leame čielggas, muhto ferte almmotge deattuhuvvot go dálá njuolggadus muhtomin ipmirduvvo earaládje.

Ovttasbargu sáhtta omd. leat guovtti ránnjorohaga stivrraid gaskka. Ovttasbargu sáhtta maiddá leat iešguđet orohagaid boazodolliid gaskka. Ovttasbargu lea erenoamáš áigeguovdil guovtti, goabbat orohahkii gulli siidda gaskka, main leat guohtumat goabbat bealde orohatráji. Nugo ovdalis daddjon, de eai leat orohatrájit álo seamma go vuoigatvuođarájit. Orohahkii gullet boazoeaiggádat geain eanas muddui leat guohtumat orohagas, muhto ii almmotge sáhte vajálduhttit ahte sii muhtomin guođohit olggobealde orohaga rájiid.

Erenoamážit eai leat dálveguohtumiin leamaš siidarájit. Dat leat guovllut gos dihto siiddas lea vuosttašvuoigatvuohta čakčadálvi, muhto maid earát sáhttet guođohit go duot vuosttaš lea eret mannan doppe. Heittot dálviid sáhttet siiddat ovttas geavahit guovlluid, ja dakkár ovttasbargu sáhtta čadahuvvot orohatrájiid rastá. Jus nu ii sáhte, de šattašii siiddaide mat guođohit orohatrájiid lahka sakká váddáset dilálašvuohta go orohaga eará siid-

daide. Dakkár ipmárdus orohatrájiid dáfus, mii boahdá ovdan goalmát laddasis, dahká dasto orohatrájiid mearrideami unnit riiddufáddán go garra- set njuolggadus dagašii.

Goalmát laddasa nuppi cealkaga dáfus lea lávdegoddi juohkásan. Eanetlohku háliida láhkii mearrádussan ahte orohatjuohkin ii hehte guohtumiid geavaheami eará orohagas go dat dahkko erenoamáš riektivuodu mielde.

Eanetlohku oaivvilda ahte evttohuvvon mearrá- dus lunddolaččat čuovvu dan mii juo lea daddjon orohatjuohkima birra. Orohagas lea vuosttažettiin mearkkašupmi hálddahaslaš oktavuodas. Guov- luid geavaheapmi buolvvaid mielde sáhtá addit vuoigatvuodaid vieruiduvvan geavaheami prinsih- paid mielde, ja dákkár vuoigatvuodaid ii sáhte ihca- lis sihkastit orohatjuohkimiin. Ovdamearkan dasa lea Brønnøysund giełddarievtti duopmu bor- gemánu 27. beaivvi 1984.

Dákkár evttohuvvon njuolggadus lea dárbbašlaš dalle go doalaha ortnega dahje máhccá ortnegii man mielde jagiáige- guohtumat leat mángga orohaga siste. Diekkár ortnet dahká ahte siida ferte earáid orohaga čađa johtit iežas geasse- orohahkii. Diekkár boares johtolaga ii sáhte giddet odđa orohatjuohkimiin.

Unnitlohku, *Arne G. Arnesen*, evttoha sihkkut goalmát laddasa mañemus cealkaga. Son oaiv- vilda ahte orohatrájit maiddá leat vuoigat- vuodarájit, ja ahte evttohuvvon njuolggadus hástala boazodolliid rihkkut orohatrájiid.

Jus eanetlogu evttohus doalahuvvo viidáset láhkabarggus, de evttoha son čuovvovaš lasáhusa:

Dakkár oktavuodain berre fylkkaboazodoallo- stivra árvoštallat rievdadit orohatrájiid nu ahte dat vástidit riektedilálašvuodaide.

Njealját ladas: Lávdegoddi evttoha sáhttit boazodoalu áššiid ovddidit eananjuohkindiggái. Dat gal diedusge eaktuda ahte eananjuohkindikki boazodoallofágalaš gelbbolašvuohta buoriduvvo.

Orohatstivra dahje siidaoasi jodiheaddji sáhtta ovddidit orohatjuohkima áššiid dábalaš duopmo- stuoluide ovdalii go eananjuohkindiggái.

Boazoeaiggát gii ii geavat vejolašvuoda ovddidit odđa orohatrájiid mearrádusa eananjuohkindiggái dahje eará duopmostullui, ii masse vuoigatvuodaid maid lea oamastan vieruiduvvan ja dološ ággi rájes geavaheami vuodul. Vuoigatvuohta šáddá dalle eará orohaga rájiid siste, dan sadjái go iežas oro- haga siste.

Vaikko ii masse ge vuoigatvuodaid odđa oro- hatjuohkima olis, de sáhtta almmotge leat dárbu dárkkistit orohaga rájiid mearrideami. Dan mud- du go vejolaš galgá ráđji biddjot árbevirolaš gea- vaheami mielde, gč. vuosttaš laddasa, ja dán

árvoštallama galgá leat vejolaš dárkkistahttit. Dalle go eai leat ásahuvvon vuoigatvuodát mat čiel- gasit čujuhit orohatrájiid, ja Boazodoallostivrra mearrideapmi šáddá árvoštallamiid mielde, de galgá maiddá leat vejolaš dárkkistahttit dán árvoštallama.

11.8.2 § 8–2. Orohatstivra

Juohke orohagas mii lea ásahuvvon § 8–1 mielde galgá leat orohatstivra man orohaga jienastanvuo- gatvuodalaččat válljejit iežaset gaskkas nuppi ja goalmát laddasa njuolggadusaid mielde.

Orohatjahkečoahkkin vállje stivraovdaolbmo, gč. § 8–8. Muđui galget orohaga buot geassesiiddat ovddastuvvot stivrras, gč. § 8–13 vuosttaš laddasa b- bustáva. Siidajahkečoahkkin vállje siidda stiv- ralahtu, gč. § 8–11. Jus leat eanet go čieža geasse- siidda, de válljejuvvojit guhtta stivralahtu vuorbá- demiin siiddaid evttohasaid gaskkas, earret dan siidda mas lea ovdaolmmoš.

Orohatjahkečoahkkin sáhtta dan sadjái mearri- dit ahte stivraovddasteapmi galgá leat vuoru- id mielde geassesiiddaid gaskkas. Dakkár njuolggadu- said galgá fylkkaboazodoallostivra dohkkehit. Jodiheaddji ja eará stivralahtut ja sidjiide persov- nalaš várrelahtut válljejuvvojit guovtti jahká háv- lis³⁰.

Jus leat garra ákkat, de sáhtta boazodoallostivra mearridit ahte geassesiiddas mii lea mihá stuorát go orohaga gaskamearálaš siida, galgá leat stuorát ovddasteapmi stivrras go dat mii boahdá ovdan nuppi laddasa njuolggadusain. Geassesiiddas alm- motge ii sáhte leat eanetlohku stivrras.

Jus geassesiidda boazodoallit muđui jagis rátket unnit dálvesiiddaide, de sáhttet dálvesiidda siida- osiid jodiheaddjit, dahje eanet dálvesiiddat ovtas, dahje eará čoahkkádus, gáibidit ahte orohatstivrra stivradoaibma galgá leat vurrolaga iešgudet dálve- siiddaid/joavkkuid mielde § 8–11 goalmát laddasa njuolggadusais mielde³¹.

Jus orohat vástida geassesiidda, de gustojit § 8– 11 njuolggadusat stivrra válljema birra, muhto alm- motge nu ahte stivra galgá juohke dáfus nammaduv- vot.

Stivra lea mearridanválddálaš go unnimusat bealli stivralahtuin leat čoahkis. Jus orohatstivrras leat unnit go njeallje³² lahtu, de lea dat mearridan- válddálaš dušše jus olles stivra lea čoahkis. Jus jie-

30. Unnitlohku, Jon Meløy, evttoha earaláđje cealkit nuppi laddasa, gč. mearkkašumiid.

31. Unnitlohku, Jon Meløy, evttoha njealját laddasa sihkkovuv- vot.

32. Dárogielteavsttas lei «golbma», muhto galgá leat njeallje.

nasteamis šaddet ovttá meari jienat, de mearrida jodiheaddji jietna.

Orohatstivrra čoahkkimiin galgá beavdegirji čállot. Beavdegirji vurkkoduvvo sihkkaris sajis.

Mearkkašumit § 8–2:

1978-lága 8. § vuosttaš lađđasa mielde galget orohaga boazodoallit välljet orohatstivrra iežaset gaskkas. Dát njuolggadus lea evttohusa vuosttaš lađđasis.

Láhkaevttohusa § 8–3 mielde galgá orohatstivrra bargat dan guvlu ahte doalahit orohaga resursan orohaga boazodollui. Nu galgá ge orohatstivrra bargat areálagáhttemiin. Orohahkii šaddet maiddá doaimmat areála siskkáldas hálddašeami dáfus, earret eará geavahan-njuolggadusaid ráhkadit. Lávdegotti evttohusas lea orohatstivrras guovddáš doaibma, earret eará geavahan-njuolggadusaid hábmema olis. Lea hui deatalaš orohatstivrra luohitevašvuoda dihte ahte dat ovddasta iešgudet beroštumiid orohagas. Mánnga orohagas lea dál duhtameahtunvuoha dainna ahte eanetlohku stivre unnitlogu. Dat lea ge duogážin dasa go lávdegoddi lea evttohan njuolggadusaid orohatstivrra čoahkkádusa birra, gč. paragrafa nuppi gitta njealját lađđasiid.

Stuora orohagain gos buot bealit eai leat stivrras, lea hui deatalaš ahte buohkat, maiddá sii geain ii leat stivraovddastupmi, besset oaiviliiddeset ovdanbuktit ovdal go orohatstivrra dahká mearrádusaid. Diet lea lávdegotti duogáš árvalit geavahan-njuolggadusaid, gč. § 9–2.

Lávdegotti buot lahtut leat ovttaoaivilis dasa ahte namuhuvvon beliid galgá vuhtii váldit orohatstivrraid njuolggadusaid ráhkadeamis. Lávdegottis leat datte guokte oainnu das movt dáid buoremusat sáhtá vuhtii váldit dalle go geasseorohagas leat eanet go čieža geassesiidda, ja gos buohkat eai sáhte oktanis oazžut stivraovddastumi.

Lávdegotti mielas lea dárbbášlaš ásahtit orohatstivrrii dárkilis njuolggadusaid, garvit eahpečielgasvuodaid. Čujuhuvvo ahte maiddá eará vástideaddji ovttastumiin leat dárkilis njuolggadusat diekkár diliid birra, gč. omd. geassemánu 19. beaivvi 1992 nr. 59 lága gilialmennegiid birra.

Dálá njuolggadusat orohatstivrraid birra leat láhkaásahusain, gč. eanandoalodepartemeantta njukčamánu 4. beaivvi 1987 addin láhkaásahusaid orohatstivrra valljema ja dan bargo-ortnega ja doaimma birra, ja 1978-lága 8. § viđát lađđasa. Dát njuolggadusat leat almmotge oalle eahpečielgasat.

Lea sávahahtti dákkár njuolggadusaid oazžut láhkii. Láhkanjuolggadusaid ovdabarggut ja kom-

entárat prentejuvvojit oainnat maiddá, mii dábálaččat ii dahkko láhkaásahusaid ráhkadeapmái. Ovdabarggut sáhttet čielggadit vejolaš dulkonášsiid.

Vuosttaš lađas: Orohaga jienastanvuoigatvuodalaččat välljejit iežaset gaskkas orohatstivrrii lahtuid, gč. vástideaddji mearrádusa 1978-lága 8. § vuosttaš lađđasis. Jienastanvuoigatvuodalaččat leat siidaoasi jodiheaddjit, gč. § 4–2, bálldalas álggahanosiid jodiheaddjit, gč. § 4–4 ja § 8–8 nuppi lađđasa. Siidaoasis sáhttet maiddá leat earáid bohccot, ja gažaldahkan lea galgá go sis leat jienastanvuoigatvuoha ja sáhttet go sii välljejuvot stivrrii. § 8–8 nuppi lađđasis lea evttohusa ahte juohke dábálaš siidaoasis leat vihtta jiena ja bálldalas álggahanoasis fas guokte. Jodiheaddjis alddis lea unnimusat okta jietna, dahje guokte dalle go náittosguimmežagain dahje ovttasássiin lea oktasaš siidaoassi. Eará jienaid sáhtá/sáhttiba siidaoasi jodiheaddji(t) addit siidda eará válddalaš boazoeaigádiidda dahje ieš/ieža atnit visot jienaid. Stivrrii sáhttet välljejuvot buohkat geain dán vuogi mielde lea jienastanvuoigatvuoha.

Nubbi lađas: Lea hui deatalaš ahte orohatstivrra čoahkkádus šaddá nu ahte orohaga buot beroštumit ovddastuvvojit, dan muddui go vejolaš. Maiddá dálá njuolggadusaid mielde lea dát mihtomearrin, gč. eanandoalodepartemeantta njukčamánu 4. beaivvi 1987 addin láhkaásahusaid oroahstivrra valljema ja dan bargo-ortnega ja doaimma birra. Dálá stivraválljema njuolggadusat almmotge eai sihkkaraste ahte dát vuhtii váldjuvvo, geahča čuoggá 9.5.1³³. Dan dihte ferte välljennjuolggadusain juo dadjat ahte stivradoaibma manná vuoruid mielde iešgudet siiddaid gaskka, ja nu ahte ii ovttage joavkkus sáhte leat eanetlohku mánnga válgaáigodaga. Njuolggadusat mat sihkkarastet ahte stivradoaibma lea vuoruid mielde, sáhttet iešalddiset hehttet eanetlogu boastut geavaheamis iežaset fámu, go dihtet ahte sis ii leat stivrepupmi «agi beaivvi».

Jurddan diekkár fápmomuddemiin lea ahte dat mielddisbuvttášii ovttasbarggu. Lávdegoddi atná nappo hui deatalažžan ahte njuolggadusat ovddidit ovttasbarggu. Dálá njuolggadusat eai daga dan doarvá. Lága mearrádusain leat olu mat eaktudat boazodoalloeiseválddiid dohkeheami, ja dan sadjái go oččodit ovttasbarggu, de baicca dagahit bajilvulos-stivrejumi.

Geassesiidda boazoeaigádat välljejit iežaset ovddasteddjiid orohatstivrrii. Dát välljen čadahuvvo geassesiidda jahkečoahkkimis, gč. § 8–11. Buot geassesiiddat galget leat stivrras ovddastuvvon, jus

33. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

fal eai leat badjel čieža. Stivrras sáhttet oainnat leat eanemusat čieža lahtu. Jodiheaddji välljejuvvo orohatjahkečoahkkimis daid evttohasaid gaskkas geaid geassesiiddat leat välljen iežaset ovddastit. Earát šaddet dalle stivralahttun.

Evttohusa mielde lea buot geasseorohagain, beroštkeahtá sturrodagas, ovttá meari stivraovddasteapmi. Lávdegoddi lea guorahallan livččii go riektá addit stuora geasseorohagaide eanet ovddasteami, muhto lea atnán váttisin evttohit dasa njuolggadusaid. Lea deatalaš ahte buot beroštumit ovddastuvvojit stivrras, sihke smávvat ja suorrát. Stuora geasseorohagain lea iešalddiset fápmu sturrodaga olis ja bastet nu fuolahit beroštumiideaset.

Sáhtá almmotge leat nu ahte muhtun geassesiida lea mearkkašahtti stuorát go eará geassesiiddat, ja goas ovttá meari ovddasteapmi ii leat govtolaš. Ovdamerkan leat dilálašvuodát Várjagis. Dan dihte evttoha eanetlohku ahte jus leat garra ákkat, de sáhtá Boazodoallostivra ložžet njuolggadusaid ovttá meari ovddasteami birra ja addit geassesiidii eanet ovddasteami stivrras. Almmotge ferte váruhit ahte muhtun geassesiida ii akto oaččo eanetlogu stivrras, gč. goalmát ladđasa.

Ovddasteapmi geasseorohaga vuodul sáhtá dahkat váttisin geasseorohaga unnit čoahkkádušaid oážžut váikkuhanválddi stivrras. Orohagas sáhttet leat geassesiiddat mat leat sakka stuorábut go earát, ja mat dálvet rátkkašit mángan dálvesiidan. Gažaldahkan lea dalle ahte sáhttet go dat gáibidit stuorát ovddasteami stivrras. Sáhtá omd. leat riektá ahte muhtun geassesiida oážžu guokte áirasa stivrii, dainna eavttuin ahte dat gullaba goabbat jovkui geassesiiddas. Lávdegotti eanetlohku ii hálit evttohit njuolggadusaid láhkii, go dilálašvuodát sáhttet leat nu iešguđetlágánat iešguđet orohagain. Čujuhuvvo baicca Boazodoallostivrra váldái ložžet lága njuolggadusaid stivraovddasteami birra, orohagain main leat geassesiiddat stuorábut go gaskamearálaš siiddat, gč. goalmát ladđasa. Dalle berre Boazodoallostivra gáibidit ahte áirasat gullet geasseorohaga iešguđet joavkuide.

Jus orohagas leat eanet go čieža geassesiidda, de välljejuvvojit guhtta lahtu vuorbádeamiin iešguđet geassesiiddaid gaskka. Mañit stivrraid välljen dáhpáhuvvá maid vuorbádeamiin, jus orohaga jahkečoahkkii ii mearrideačča sierra njuolggadusaid stivraovddasteami vuoruid birra. Sihkkarastit ahte njuolggadusat duodai vuhtii váldet lága ulbmila dan dáfus ahte stivraovddasteapmi duodai manná vuoruid mielde, de ferte fylkkaboazodoallostivra dohkkehit njuolggadusaid.

Ovdalis lea jerrojuvvon berrejit go stuora geassesiiddat oážžut stuorát ovddasteami stivrras. Jus

leat badjel čieža geassesiidda, de lea gažaldat berrejit go stuora siiddat oážžut ovddasteami dávjit.

Unnitlohku háliida dán vuhtii váldit baicca válgabiire-njuolggadusaid bokte, geahča eanet dan birra dás mañnelis.

Lávdegotti eanetlohku atná unnitlogu válgabiire-njuolggadusaid beare váttisin, ja ballá dasa lassin ahte evttohus ii váldde vuhtii buot beliid vejolašvuoda ovddastuvvot stivrras vissis áiggi. Eanetlohku evttoha baicca ahte Boazodoallostivra beassá, go leat garra ákkat, addit geassesiidii dávjit ovddasteami, gč. goalmát ladđasa.

Stivralahtut välljejuvvojit guovtti jahkái hávális. Eastadit ahte buot stivralahtut lotnahuvvet oktanis, sáhtá jahkečoahkkii mearridit ahte gitta bealli vuosttaš stivrra lahtuin välljejuvvojit jahkái. Guđemuččat lotnahuvvojit, mearriduvvo vuorbádeamiin. Dalle lea bealli stivralahtuin válggas juohke jagi.

Goalmát ladđas: Dás lea evttohuvuon ahte Boazodoallostivra, go leat garra ákkat, sáhtá addit geassesiidii stuorát ovddasteami stivrras go dat mii čuovvu nuppi ladđasa njuolggadusas. Čujuhuvvo dasa mii lea daddjon nuppi ladđasa mearkkašumiin.

Jus leat unnit go čieža geassesiidda, ja buohkat nappo besset stivrii, de sáhtá leat nu ahte stuora geasseorohat oážžu guokte stivralahtu. Dat galgaba dasto gullat goabbat jovkui.

Jus leat badjel čieža geassesiidda, de eai beasa buot siiddat orohatstivrii ja ovddasteapmi manná dasto vuoruid mielde. Dalle sáhtá Boazodoallostivra, jus leat garra ákkat, addit stuora geassesiidii dávjit ovddasteami go unnit geassesiiddaide.

Diekkár ložžen goalmát ladđasa mielde berre gustot dušše dihto áiggi, omd. logi jagi, nu ahte de sáhtá ođđasit árvoštallat ášši.

Njealját ladđas: Lea hui dábálaš ahte boazodoallit geat geasset leat ovttá siiddas, rátkkašit dálvá mángga sadjái. Geasseallu rátkojuvvo mángga dálvesiidii ovdal go johttájit dálveorohakkii. Dalle leat dán unnit dálvesiidda boazodoallit geat doaimmahit boazodoalu ovttas dan dálvi.

Dát vuogádat sáhtá dagahit ahte olbmot geain geasseorohagas leat oktasaš beroštumit, sáhttet leat vuostálaga eará áiggiid, omd. dálveguohtumiid nalde. Lea deatalaš dán vuhtii váldit orohatstivrra välljedettiin. Geassesiidda boazodolliid gaskkas välljemis ovddasteddjiid orohatstivrii lea deatalaš vuhtii váldit ahte dihto joavku ii álo oaččo stivraoaimma. Stivradoaimma galgá mannat vuoruid mielde dálvesiiddaid gaskka. Dat galgá sihkkarastojuvvot geassesiidda stivrra válganjuolggadusain.

Ovdamearkka dihte sáhttet dálvet siiddastallat iešguđet geassesiiddaid olbmot ovttas. Dalle ii leat

seamma lunddolaš ahte dálvesiiddat leat vuolit joavkun. Sáhtta baicca bearašjoavku leat lunddolaš unnit čoahkkádus. Lea siidaosiid duohken mearridit joavkogullelašvuoda geassesiidda siskko-bealde. Čujuhuvvo § 8–11 goalmát lađdasii.

Geassesiida galgá nappo ieš välljet evttohasa orohatstivrii, ja dat dahkko vuorbádeemiin dálvesiiddaid dahje eará čoahkkádusaid gaskkas, jus siidajahkečoahkkin ii leačča ráhkadan eará njuolggadusaid stivraovddasteami vuoruid birra. Njuolggadusat eai galgga leat nu ahte olmmoš gean geassestivra evttoha, muhto gii ii beasa orohatstivrii, ii sáhte leat evttohassan nuppi välljemis. Lea oainnat stivrasadii mii manná vuoruid mielde, ii ge evttohus namma.

Jus boazoeaiggát oaivvilda ahte geassesiidda válganjuolggadusat eai doarvái bures vuhtii váldde dan maid galgá vuhtii váldit, de sáhtta fylkkaboazodoallostivra rievdadit daid, gč. § 8–11 goalmát lađdasa goalmát cealkaga.

Boazoeaiggát ieš dieđiha guđe dálvesiidii, dahje eará čoahkkádussii son gullá. Jus čoahkkádus háliida lohkkot dálvesiidan dahje bearašjoavkun siidaosi ásaheami njuolggadusaid oktavuodas, gč. § 4–3, 2. čuoggá, de dáidet sii maid háliidit fuolahit iežas beroštumiid stivralahtu váljema olis, muhto sii dieđus eai dárbbas dan dahkat.

Muhtun boazoeaiggádat sáhttet stivraválljemis doaimmat joavkun, muhto boazologu ja siidaosi njuolggadusaid ektui háliidit sii geassesiidda leat rámmán. Ii mihkke hehte dan.

Vidát lađas: Go láhkaevttohus rahpá vejolašvuoda atnit jagiáigeguhtumiid mánngga orohagas, gč. § 8–1 nuppi lađdasa nuppi cealkaga, de sáhtta leat nu ahte orohat lea seamma go geassesiida. Dalle doaimmá orohatstivra maiddái siidastivran, ja välljejuvvo lága § 8–1 njuolggadusaid mielde. Deattuhuvvo ahte dakkár oktavuodain lea bággu välljet stivrra.

Gudát lađdasis leat njuolggadusat dan birra goas stivra lea mearridanválddalaš. Lea maid dadđjon ahte jus leat ovttá meari jienat, de lea orohatstivrra jodiheaddjis duppaljietna.

Čihččet lađas: Njuolggadus beavdegirjii birra lea seamma go geassemánu 19. beaivvi 1992 nr. 59 lágas gilialmennegiid birra, § 3–1.

Unnitlohku, *Jon Meløy*, evttoha ahte § 8–2 nubbi ja goalmát lađdasiin daddjo ná:

Orohatstivrras lea juohke geassesiiddas ovddasteaddji. Stivralahtut välljejuvvojit njealji jahkái oktan persovnnalaš várrelahtuiguin. Jahkečoahkkin (§ 8–8) vällje jodiheaddji ja nubbinjodiheaddji stivralahtuid gaskka.

Jus leat badjel čieža geassesiidda, de juohká fylkkaboazodoallostivra geassesiiddaid vágabiiren, main buohkain välljejuvvo okta áirras orohatstivrii. Vágabiiriin main leat eanet go okta geassesiida, ii sáhte guđege geassesiiddas lea stivradoaimma guhkit go guokte áigodaga.

Mearkkašumit unnitlogu evttohusii:

Vuhtii váldit stuora ja unna geassesiiddaziid dásse deattu orohagain gos leat mánnga geassesiidda, galgá daid juohkit čiežan vágabiiren. Čuoggás 9.5.2.2³⁴ lea čájehuvvon movt vágabiiret leat jurddašuvvon organiserejuvot.

Eanetlogu ja unnitlogu evttohusain lea erohus dušše dalle go leat eanet go čieža geassesiidda. Unnitlogu evttohusa mielde ii leat dasto darbbalaš ráhkadit njuolggadusaid mat dahkidit ahte stivradoaimma manná vuoruid mielde geasseorohaga unnit čoahkkádusaid gaskka, nu movt eanetlohku evttoha.

Unnitlohku evttoha maiddái ahte stivrra jodiheaddji ja nubbinjodiheaddji välljejuvvojit jahkečoahkkimis välljejuvvon stivralahtuid gaskka. Stivra nappo ii vällje ieš jodiheaddji.

Unnitlohku ii leat ovttaoaivilis dasa ahte stivraovddasteapmi manná vuoruid mielde dálvesiiddaid gaskka. Unnitlogu mielas ii leat diekkár vurostallan čielggas ja dagaha ahte olbmot geain lea luohatámuš ja čehppodat vuoruhuvvojit eret stivrras.

Muđui doarju unnitlohku § 8–2 vuosttaš lađdasa, njealját, vidát, gudát ja čihččet lađdasiid evttohusaid.

11.8.3 § 8–3. Orohatstivrra doaimmat ja váldi

Orohatstivra ovddasta orohaga boazodoalloberoštumiid. Orohatstivrra doaimma lea fuolahit orohaga boazoguohtumiid lágaid ja geavahanjuolggadusaid mielde.

Orohatstivra sáhtta earret eará dahkat soahpamuša, áššáskuhttit ja áššáskuhttojuvvoit orohaga boazodolliid namas orohaga oktasaš áššiin. Dat guoská maid eanangáhtten-áššiide vaikko dat eai guoskka ge buot boazodolliide. Dat almmotge ii hehte siidda dahje boazoeaiggáda fuolahit iežas ere-noamáš beroštumiid.

Mearkkašumit § 8–3:

Mearrádus deattuha ahte orohatstivra galgá fuolahit boazodoalu beroštumiid ja ovddastit boazodol-

34. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

liid oktasaš áššiin. Dál daddjo dat 1978-lága 8. § nuppi ladđasis. Orohat lea dieđusge guovddáži areálaáššiin, namalassii go lea sáhka earaláđe geavahišgoahtit orohaga eatnamiid. Orohatstivra-ortnet almmotge ii hehte dihto boazodoallojoavkkuid fuolahit iežaset beali areálaáššiin. Dát lea erenoamáš deatalaš dan siidii mas alddis ii leat ovddasteaddji orohatstivrras, ja dan sivas ii soaitte oázžut seamma coavcci go siiddat main lea ovddasteapmi. Čujuhuvvo muđui dasa mii lea daddjon dán ášši birra čuoggás 5.3.2.3³⁵.

Evttohusvonn njuolggadusaid mielde ii rehkenasto orohat šat almmolašrievttálaš orgánan. Orohaga mearrádusaid ii sáhte váidit eará bajit ásahusii hálddašanlága njuolggadusaid mielde. Fylkkaboazodoallostivra galgá gal datte dohkkehit stivra-aválga-njuolggadusaid, gč. § 8–2 nuppi ladđasa. Fylkkaboazodoallostivra galgá maiddái dohkkehit geavahan-njuolggadusaid, gč. § 9–2. Dát almmotge ii mielddisbuvtte ahte fylkkaboazodoallostivra oázžu válddi seaguhit iežas orohaga beaivválaš doaimmaide. Fylkkaboazodoallostivra lea dás seamma dilis go buot eará almmolaš orgánat mat leat ožžon dohkkehanválddi priváhta doaimmaid dahje organisašuvnnaid dihto áššiin, gč. omd. geassemánu 19. beaivvi 1992 lága nr. 59 gilialmennegiid birra, § 3–8.

11.8.4 § 8–4. Fápmudus

Orohastivra sáhtá dihto áššiin addit stivra-jodiheaddjái ovtta stivračalliin dahje ovtta eará stivralahtuin fápmudusa doaibmat stivrra ovddas.

Mearkkašumit § 8–4:

Sáhtá leat jierpmálaš ásahit njuolggadusa fápmudusa birra. Seammalágán mearrádus lea geassemánu 19. beaivvi 1992 lágas nr. 59 gilialmennegiid birra, § 3–3.

11.8.5 § 8–5. Orohatkássa

Juohke orohagas galgá leat orohatkássa. Buot siidaoasit leat geatnegasat máksit jahkásaš doarjaga orohatkássii. Orohatkássas galgá máksit orohastivrra lahtuide buhtadusa barggu ovddas ja orohaga eará hálddašangoluid.

Doarjaga sturrodas rehkenasto boazologu mielde ja sturrodaga mearrida orohaga jahkečoahkkin orohastivrra evttohusa mielde, gč. § 8–9 vuosttaš ladđasa g-bustáva. Orohatstivra rehkenastá juohke

siidaoasi doarjjaoasi siidaoasi boazologu mielde, oktan geahččobohccuiguin.

Mearrádusa siidaoasi doarjjamávssu birra sáhtá ovddidit fylkkaboazodoallostivrii, mii sáhtá rievdat mearrádusa jus doarjjamáksu ii leat govtolaš orohaga doaimmaid ektui. Diekkár dárkkisteami sáhtá gáibidit gávcci vahkku sisa mannel go siidaoassi oáččui mearrádusa doarjaga birra.

Jus doarjja ii máksjuvvo, de massá siidaoassi iežas jienastanvuogatuoda dassáži go vealgi máksjuvvo. Doarjaga loahpalaš mearrádus lea bággo-bearrama vuodđun.

Mearkkašumit § 8–5:

Paragrafas leat seamma mearrádusat go 1978-lága 8. § njealját ladđasis divada birra, muhto dás lea adnon sátni doarjja, mii buorebut gokčá dan mas lea sáhka.

1978-lága mielde mearrida boazodoallostivra divada orohatkássii. Lávdegoddi evttoha ahte doarjaga mearrideapmi biddjo orohahkii. Orohat ieš diehtá man olu ruđa sii dárbašit hálddašit orohaga.

Kássa ruđat leat evttohusa § 8–7 mielde dárkkisteami vuollasaččat.

Vuosttaš ladđasa vuosttaš ja nubbi cealkagat vástidit 1978-lága 8. § njealját ladđasa vuosttaš ja nuppi cealkagii. Ladđasa goalmát cealkagis čujuhuvvo masa doarjja galgá adnot, gč. 1978-lága nejalját ladđasa njealját cealkaga. Doarjja galgá gokčat orohaga hálddašeami goluid, namalassii buhtadusa jodiheaddjái ja eará stivralahtuide, čállibálkká, rehetdoallojárkkisteami, mátkegoluid čoahkimiidda jna. Gollu mii sáhtá šaddat stuoris, lea advokáhttagollu areálaáššiin. Dás fertet eaktudit ahte dálá ortnet joatkášuvvá, man mielde oázžu nuvtá riekteveahki geassemánu 13. beaivvi 1980 nr. 35 riekteveahkelága olis. Eaktun lea maiddái ahte Boazodoalu ovddidanfoanda doarju diekkár áššiid.

Go stuorát oassi resursahálddašeamis sirdjuvvo stáhtalaš hálddašeamis ovttaskas orohagaide, de ferte dat váikkuhit doarjagiidda maid orohagat dál ožžot boazodoallošiehtadusa olis, hálddašangoluid máksimii jna., gč. čuoggáid 4.3.2 ja 6.2.8.4³⁶. Dát doarjja ii berre nu go dál, leat dan duohken ahte orohaga siidaoasit leat deavdán nuovvangaibádusaid. Orohaga hálddašeapmái mannet resurssat mat eai leat dan duohken movt iešguđet boazodoallit doibmet. Orohaga hálddašeapmi ii galgga vuhtii váldit dušše dálá bo-

35. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

36. Eai leat sámegeillii jorgaluvvon.

zodolliid beroštumiid, seamma deatalaš lea boahpteáiggi boazodolliid beroštumiid fuolahit.

Nugo juo namuhuvvon, de berre doarjaga sturrodaga – bohcco nammii – orohat ieš mearridit, ja dat dahkko orohaga jahkečoahkkimis, geahča *nuppi laddasa vuosttaš cealkaga*. Orohatstivra almmotge ferte rehkenastit iešgudet siiddaid doarjjaosi, geahča *laddasa nuppi cealkaga*.

Siiddaid doarjjamáksu orohatkássii rievddada dan mielde man olu bohccot guđenai siidaoasis leat. Lea dieđáhusa boazolohku, gč. § 4–9, mii adno vuodđun doarjaga rehkenastimii, jus ii leačča ágga navdit ahte dát lohku lea boastut. Dieđáhusa lohku sáhtta leat sihke beare stuoris ja beare unni.

Sáhtta leat nu ahte siidaoasi jodiheadđji ii dohkket dan doarjjasturrodaga mii siidaoasis gáibiduvvo, go son omd. oaiivvilda ahte orohatstivra atná vuodđun beare alla boazologu. Dalle sáhtta doarjaga sturrodaga ovddidit fylkkaboazodoallostivrra mearrideapmái, gč. *goalmmát laddasa*. Fylkkaboazodoallostivrra doaibma lea dárkkistit ahte mearriduvvon doarjja lea riekta.

Áigemearri ovddidit ášši fylkkaboazodoallostivrii lea gávccii vahkku. Nu guhkes áigemearri lea biddjon dan dihte go meahccedoaimmat ja eará dárbbaslaš doaimmat boazodoalus sáhttet dahkat váttisin doallat nu oanehis áigemeeriid go eará riektilálašvuodain leat.

Lea čájehuvvon ahte eai buohkat mávsse mearriduvvon doarjaga. Dan dihte árvala lávdegoddi joatkit 1978-lága 8. § njealját laddasa njealját cealkaga njuolggadusa dan birra ahte mearriduvvon doarjaga sáhtta bággobearrat, gč. *njealját laddasa*. Go láhkateavsttas daddjo *loahpalaš* mearrádus, de oaiivvilduvvo dainna ahte mearrádus siidaoasi doarjjasturrodaga birra ii leat loahpalaš nu guhká go vejolaš váiddaášši fylkkaboazodoallostivrii ii leat čielgan.

Lávdegoddi evttoha dasa lassii ahte son gii ii mávsse doarjaga orohatkássii massá jienastanvuogitvuoda dassázii go vealgi máksojuvvo.

11.8.6 § 8–6. Boazodoallofoanda

Orohagas galgá leat boazodoallofoanda. Fondii mannet:

- buhtadus orohakkii guohtunvuogitvuodaid bággolonisteamii ovddas jna.*
- buhtadus orohakkii vahágiid, hehttehusaid ovddas jna.*
- doaibmalobi divat (konsešuvnadivat) orohakkii bággolonisteamii ovddas*
- boahthu badjel jahkásaš geažotbeljiid vuovdima ovddas, go eaiggátvuohhta ii leat dihtosis*

e) divat geavahan-njuolggadusaid rihkkuma ovddas, gč. § 13–4

Orohastivra hálddaša foandda ruđaid njuolggadusaid mielde ásahuvvon § 9–1 nuppi laddasa b-bustáva olis.

Mearkkašumit § 8–6:

Dát mearrádus lea seamma go 1978-lága 32. § boazodoallofoandda birra. Dan mielde galgá juohke regiovnnalaš boazoguohtunguohtuvllus leat foanda, dahje sáhttet orohagat ovttas ja orohat sierra ásahit foandda. Lávdegoddi evttoha ahte ásahuvvo dušše sierra foanda juohke orohakkii, geahča vuosttaš laddasa, ja ahte foanda hálddašuvvo orohaga iežas njuolggadusaid mielde.

Fondii mannet seamma ruđat mat dálá njuolggadusaid mielde nai, geahča Eanandoalodepartemeantta addin njuolggadusaid guovvamánu 14. beaivvi 1992. Konsešuvnadivat namuhuvvon c-bustávas, lea konsešuvnadivat dulvademiid ovddas.

Nugo ovdalis namuhuvvon čuoggás 9.2.37³⁷, de sáhtta dulvadeapmi dahje eará sisabahkken guoskakahit dušše ovtta siidda, ii ge olles orohaga. Jus dušše ovttaskas siiddaide guoská, de berre fuolahit ahte dát siiddat dat ožžot buhtadusa. Dán sáhtta vuhtii váldit foandda ruđaid hálddašan-njuolggadusain, geahča mannelis, dahje sáhtta siidii ásahuvvot sierra foanda, gč. § 8–13. Go siida ieš ovddida buhtadusgáibádusa sierra, ii ge orohaga olis, de manná vejolaš buhtadus álo njuolga siidda fondii.

Buhtadus jd. mii máksojuvvo njuolga ovttaskas olbmuid, manná njuolga sidjiide, ii ge fondii.

Lávdegoddi evttoha ahte orohat ieš galgá sáhttit mearridit njuolggadusaid foandda hálddašeami ja ruhtageavaheami birra, gč. evttohusa § 9–1 nuppi laddasa a-bustáva, gč. *nuppi laddasa*. Fylkkaboazodoallostivra galgá almmotge dohkkehit njuolggadusaid, gč. evttohusa § 9–2, vuosttaš laddasa. Geavatláččat lea áigegeovdil geavahit ruđaid «boazoealáhusa ovdánahttimii», gč. 1978-lága 32. § goalmmát laddasa.

Foandda hálddašeapmi lea dárkkisteami vuolásaš § 8–7 mielde.

Dálá guovllulaš boazodoallofoanddat evttohuvojit heaittihuvvot ja ruđat juhkkjuvovot guoskevaš orohagaide. Dán birra sáhttet addot dárkilet njuolggadusat, gč. evttohusa § 14–2 nuppi cealkaga.

37. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

11.8.7 § 8–7. Dárkkisteapmi (revisuvdna)

Jahkečoahkkinn vállje rehketdoallo dárkkisteaddji mii galgá leat registrerejuvvon dahje stáhtaautoriserejuvvon, ođđajagemánu 15. beaivvi 1999 nr. 2 lága mielde dárkkisteami birra.

Fylkkaboazodoallostivra sáhtá dohkkehit ahte olgguldas dárkkisteaddji sadjái válljejuvvo dárkkistanlávdegoddi mas leat guokte dahje golbma lahtu válljejuvvon orohaga jienastanvuogatuodalaččaid gaskkas.

Lahtut eai galgga ieža leat stivralahtut, ii ge sis galgga leat erenoamáš gullevašvuotta stivralahtuide.

Mearkkašumit § 8–7:

Seammaládje go eará orgánaid mat hálddašit ruđaid, berre maiddá sorjjakeahtes dárkkisteaddji dárkkistit orohatstivrra orohatkássahálldašeami. Váldonjuolggadus lea ahte dat berre leat registrejuvvon dahje stáhtadohkkehuvvon dárkkisteaddji, gč. ođđajagemánu 15. beaivvi 1999 nr. 2 revisorlága. Eai dárbbasuvvo eará dárkkistandohkálášvuoda njuolggadusat go dat mat leat revisorlágas, § 4–1.

Unna orohagažiin main leat unnán ruđat, ja go dárkkistangolut šaddet stuorrát orohaga ruđa ektui, de sáhtá fylkkaboazodoallostivra dohkkehit ahte baicca ásavuvvo dárkkistanlávdegoddi. Dárkkistanlávdegotti lahtut eai galgga ieža leat stivralahtut, eai ge galgga ovddastit joavkku mas lea stivralahttu. Unna orohagažiin, go omd. leat dušše guokte-golbma joavkku, sáhtá dát šaddat váttisin, ja de fertjit dárkkistanlávdegottis leat buot joavkuid ovddasteaddjit.

Dárkkistanraporta sáddejuvvo fylkkaboazodoallostivrii jahkediedáhusa fárus.

11.8.8 § 8–8. Orohatjahkečoahkkinn

Orohaga boazoeaiggádat galget doallat jahkečoahkkima juohke jagi ovdal geassemánu loahpa. Čoahkkimii gohččojuvvo orohaga dábálaš vieru mielde, unnimusat njeallje vahkku ovdal jahkečoahkkima.

Jahkečoahkkimis lea juohke boazoeaiggádis ságastan- ja evttohanvuogatuodalaš jienastemiin lea juohke siidaoassi jienastanvuogatuodalaš dainna lágiin ahte juohke siidaoasis leat vihtta jiena. Bálddalas álggahanoasis gal leat dušše guokte jiena. Siidaoasi jodiheaddji mearrida jienaid juogu siidaoasi eará boazoeaiggáid gaskkas. Siidaoasi jodiheaddjis galgá alddis leat unnimusat okta jietna,

dahje unnimusat guokte jus náittosguimmežagat/ovttasássit ovtta jodiheaba siidaoasi, gč. § 4–5.

Stivrra jahkediedáhus ja rehketdoallu, ja boazodoallofoandda ruđaid geavaheapmi, jahkečoahkkinaššelistu ja diehtu vejolaš jodiheaddjevttohusa birra galget sáddejuvvo orohaga siidaoasiid jodihedjiide unnimusat njeallje vahkku ovdal jahkečoahkkima.

Jahkečoahkkima jodiha čoahkkinjodiheaddji, gii válljejuvvo jahkečoahkkimis. Čoahkkinn lea gitta čoahkkinn, jus jahkečoahkkinn ii mearrideačča eará.

Jahkečoahkkinnšiehtadallamiin ja válljemiin galgá čállot beavdegirji, mii lohkkjuvvo buohkaide čoahkkima loahpas ja man guokte válljejuvvon beavdegirjedárkkisteaddji vuolláičálliba.

Mearkkašumit § 8–8:

Lávdegoddi oaivvilda ahte njuolggadusat jahkečoahkkima birra berrejit seammaládje go eará njuolggadusat orohatstivrema birra boahit ovdan lágas eai ge dušše lánkaásahusain nugo dál. Eará riektesurggiin čužžot dákkár njuolggadusat lágas, gč. omd. geassemánu 19. beaivvi 1992 lága gilialmennegiid birra, 3. kapihttala.

§ 8–8 mearrádusa mállen lea gilialmennegiid lága § 3–13.

Juohke siidaoasis leat vihtta jiena ja juohke bálddalas álggahanoasis leat guokte jiena. Siidaoasi ja bálddalas álggahanoasi jodiheaddjit sáhttet addit muhtun jienaid siidaoasi eará boazoeaiggáididda, muhto eai eanet go ahte jodiheaddji alces báhcá jienastanvuogatuodala. Dát mearkkaša ahte jus siidaoasis lea dušše okta jodiheaddji, de ožžot siidaoasi eará boazoeaiggádat njeallje jiena. Jus náittosguimmežagat dahje ovttasássit ovtta jodiheaba siidaoasi, gč. § 4–5, de galgá goappásge leat unnimusat okta jietna, ja dalle ožžot siidaoasi eará boazoeaiggádat golbma jiena. Jus jienat eai leat addon earáide, de leat jodiheaddjis alddis buot vihtta jiena.

Jus náittosguimmežagain/ovttasássiin lea goabbat siidaoasi, de šaddá nubbi siidaoasi «oaddi» siidaoassin nu guhká go náittosdilli dahje ovttasássan bistá, ja náittosguimmežagat/ovttasássit čuvvot seamma njuolggadusaid go náittosguimmežagat/ovttasássit mat ovtta jodihit oktasáš siidaoasi. Dát mearkkaša ahte sudnos leat vihtta jiena oktii eai ge logi.

Jienaid juohkin berre gustot jahká hávális. Stivralahttu datte ii berre massit jienastanvuogatuodala nu guhká go sus lea stivradoaibma orohagas dahje siiddas.

11.8.9 § 8–9. Orohatjahkečoahkkima doaimma ja váldi

Jahkečoahkkinn galgá:

- a) Addit cealkámuša orohatstivrra jahkediedáhussii ja dohkkehit rehketdoalu.
- b) Addit cealkámuša orohatstivrra geavahanjuolggadusaid evttohussii, gč. § 9–1.
- c) Addit cealkámuša orohatstivrra orohatplána evttohussii, gč. § 9–6.
- d) Válljet orohatstivrra ovdalbmoo, gč. § 8–2.
- e) Mearridit orohatstivrra válganjuolggadusaid, gč. § 8–2 nuppi laddása.
- f) Mearridit stivralahtuid buhtadusa barggu ovddas.
- g) Mearridit orohatkássii doarjaga bohcco nammii, gč. § 8–5.
- h) Válljet rehketdoallodárkkisteaddji (revisor), dahje dárkkistanlávdegotti, gč. § 8–7.
- i) Addit cealkámuša áššái man soames, geas lea vuoigatvuohta boahit jahkečoahkkimii, lea unnimusat vahku ovdal jahkečoahkkima ovddidan orohatstivrii ja gáibidan giedahallot.
- j) Addit cealkámuša eará áššiide maid orohatstivrra ovddida ja maidda bivdá jahkečoahkkima cealkámuša.

Áššiin main jahkečoahkkimis lea cealkinvuoigatvuohta, lea cealkámuš stivrii čujuheaddji, muhto ii geatnegahtti.

Jahkediedáhus sáddejuvvo fylkkaboazodoallostivrii.

Departemeanta addá dárkilet njuolggadusaid jahkediedáhusa sisdoalu birra.

Mearkkašumit § 8–9:

Dán mearrádusa mállen lea giliálmennegiid lága § 3–14.

Áššiid dáfus mat namuhuvvojit *vuosttaš laddasis*, čujuhuvvo paragrafaide mat namuhuvvojit das.

Nugo evttohusas boahá ovdan, de lea jahkečoahkkimis cealkinvuoigatvuohta moanat áššiin, muhto dat nappo ii sáhte čatnat stivrra, geahča nuppi laddása. Jus jahkečoahkkima cealkámušat čanaše stivrra, de dat dagašii dan ovdii mii lea lávdegotti evttohusa ulbmil orohatstivremiin: ahte fápmu ferte dásejuvvot, eat ge galgga vásihit mii dál muhtomin dáhpáhuvá, ahte eanetlohku stivre unnitlogu áššiin main unnitlogus lea vuoigatvuohta oázžut iežas beroštumiid várjaluvvot.

11.8.10 § 8–10. Siida

Dán lágas lea siida geográfalaš ja sosiála joavku mas leat boazoeaiggádat mat doaimmahit boazodoalu ovttas dihto eatnamiin. Dát láhka earuha geassesiidda ja dálvesiidda. Geassesiida doaimmaha boazodoalu ovttas vuosttažettiin geasse- ja čakčagohtuneatnamiin. Dálvesiida doaimmaha boazodoalu vuosttažettiin dálve- ja giđđagohtuneatnamiin.

Mearkkašumit § 8–10:

Lea ovdalis čilgejuvvon dárkilit mii siida lea, čuoggáin 3.5 ja 9.2³⁸. Nugo doppe čilgejuvvon, de lea siidavuogádat ain hui guovddázis boazodoalus. Siida lea bargo-oktavuohta ja lea árbevirolaš guohtungeavaheami deatalaš vuoddu. Dan dihte eat sáhte láhkaaddimis vajálduhttit siida-vuogádagas. Siida lea davvisámegiellá sátni, oarjelsámegillii dadjet sijte.

Paragrafa goalmát ja njealját cealkagiin lea čilgejuvvon mii oavvilduvvo geassesiiddain ja dálvesiiddain. Nugo namuhuvvon čuoggás 9.2.2³⁹ de ii leat geassesiida dábalaš namahus Finnmárkkus. Doppe lohket geasseorohat. Láhkateknihkalaš ákkaid vuodul atnit mii almmotge sáni geassesiida.

Jus odđa, stuora orohagaid ásaheapmi Finnmárkkus čadahuvvo, de vástidit geassesiiddat dálá geasseorohagaide. Muhtun geasseorohagat leat dál juhkkuojuvvon iešguđet joavkkuide main eai leat makkárga oktasaš doaimmat, ja doppe leat dat geassesiiddat.

Dán láhkaevttohusa mearrádusat eai hehte geassesiiddaid rievdamas, omd. ahte joavkkut mat dál leat sierralaga mannet oktii geasseorohagas.

Jus Finnmárkku boahitevaš orohatjuohkimis vällje doalahit geasseorohagaid sierra orohahkan, de orohagat sáhttet maiddá rehkenastot geassesiiddan, ja dalle gustojit sihke orohaga ja geassesiidda njuolggadusat daidda. Muhto doppe gos geasseorohat lea juhkkuojuvvon mángan sierra geasseguohtuneatnamiin, omd. Orohat 16 A Finnmárkkus, doppe ii šatta oktiisuddan, go doppe šaddet geassesiidda njuolggadusat gustot juohke sierra jovkui orohagas.

Lágas adno sátni geassesiida, vaikko dat ii leat dábalaš sátni gielas. Lágas adno dat teknihkalaš doaban daid boazoeaiggádiid ja bohccuid birra mat leat ovttas geasseguohtumis, geasseorohagas. Lága definišuvdna galggašii de dahkat čielggasin mas lea sáhka.

38. Eai leat sámegillii jorgaluvvon.

39. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

Nordlánddas, gos easkka lea čadahuvvon ođđa orohatjuohkin, vástidit eanas ovdalaš orohagat daid ođđa siiddaide (oarjelsámegillii *sijte*), ođđa orohagaid siste, gč. čuoggá 9.2.4⁴⁰.

11.8.11 § 8–11. Geassesiidastivra (Geasseorohatstivra)

Geassesiidii galgá välljejuvot stivra man ovddasvástáduš lea lágídit dilálašvuodaid oktasaš doaimmaide ja hálddašit siidda oktasaš rusttegiid, nugo gárdiid, áiddiid jna. Siidda jahkečoahkkinn vällje stivrra nuppi – njealját laddasiid njuolggadusaid mielde, gč. § 8–12 vuosttaš laddasa. Jahkečoahkkinn sáhtá mearridit ahte siidii ii galgga välljejuvot stivra, gč. § 8–12 njealját laddasa.

Stivralahtuid lohku lea guovtti ja čieža gaskka, ja jahkečoahkkinn mearrida logu, ja vällje maiddá persovnnalaš várrelahtuid, jus eará ii čuoš goalmmát laddasa njuolggadusain. Stivralahtut välljejuvojit guovtti jahká.

Jus geassesiidda boazoeaiggádat muđui jagis leat unnit dálvesiiddain, de sáhtá dálvesiida, dahje eanet dálvesiiddat ovtta dahje eará čoahkkáduš, gáibidit stivrasaji. Jus leat eanet go čieža joavkkumat gáibidit stivrasaji, de vuorbáduvvo, jus siidajahkečoahkkinn ii leačča mearridan njuolggadusaid dasa movt stivrasadji manná vuoruid mielde joavkkuid gaskkas. Diekkár njuolggadusaid sáhtá ovddidit fylkkaboazodoallostivrii, mii sáhtá rievdadit daid.

Geassesiiddas gos leat dušše guokte joavkku lea goappá nai joavkkus jodihandoaibma goabbat vuoro guokte jagi hávális, jus eai leačča earaládje soahpan.

Stivra lea mearridanválddalaš go unnimusat bealli stivralahtuin leat čoahkis. Jus siidastivrras leat unnit go njeallje lahtu, de lea dat mearridanválddalaš dušše jus buohkat leat čoahkis. Jus jienasteamis šaddet ovttá meari jienat, de mearrida jodiheadji jietna⁴¹.

Siidastivrra čoahkkimiin galgá beavdegirji čállot. Beavdegirji vurkkoduvvo sihkkaris sajis.

Mearkkašumit § 8–11:

Lávdegotti mielas berre juohke geassesiiddas dábálaččat leat stivra, geahča *vuosttaš laddasa vuosttaš cealkaga*, ja siidda jahkečoahkkinn vällje dan, geahča *laddasa nuppi cealkaga*. Lea siida-

stivrra ovddasvástáduš lágídit oktasaš doaimmaid geasset, nugo merkema, njuovadeami, áidedivodeami jna. Almmotge ii leat gáibáduš ahte geassesiidastivra ásahuvvo. Muhtun geassesiiddat leat nu unnit ahte livččii čielga formalisma gáibidit stivrra ásahuvvot. Danne lea addon jahkečoahkkimii váldi mearridit ahte siidii ii dárbbas ásahuvvot stivra, geahča *vuosttaš laddasa goalmmát cealkaga*.

Lea stivra man bokte omd. orohat, fylkkaboazodoallstivra dahje eará eiseválddit galget geassesiiddain gulahallat. Jus ii leat ásahuvvon siidastivra, de fertejit siidaosiid jodiheadjit soahpat gii ovdasta geassesiidda olgguldasat, gč. evttohusa § 8–12 njealját laddasa.

Jus orohat lea seamma go geassesiida, de orohatstivra doaibmá maiddá siidastivran, ja dalle galgá ásahuvvot stivra, vaikko eanetlohku boazodolliin ii gáibit ge dan, gč. § 8–2 viđát laddasa.

Jienastanvuogatuoha lea siidaosi ja bálddalaš álggahanoasi jodiheadjiin ja sis geat leat ožžon jodiheadjis jienastanvuogatuoda, gč. § 8–8 nuppi laddasa, mii gusto seammaládje siidajahkečoahkkimii, gč. § 8–12 nuppi laddasa njealját cealkaga.

Nubbi ladas: Eai sáhte leat eanet go čieža stivralahtu, eai ge unnit go guokte. Jahkečoahkkimis mearridit jienastanvuogatuodalaččat galle áirasa stivrii galget.

Jus geassesiiddas leat eanet unna jovkkožat, omd. fásta dálvesiiddat dahje bearašjoavkkut, de sáhttet dat gáibidit stivrasaji, ja dalle lea stivralahtuid lohku dan mielde man galle joavkku dáhttot stivrasaji, gč. goalmmát laddasa.

Goalmmát ladas: Vaikko geassesiidda boazodoallit doaimmahit boazodoalu ovtta dihto eatnamiin, de sáhttet maiddá doppe leat iešguđet joavkkut ja vuostevuodát. Maiddá geassesiiddas ferte váruiht ahte eanetlohku ii badjelduolmma unnitlogu. Seammaládje go orohatstivrii välljemiin, de ferte maiddá siidastivrii välljedettiin fuolahit ahte ii oktage joavku oaččo beare olu fámu, muhto ahte fápmu dásejuvvo áiggi vuollái, geahča mearkkašumiid evttohusa § 8–2 nuppi laddasii.

Lávdegoddi lea maiddá dákká gávnahan riekatan atnit dálvesiidda vuodđun, maiddá danne go doppe lea lagas ovttasbargu, vuosttažettiin bearašgullevašvuoda dihte, maiddá geasset. Dálvesiida datte ii dárbbas leat lunddolaš čoahkkáduš. Omd. sáhttet iešguđet dálvesiiddaid olbmot geasset gullat ovttá jovkui, ja dalle sáhttet sii gáibidit stivrasaji.

Dalle go nuppi laddasa njuolggadusat geavahuvvojit, lea stivraáirasiid lohku dan duohken galle joavkku gáibidit stivrasaji, muhto eai sáhte leat eanet go čieža. Jus eanet go čiežas gáibidit stivra-

40. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

41. Dát cealkka lea dárorgielas ovddit laddasis.

saji, de válljejuvvojit stivralahtut vuorbádeemiin sin gaskkas. Siidajahkečoahkkin sáhtta maiddá mearridit ahte stivrasadji manná vuoruid mielde iešgudet joavkkuid gaskka, ja movt dat čadahuvvo. Jienastanvuoigatvuodalaččat sáhttet ovttamielaččat mearridit ahte stivrras galget leat eanet go čieža lahtu, jus lea sávahahtti ahte buohkaide galgá stivrasadji.

Diekkár njuolggadusaid mearrida jahkečoahkkima dábálaš eanetlohku. Jus oktage oaiivilda ahte mearriduvvon njuolggadusat eai vuhtii váldde stivrasaji vuoru iešgudet joavkkuide, de sáhtta fylkaboazodoallostivra guorahallat dan, ja vejolaččat gohččut rievdadit njuolggadusaid.

Nugo boahťa ovdan § 8–2 nejaljät ladđasis, de § 8–11 goalmmat ladđasa njuolggadusat gustojit maiddá orohatstivrii evttohasa válljemii.

Unnitlohku, *Jon Meløy*, ii doarjjo evttohusa ahte stivrasadji manná vuoruid mielde. Su oaiivila mielde lea diekkár vuostastallan eahpečielggas ja sáhtta dagahit ahte olmmoš geas lea luohťamuš ja gelbbolašvuohta vuoruhuvvo eret stivrras.

Njealjät ladđasis leat njuolggadusat dan birra goas stivra lea mearridanválddalaš. Lea maid dadđjon ahte jus leat ovttá meari jienat, de lea orohatstivrra jodiheaddjis duppaljietna.

Vidát ja gudát ladđasiid njuolggadusat vástidit mearrádusaide orohatstivrra birra § 8–2 gudát ja čihččēt ladđasiin.

11.8.12 § 8–12. Geassesiidda (geasseorohaga) jahkečoahkkin

Geassesiidda galgá doallat jahkečoahkkima juohke jagi ovdal miessemánu loahpa. Buohkain geain leat bohccot siiddas, lea vuoigatvuohta searvat jahkečoahkkimii ságastan- ja evttohanvuoigatvuodain. Jienastanvuoigatvuohta lea siidaosiin.

§ 8–8 nuppi oasi mearrádusat gustojit dán dáfus.

Čoahkkimii gohččojuvvo siidda dábálaš vieru mielde, unnimusat njeallje vahkku ovdal jahkečoahkkima.

Stivrra jahkediedáhus ja rehketdoallu, jahkečoahkkináššelistu ja diehtu vejolaš jodiheaddje-evttohusa birra galget sáddejuvvo siidaosiid jodiheaddjiide unnimusat njeallje vahkku ovdal jahkečoahkkima.

Jus geassesiiddas ii leat sierra stivra, de ferte jahkečoahkkin válljet ovttá siidda olmuin leat gulahallanolmmožin siidda ja orohaga gaskka. Son gohčču jahkečoahkkimii.

Jahkečoahkkin vállje čoahkkinjodiheaddji. Čoahkkin lea gitta čoahkkin, jus jahkečoahkkin ii mearrideačča eará.

Jahkečoahkkinšiehtadallamiin ja válljemiin galgá čállot beavdegirji, mii lohkkuojuvvo buohkaide čoahkkima loahpas ja man guokte válljejuvvon beavdegirjedárkkisteaddji vuolláičálliba.

Mearkkašumit § 8–12:

Siiddas galgá dollot jahkečoahkkin, leažžá dál sierra siidastivra vai ii, gč. § 8–11. Dieđusge sáhtta siida muđui nai doallat čoahkkimiid.

Jus ii leat válljejuvvon stivra, de ferte geasse-siida válljet olbmo gii galgá gulahallat orohatstivrain. Dát olmmoš galgá fuolahit ahte gohččojuvvo jahkečoahkkimii mii vállje evttohasa orohatstivrii. Su lea maid ovddasvástádus hálddašit vejolaš siidakássa ja siidaosi heaittiheami § 4–8 vuosttaš ladđasa njuolggadusaid mielde.

11.8.13 § 8–13. Siidajahkečoahkkima doaima ja váldi

Jahkečoahkkin galgá:

a) *Válljet siidastivra, gč. § 8–11.*

b) *Válljet evttohasa orohatstivrii, gč. § 8–2.*

c) *Mearridit doarjaga siidakásii, gč. § 8–14.*

d) *Mearridit siidakássa njuolggadusaid, gč. § 8–14.*

e) *Mearridit siidafoandda njuolggadusaid, gč. § 8–15 vuosttaš ladđasa.*

f) *Válljet rehketdoalldárkkisteaddji (revisor), gč. § 8–15.*

g) *Válljet gulahallanolbmo, gč. § 8–12 njealjät ladđasa.*

Jahkečoahkkin sáhtta njuolggadusaid hámis mearridit ahte okta dahje eanet mearrádusat mat gustojit orohatjahkečoahkkimii, gč. § 8–9, maiddá galget gustot siidajahkečoahkkimii.

11.8.14 § 8–14. Siidakássa

Jus lea ásahuvvon siidastivra § 8–11 mielde, de galgá maiddá ásahuvvot siidakássa. Jus geassesiid-das ii leat sierra stivra, de sáhtta jahkečoahkkin, gč. § 8–13, mearridit ahte ásahuvvo siidakássa man gulahallanolmmoš hálddaša, gč. § 8–12 njealjät ladđasa.

Siidakássa geavaheapmái galget ráhkaduvvot njuolggadusat. § 8–5 vuosttaš – goalmmat ladđasa njuolggadusat gustojit dán dáfus.

Juohke siidaosi jodiheaddji sáhtta gáibidit ahte rehketdoalldárkkisteaddji (revisor) dárkkista orohatkássa, gč. § 8–15 nuppi oasi.

Mearkkašumit § 8–14:

Siidakássii manná siidaosiid doarjjamávksu siidaosiid boazologu mielde, gč. njuolggadusaid siidakássa birra, § 8–5. Siidajahkečoahkkin mearrida doarjaga sturrodaga, gč. § 8–13 c-bustáva.

Siidakássa máksojuvvojit siidda oktasaš doaimmaid golut, geahča § 8–5 mearkkašumiid.

Galget ráhkaduvvot njuolggadusat siidakássa geavaheami birra, ja daid galgá siidajahkečoahkkin dohkkehit, gč. § 8–13 d-bustáva.

Sihkkarastit ahte siidda kássa geavahuvvo ulbmiliid mielde, sáhtta juohke siidaosi jodiheaddji gáibidit kássa dárkkistuvvot. Jus siiddas lea sierra dárkkisteaddji, välljejuvvon § 8–15 nuppi laddasa mielde, de galgá son maiddái kássa dárkkistit. Jus ii leat välljejuvvon sierra dárkkisteaddji, de galgá orohaga dárkkisteaddji dárkkistit kássa, muhto dalle galgá siida, ii ge orohat bálkáhít su.

11.8.15 § 8–15. Siidafoanda

Jus siidii bohtet ruđat nugo namuhuvvon §:s 8–6, de galgá ásašuvvot boazodoallofoanda siidii, ja galget ráhkaduvvot njuolggadusat foandda ruđaid geavahepmái. Fylkkaboazodoallostivra galgá dohkkehit foandda njuolggadusaid.

Siidda jahkečoahkkin vällje rehketdoalldárkkisteaddji (revisora) dárkkistit foandda, gč. § 8–7. Jus siiddas ii leat sierra jahkečoahkkin, de välljejuvvo rehketdoalldárkkisteaddji siidaosiid soahpama mielde. Jus siiddas ii leat sierra revisora, de galgá orohaga rehketdoalldárkkisteaddji dárkkistit siidafoandda.

Mearkkašumit § 8–15:

Nugo namuhuvvon § 8–6 mearkkašumiin, de sáhttet buhtadusruđat jd. juolluduvvot njuolga siidii, gč. Alimusriekteduomu Rt. 2000 s. 1578. Dalle galgá siidii ásašuvvot boazodoallofoanda. Dat lea erenoamáš deatalaš dalle go buhtadusmáksu maiddái galgá gokčat hehttehusaid ja váikkuhusaid boahhtevaš boazodolliid guovdu. Dalle galgá buhtadus hálldašuvvot nu ahte ii boađe buorrin dušše dálá boazodolliide. Dan dihte galget fondii ráhkaduvvot njuolggadusat, ja daid galgá fylkkaboazodoallostivra dohkkehit, jura sihkkarastin dihte ahte foanda geavahuvvo dainna lágiin ahte sihkkarastá gullevaččaide ávkki foanddas. Foanda lea dárkkisteami vuollásaš daid njuolggadusaid mielde mat dárkkuhuvvojit §:s 8–7.

11.8.16 § 8–16. Barggu ja investeremiid juohkin

Jus siidaosiid jodiheaddjit eai leat eará soahpan, de galget guodoheapmi, gárddiid ja eará rusttegiid fuolaheapmi ja siidda eará barggut juogaduvvot juohkehačča boazologu mielde oktan geahččohccuiguin. Juohke boazodoalli oažžu almmotge bargat eanet go dan mii dáin njuolggadusain daddjo.

Son geas leat bohccot siidaosis, lea geatnegas searvat boazodoalu bargguide dan boazologu ektui mii sus lea.

Golut ja iežas oasis gárddiid, áiddiid ja rusttegiid huksemii ja doallamii jna. juhkkjuvvojit siidaosiid juohke siidaosi boazologu mielde oktan geahččohccuiguin.

Jus siidaoassi heaittihuvvo ja jodihanovddasvástadus ii sirdojuvvo earái, de lea jodiheaddjis vuoigatvuohta oažžut máksojuvvo ruovttoluotta iežas oasis oktasaš rusttegiid investeremiidda, earret dan maid almmolaš doarjagat leat gokčan⁴².

Mearkkašumit § 8–16:

Dán mearrádusa njuolggadus gusto bargguide ja investeremiidda sihke geasse- ja dálvesiiddas.

Vuosttaš laddasa vuosttaš cealkaga njuolggadus dárkkuha movt bargonoaddi galgá juhkkjuvvo siidda boazodolliide. Diekkár njuolggadusat leat dál lágas geassemánu 18. beaivvi 1965 nr. 6, ovttaseaigigáduššama birra, 9. §:s, ja dát prinsihppa lea heivvolaš maiddái earalágan oktasaš geavahemiid dáfus.

Erik Solem namuha ahte siidda guodohangeatnegasvuohta juhkkjuvvo guđege boazologu mielde. Son čállá:

«Guodohangeatnegasvuohta lea guđege bearraša boazologu mielde. Jus bearrašis leat unnán bohccot, muhto olu olbmot geat sáhttet guodohii, de ožžot sii bálkká dan barggu ovddas maid bargat earret dan mii lea geatnegasvuohta sin boazologu mielde.»⁴³

Bargogeatnegeasvuoda dáfus sáhttet siidaosi jodiheaddjit ieža soahpat. Vaikko ii leat čielgasit daddjon, de ferte atnit vuoddu ahte diekkár soahpamuš ii sáhte bidjat ovttaskas boazodoallái stuorát geatnegasvuoda go dan mii lágas čuovvu, jus son ieš ii miedit dasa.

Vuosttaš laddasa nuppi cealkagis dárkkuhuvvo ahte juohkeokta oažžu bargat eanet go dan mii dás

42. Unnitlohku, Jon Meløy, ii hálit dákkár njuolggadusa mii lea evttohuvvon njealját laddasis.

43. Erik Solem, Lappiske rettsstudier, 2. preanttus, Oslo-Bergen-Tromsø, 1970, s 185.

daddjojuvvo. Stuora boazoeaiggádat eai galgga bargguin olgguštit boazoeaiggáda geas leat unnán bohccot.

Nuppi laddasa mearrádus lea iešalddis dárbbasmeahtun, muhto sáhtá leat ulbmillaš ahte juohke boazoeaiggáda geatnegasvuohta searvat bargguide celkojuvvo čielgasit.

Goalmát laddasis leat njuolggadusat oktasaš doaimmaid investerengoluid juogadeami birra siidaš gaskkas. Njuolggadus lea dábalaš prin-sihppa, mii earret eará lea lágas geassemánu 18. beaivvi 1965 nr. 6, ovtaseaiggáduššama birra 9. §:s

Njealját ladás: Eanetlohku, buohkat earret *Jon Meløy*, evttoha ahte son gii heaitá, oázžu ruovttoluotta máksojuvvot dálá árvvu iežas investeremiin. Eará njuolggadus sáhtášii dagahit ahte olbmot eai sáhte heaitit, ja sáhtá maid dagahit ahte vuoras olbmot eai leat seamma mielas investeret go earát, go sii ieža ožžot das ávkki oanehit áiggi. Investere-miidda rehkenastojuvvo omd. ávdnasiid oastin, muhto ii iežas bargu.

Njealját laddasa njuolggadus geavahuvvo dalle go boazodoalli heaitá ja jodihanovddasvástádus ii sirdojuvvo earái. Muđui lea lunddolaš ahte boares ja ođđa jodiheaddji soahpaba investeremiid mávssu dáfus.

Unnitlogu mielas diekkár ortnet ii čuovo ealáhusa dábalaš riekteáddejumiid. Su ipmárdusa mielde ásaha njuolggadus riidduid ja stuora goluid easkaálgiide.

11.9 9. Kapihttal. Geavahan-njuolggadusat orohagas. Orohatplána

11.9.1 § 9–1. Geavahan-njuolggadusat

Orohaga resurssaid hálddašeapmái ja geavaheapmái galget ráhkaduvvot geavahan-njuolggadusat. Geavahan-njuolggadusat eai galgga rihkkut dán lága.

Geavahan-njuolggadusain galget leat dárkilet mearrádusat ee. dáid birra:

- guohtungeavaheami, gč. § 9–3*
- boazologu, gč. § 9–4*
- gárddiid, áiddiid ja eará oktasaš rusttegiid doal-lama birra*
- mohtorfievrruid geavaheami birra*
- boazodoallofoandda geavaheami birra, gč. § 8–6.*
- orohaga eará opmodaga geavaheami birra*
- eará áššiid birra maid lea ulbmillaš heivehit orohaga geavahan-njuolggadusain.*

Dalle go lea dárbbaslaš, de sáhtá fylkkaboazodoallostivra gohččut guokte dahje eanet orohagaid ráhkadit oktasaš geavahan-njuolggadusaid ovta dahje eanet áššiin mat leat vuosttaš laddasis namuhuvvon.

Mearkkašumit § 9–1:

Evttohusvun geavahan-njuolggadusat leat seamma málle mielde go geassemánu 19. beaivvi 1992 nr. 59 giliálmennetlágas, § 3–7. Giliálmennetlágas leat olu ja dárkilis nuolggadusat hálddašemi birra. Mánngga dáfus lea heivvolaš buohtastahtit boazodoallo-orohaga giliálmennegiin, ja lávdegotti oai-vila mielde lea čájehuvvon ahte maiddái orohagaide sáhtá leat dárbbaslaš ásahit oalle dárkilis njuolggadusaid resursavuodu geavaheapmái.

Ovdalaš árbevierut eai leat nu nannosit cieggan boazodollui go ovdal, seammás go lea dárbbaslaš čielggadit man muddui orohat sáhtá ráhkadit njuolggadusaid mat geatnegahttet ovttaskas boazodolliid. Geahča eanet lávdegotti geavahan-njuolggadusaid árvvoštallamiid birra čuoggás 9.6⁴⁴.

Vuosttaš laddasis lea namuhuvvon maid geavahan-njuolggadusat galget reguleret. Erenoamáš deatalaččat leat geavahan-njuolggadusat guohtungeavaheami ja boazologu birra. Láhkaevttohusas leat ge nappo sierra njuolggadusat maid ferte vuh-tii váldit diekkár njuolggadusaid ráhkadeamis gč. evttohusa § 9–3 ja § 9–4.

Orohat galgá geavahan-njuolggadusaid olis maiddái rahkadit njuolggadusaid orohaga oktasaš resurssaid geavaheami birra, nugo áiddiid/gárddiid ja eará oktasaš rusttegiid. Mohtorvuoániid geavaheami birra galget maid leat njuolggadusat, vuhtii váldin dihte guohtuneatnamiid.

Orohaga eará oktasaš resurssat sáhttet leat boazodoallofoanda ja eará rudat.

Eará maid sáhtá geavahan-njuolggadusaid olis reguleret, leat dárkilet njuolggadusat geahčadeami rátkkašemi jd., birra, gč. evttohusa § 6–3 – § 6–5.

Nubbi ladás: Fylkkaboazodoallostivrra gáibádusa mielde sáhttet guokte dahje eanet orohagat gohččojuvvot ráhkadit oktasaš geavahan-njuolggadusaid ovta dahje eanet daid áššiid dáfus mat leat vuosttaš laddasis namuhuvvon. Dat sáhtá leat omd. dalle go moadde orohaga johtet ovta johtolaga mielde. Sáhtá maid leat ahte moadde orohaga álo mastadit, ja fylkkaboazodoallostivra gohčču daid ráhkadit dárkilet njuolggadusaid rátkkašemi ja geahčadeami birra.

44. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

11.9.2 § 9–2. Geavahan-njuolggadusaid ráhkadeapmi ja dohkkeheapmi

Orohatstivra ráhkada geavahan-njuolggadusaid ja daid galgá fylkkaboazodoallostivra dohkkehit.

Guohtungeavaheami njuolggadusat § 9–3 mielde, galget ráhkaduvvot ovttasrádiid orohaga siiddaiguin. Seammaládje lea boazologu mearrideamiin § 9–4 mielde.

*Ovdal go geavahan-njuolggadusat sáddejuvvojit fylkkaboazodoallostivrii dohkkeheapmái, galgá evttohus leat giedahallon orohaga jahkečoahkkimis. Evttohus galgá sáddejuvvojt orohaga siidaosiid jodiheddjiide unnimusat guokte mánu ovdal jahkečoahkkima. Cealkámušat mat bohtet jahkečoahkkimis, sáddejuvvojit fylkkaboazodoallostivrii oktan evttohuvvon geavahan-njuolggadusai-
guin.*

Jus fylkkaboazodoallostivra ii dohkket evttohuvvon njuolggadusaid, de galgá fylkkamánni veahkehit orohaga ráhkadit odđa njuolggadusaid mat giedahallojit dás ovdalis namuhuvvon vuogi mielde. Jus dát ii lihkostuva, de galgá fylkkaboazodoallostivra ráhkadit orohakkii geavahan-njuolggadusaid.

Jus eanetlohku orohaga jahkečoahkkimis dan gáibida, dahje jus fylkkaboazodoallostivra gáibida, de galget ráhkaduvvot odđa geavahan-njuolggadusat dás ovdalis namuhuvvon vuogi mielde.

Mearkkašumi § 9–2:

Evttohuvvon njuolggadusat leat seamma málle mielde go geassemánu 19. beaivvi 1992 nr. 59 gili-almennetlágas, § 3–8.

Go orohatstivra lea evttohan geavahan-njuolggadusaid, galget dat ovddiduvvot jahkečoahkkimii cealkámušáššin, gč. § 8–8. Cealkámuš oktan orohatstivrra evttohusain sáddejuvvo fylkkaboazodoallostivrii dohkkeheapmái.

Fylkkaboazodoallostivra galgá dárkkistit ahte lága mearrádusat geavahan-njuolggadusaid ráhkadeami birra leat čuvvojuvvon. Dat ii guoskka dušše čielga áššegiedahallamii, muhto maiddá leat go § 9–3 mearrádusat čuvvojuvvon. Fylkkaboazodoallostivra galgá earret eará bearráigeahččat ahte geavahan-njuolggadusat doarvái gáhttejit orohaga unnitlogu, seamma go dan mii lea gili-almennetlága § 3–8 fuolla, gč. maiddá geassemánu 18. beaivvi 1965 nr. 6 lága oktasaš eaiggáduššama birra, 6. § nuppi laddasa, gč. RG 1991 s 721. Fylkkaboazodoallostivra ii galgga ieš čadahit guorahallamiid, jus ii oktage boazoeaiggát leat čuoččuhan ahte vuoigatvuodat eai leat doahttaluvvon. Fylkkaboazodoallostivra datte berre dárkkistit ahte § 9–3 mearkkašumiin namuhuvvon čieža čuoggá leat

mielde geavahan-njuolggadusain. Jus eai leat, de berre dat čujuhuvvot ja njulgejuvvojt, jus orohagas ii leačča doarvái buorre čilgehus dasa manne buot čuoggát eai leat mielde.

Nuppi laddasis lea mearrádus guohtungeavahan-njuolggadusaid ráhkadeami ja boazologu mearrideami birra. Dat galgá dahkkot ovttasrádiid orohaga buot siiddaiguin. Dát lea erenoamáš deatalaš dalle go buot joavkkuin ii leat stivrasadji. Orohatstivra galgá gulahallat orohaga buot joavkkuiguin, sihke geasseiiddain ja dálvesiiddain. Juohke joavku berre nammadit gulahallanlbmo geainna orohatstivra gulahallá, geahča eanet dan birra čuoggáin 9.6.2 ja 9.6.3⁴⁵. Dat dáhkida ahte orohatstivra oázžu dárbašlaš dieđuid buot guoskevaš siiddain, ja ahte buohkat fas ožžot dieđu geavahan-njuolggadusaid ráhkadeami birra. Nu šaddá buoret vuođđu doahttalit njuolggadusaid, mii iešalddis lea deatalaš.

Gáibádussan lea nappo ahte orohatstivra galgá geavahan-njuolggadusaid ráhkadettiin ja boazologu mearridettiin ságastallat orohaga buot joavkkuiguin. Erenoamážit dálveguohtumiid geavaheami dáfus lea deatalaš ahte iešguđet dálvesiiddat maid leat fárus, eai ge dušše geasseorohagaid ovddasteaddjit. Loahpas lea orohatstivra mii ovddida evttohusa, ii ge leat gáibádussan ahte buohkat galget doarjut dan. Muhto nugo §:s 9–3 namuhuvvon, de galget guohtungeavahan-njuolggadusat ráhkaduvvot vieruiduvvan geavaheami vuodul, eai ge galgga rihkkut vuoigatvuodaid mat leat oamastuvvon dološ áiggi rájes geavaheami vuodul.

11.9.3 § 9–3. Guohtungeavaheapmi

Guohtungeavaheami njuolggadusaid bokte galget orohaga boazoeaiggádiidda sihkkarastojuvvot dárbašlaš guohtumat, dás maiddá guottetbáikkii, johtolagat ja ragatbáikkii. Njuolggadusat galget vuhtii váldit buori boazodoalu vuodđojurdagiid sámi árbevieruid ja vierruiduvvama mielde.

Guohtungeavaheami njuolggadusat galget vuhtii váldit etnamiid árbevirolaš geavaheami ja ovddidit ulbmillaš geavahanortnegiid. Guohtungeavaheami njuolggadusat eai galgga šaddat vuostálaga siidda vuoigatvuodaiguin mat leat erenoamáš riektivuodulis ásahuvvon⁴⁶.

Galget mearriduvvot njuolggadusat guohtunáiggiid birra, jus fylkkaboazodoallostivra ii leačča daid mearridan § 9–5 mielde.

45. Eai leat sámegeillii jorgaluvvon.

46. Unnitlohku, Arne G. Arnesen, evttoha sihkkut dán cealkaga.

Siidaoasi jodiheaddji sáhtta ovddidit mearriduvvon njuolggadusaid guohtungeavaheami birra eananjuohkindiggái guda mánu sisa mannel go fylkkaboazodoallostivra lea daid dohkkehan. Eananjuohkindiggi sáhtta duššindahkat guohtungeavaheami njuolggadusaid mat leat soapmásiidda govtoheamit, dahje rihkkot vuoigatvuodaid mat leat erenoamáš riektevuodu olis ásahuvvon⁴⁷.

Jus leat garra ákkat, de sáhtta fylkkaboazodoallostivra sierralobi (dispensašuvnna) bokte ložžet guohtungeavaheami njuolggadusaid. Guohtungeavaheami njuolggadusaid rihkkun giedahallojuvvo 13. kapihttala njuolggadusaid mielde.

Mearkkašumit § 9–3:

Guohtungeavahan-njuolggadusaid olis čujuhuvvojit juohke siidii guohtumat miehtá jagi. Njuolggadusaid ulbmil lea dárkileappot čilgejuvvon čuoggás 9.6.2⁴⁸. Guohtungeavahan-njuolggadusat galget sihkkarastit guohtumiid čorgadis ja bealuštahtti geavaheami. Man dárkilat dat galget leat, lea iešguđet guovlluid dilálášvuodaid duohken. Mađi stuorát riiddut leat siiddaid gaskkas guohtumiid nalde, dađi dárbbášlaččat leat dárkilis njuolggadusat. Unnimusat ferte árvvoštallojuvot ráhkadit njuolggadusaid čuovvovaš dilálášvuodaid birra:

1. Guohtunáiggiid birra iešguđet guohtumiidda, jus eai leačča birrajagi guohtumat
2. Juohke siidda válđo siidasaji birra dálveorohagas
3. Johtolagaid geavaheami birra earáid geasseorohagaid čađa
4. Johtolagaid geavaheami birra eará siiddaid válđo siidasajiid čađa dálveorohagas
5. Geasseguohtumiid (geasseorohaga) čilgema birra
6. Johtinmálla birra iešguđet jagiáigeguohtumiid gaskka
7. Njuolggadusaid johtima birra.

Vuosttaš ladás: Deattuhuvvo ahte guohtungeavahan-njuolggadusat galget sihkkarastit orohaga boazoeaiggiididda dárbbášlaš guohtumiid miehtá jagi, namalassii guohtumiid dan gávccii jagiáigái mat sámegillii leat: Dálvi, gidđadálvi, gidđa, gidásgeassi, geassi, čakčageassi, čakča ja skábma (čakčadálvi). Oarjelsámegillii leat vástideaddji namahusat: Daelvie, gijredaelvie, gijre, gijregiesie,

giesie, tjaktjegiesie, tjaktje, tjaktjedaelve. Geahča eanet čuoggás 9.6.2⁴⁹.

Viidáseappot lea deattuhuvvon ahte njuolggadusat galget čuovvut buori boazodoalu vieruid, gč. ee. evttohusa 6. kapihttala njuolggadusaid.

Nuppi ladđasis lea deattuhuvvon ahte guohtungeavaheami njuolggadusat galget vuhtii válđit vieruiduvvan geavaheami. Seammaláđe lea daddjon stivrenjoavkku válđdi čilgemis, Finnmárkku ođđa orohatjuohkima oktavuodas.

Guohtungeavaheami njuolggadusat eai ge sáhte leat vuostálaga vuoigatvuodaiguin mat leat oamastuvvon erenoamáš riektevuodu olis, nugo oamasteami dahje dološ áiggi rájes geavaheami vuodul. Dás čujuhuvvo dasa mii lea daddjon čuoggáin 9.2.3 ja 9.6.2⁵⁰.

Unnitlohku, *Arne G. Arnesen*, ii leat dása ovttaoaivilis ja evttoha cealkaga sihkkuojuvvot. Unnitlogu oaivila mielde ii vástit dat siskkáldas oktasaš riektivuđđui. Son oaivilda ahte oamasteapmi ja dološ áiggi rájes geavaheapmi leat eksklusiiva vuoigatvuodát ja hehttejit earáid ávkkástallamis dán buori. Boazodoalu siskkáldas dilálášvuodta lea juoga eará – namalassii oktasaš buriid juogadeapmi.

Goalmmát ladđasis lea daddjon ahte galget mearriduvvot guohtunáiggit, jus fylkkaboazodoallostivra ii leat daid mearridan § 9–5 njuolggadusaid mielde. Go fylkkaboazodoallostivrii lea addon diekkár iešheanalis válđi mearridit guohtunáiggiid, de leat dat heivehan dihte guohtunáiggiid ránnjorohagaid gaskka.

Njealját ladás: Guohtungeavaheami ja guovllu vieruiduvvan geavaheami njuolggadusat leat boazoeaiggiididda guovddáš áššit. Dan dihte berrejit sii beassat ovddidit daid sorjjakeahtes ásahusa árvvoštallamii. Lávdegoddi evttoha ahte guohtungeavaheami njuolggadusat sáhttet ovddiduvvot eananjuohkindikki guorahallamii. Diekkár vejolašvuodta lea dál guohtunvuoigatvuodalaččain guohtumiid geavaheami dáfus gilialmennegiin ja stáhtaalmennegiin, geahča juovlamánu 21. beaivvi 1979 nr. 77 eananjuohkima birra, 33. § nuppi ladđasa. Jus eananjuohkindiggi galgá oažžut válđdi maiddái boazodoalu dáfus, de ferte eananjuohkindikkiid boazodoallofágalaš gelbbolašvuodta buoriduvvot.

Eananjuohkindiggi sáhtta duššindahkat guohtungeavaheami njuolggadusaid mat rihkkot vuoigatvuodaid mat leat oamastuvvon oamasteami dahje dološ áiggi rájes geavaheami bokte. Dat čuovvu nuppi ladđasa njuolggadusas. Fertet gal deattuhit ahte dás berre seamma prinsihppa gustot

47. Unnitlohku, Arne G. Arnesen, evttoha sihkkut osiid dán cealkagid, nu ahte šaddá: Eananjuohkindiggi sáhtta duššindahkat guohtungeavaheami njuolggadusaid mat leat soapmásiidda govtoheamit.

48. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

49. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

50. Eai leat sámegillii jorgaluvvon.

go eananjuohkimis, namalassii ahte son geas lea geavahanvuoigatvuohta ferte dohkkehit geavahanortnegiid mat mielddisbuktet rievdamiid ovdalaš geavaheami ektui, dan muddui go sutnje ii šatta heajut dilli ođđa ortnegiin.

Guohtungeavaheami mudden guohtunáiggui-
guin gáhttet guorban guohtumiid, sáhtta čadahuv-
vot beroškeahtta oamastuvvon vuoigatvuođain,
geahča eanet dan birra čuoggáš 9.6.2⁵¹.

Vidát laddasis addo fylkkaboazodoallostivrii
vejolašvuohta ložžet guohtungeavahan-njuolggadusaid. Diekkár ložžen sáhtta leat áige-
guovdil doppe gos heajos guohtumiid geažil lea
dárbbášlaš. Sáhtta dušše hui erenoamáš
dilálašvuođain ložžet geavahan-njuolggadusaid
iešgudet siiddaid siidasajiid birra. Ložžet ii berre
dalle go ohcci ieš lea dagahan dan dilálašvuođa
man vuodul ohcá njuolggadusaid ložžema (dis-
pensašuvnna).

Guohtunáigguid ložžema dáfus čujuhuvvo evttohusa § 9–5 nuppi laddasii.

Jus boazo lobihemet guohtu guovlluin
guohtungeavahan-njuolggadusaid vuostá, de ferte
bohcco eaiggát fuolahit ahte dat vuojehuvvo eret
guovllus. Dat čuovvu juo § 6–2 mearrádusain.
Ráŋgumiid dáfus čujuhuvvo § 6–2 mearkkašumi-
ide.

11.9.4 § 9–4. Boazolohku

Geavahan-njuolggadusain, gč. § 9–1 galgá mearriduvvot bajimus boazolohku gudenai geassesiidii. Boazolohku mearriduvvo daid guohtumiid ektui mat gudege siiddas leat. Jus lea dárbbášlaš olahan dihte bealuštahtti dálveguhtumiid, de sáhtta maiddá mearriduvvot boazolohku iešgudet dálvesiidaide.

Dálvesiida dahje eará čoahkkádus sáhtta bivdit alcces mearriduvvot boazologu.

*Alimus boazologu mearrádus vuosttaš ja nuppi laddasa mielde sáhtta ovddiduvvot eananjuohkin-
diggái § 9–3 njealját laddasa njuolggadusaid
mielde.*

*Jus siidda boazolohku lea alit go boazolohku mii lea mearriduvvon vuosttaš dahje nuppi laddasa mielde, de galgá juohke ovddasvástideaddji doallu mas leat badjel 200 bohcco, unnidit logu proseant-
taid mielde. Jus ii ovttasge leat boazolohku badjel 200, de galget buot siidaoasit unnidit proseant-
taid mielde.*

*Sáhtta mearriduvvot alimus boazolohku siida-
osiide. Siidda boazologu vuolideapmi njealját
laddasa mielde galgá dalle dáhpáhuvvat dainna*

lágiin ahte siidaoasit main lea alit boazolohku go dat mii lea mearriduvvon siidaoassái, vuos vuolidit mearriduvvon lohku.

Mearkkašumit § 9–4:

1978-lága 2. § mielde galgá «mearridit alimus boazologu mii áigges áigái oažžu leat gudege orohagas». Lávdegotti evttohusa mielde ii adno boazologu mearrideamis orohat vuodđon, muhto baicca siida.

Lávdegotti evttohus lea vudoleappot čilgejuv-
von čuoggás 9.7⁵². Dá lea oanehis čoahkkáigeassu.

Jus boazologu mearrideamis atná vuodđon orohaga ollislaš guohtumiid, ii ge geahča movt dat leat siiddaide ja jagiáige-
guohtumin juhkkuojuvvon, de sáhttet das leat hui unohis váikkuhusat.

Boazo-orohagaid ii sáhte buohtastahttit godde-
guovlluiguin, gos gottit ieža mannet guohtumiid
mielde. Nugo ovdal juo namuhvovn, de leat orohaga guohtumat juo juhkkuojuvvon iešgudet siiddaide, ja dat ferte ge vuhttot boazologu mearrideamis. Orohaga boazolohku šaddá dasto siiddaid boazolohku oktiibuot. Geahča eanet dan birra čuoggás 9.7.1⁵³.

Vuosttaš ladas: Juohke geassesiidii galgá mearriduvvot alimus boazolohku. Boazologu vuodđon ii leat dušše geasseguohtun. Jus dálveguohtumat leat gáržžimusat, de ferte dat mearridit man stuora boazolohku siiddas sáhtta leat. Ferte geahččat buot jagiáige-
guohtumiid go mearrida geassesiidii boazologu.

Man olu gáržžimus/heajumus guohtumat galget mearridit, lea maiddá guohtunáigguid duohken. Jus siida lea guhká gáržžes/heajos guohtumiin, de sáhtta atnit unnit meari bohccuid go dalle go oanehit áiggi guođoha doppe. Boazologu mearrideami ja iešgudet jagiáige-
guohtumiid guohtunáigguid ferte nappo geahččat ovttas.

Vai šaddet buorit njuolggadusat dálveguohtumiin, de sáhtta leat dárbbášlaš mearridit alimus boazologu maiddá dálvesiidaide. Dat ii mearkkaš ahte dálvesiiddat eai sáhte rievddadit. Guohtungeavaheami njuolggadusain § 9–3 mielde sáhtta dálvesiidaide mearriduvvot guovddáš siidasadji. Nugo namuhuvvon čuoggás 9.6.2⁵⁴, de dát ii mearkkaš ahte dálvesiiddat eai sáhte rievddadit olbmuid dáfus. Seammaládje lea dalle go lea mearriduvvon alimus boazolohku dálvesiidii. Boazologu siskko-
bealde oažžu ain rátkit sierra siidii dahje ovttasbargat eará siiddaiguin. Eaktun lea ahte

52. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

53. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

54. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

51. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

ollislaš boazolohku ii šatta alit go iešgudet siidaide lea biddjon.

Karen Marie Eira Buljo deattuha ahte boazolohku ii galgga leat nu áibbas čavga. Boazolohku sáhtta rievddadit jagis jahkái. Earret eará sáhtta siidda boazolohku lassánit náitaleami geažil, muhto nuppe jagi sáhtta fas njiedjat go soames náitála eará siidii. Boazologu nappo ii galgga gáibidit ovttatmanu vuolidit, muhto easkka dalle go dat lea šaddan bissovaččat badjel mearriduvvon logu.

Nubbi ladás: Nugo mearriduvvon § 4–3, 2. čuoggá nuppi ladđasis, de galgá odđa siidaosi ásahettiin doalahit boazologu siidda meriid siste. Dás lea geassesiida vuodđun, ja eaktun lea ahte geassesiidda buot siidaosit leat ovttaoavilivis odđa siidaosi ásaheapmái.

Stuora geassesiiddain, dahje geassesiiddain gos leat siskkáldas riiddut, sáhtta leat váttis olahit ovttamielalášvuoda. Dálvesiida, dahje eará joavku geassesiiddas, sáhtta maid ásaheitti odđa siidaosi go leat ovttamielalášvuodda. Dát eaktuda gal ahte jovkui mearriduvvo sierra alimus boazolohku, jus ii de sáhtta dat dagahit dássehisvuoda geassesiidii ja dagahit ahte ásaheitti eanet siidaosit go maidda livččii sadji, geahča mearkkašumiid § 4–3, 2. čuoggái. Diekkár dilálašvuodain sáhtta nappo dálvesiida dahje eará joavku bivdit alcesaset mearriduvvot alimus boazologu.

Dát boazolohku rehkenasto geassesiidda olles boazologu vuodul nugo dat lea mearriduvvon vuosttaš ladđasa mielde. Jus dálvesiidii juo lea mearriduvvon sierra boazolohku vuosttaš ladđasa mielde, de adno dat vuodđun.

Dáid unnit joavkkuid boazologut fertejit heivehuvvot geassesiidda olles boazologu ektui.

Goalmát ladás: Boazologu mearrideapmi guoskkaha boazoeaiggádiidda deatalaš juogadangažaldagaid. Ovttaskas siiddat eai geahča dušše iežaset boazolohkui, muhto maiddái ránnjasiidda lohku. Dat ii leat dušše dan dihte go ballet ahte «ránnjá oazžu eambo go mun», muhto maiddái dan dihte go ránnjá dárbbáša ja geavaha seamma guohtumiid. Dan dihte dáidá leat unnán jahkehahti ahte ieš dohkkeha unnidit boazologu, jus ránnjá ii dárbbáš unnidit.

Dán vuodul lea deatalaš deattuhit dan njuolggadusa mii dadjá ahte boazologu unnideapmi ferte dahkkot lagas gulahallamiin buot siiddaiguin, geahča § 9–2 nuppi ladđasa.

Ii leat vejolaš mearridit juste man olu bohccuid siidda guohtumat guddet. Dás, dego eará nai resursahálldašeamis dáidá leat mánggaoavilvuodda nákkisvuoda jd. birra. Boazologu mearrideapmi guoskkaha ge deatalaš juogadanáššiid. Dan dihte lea deatalaš ahte alimus boazologu mearrideami

eavttut ja vuodđu čilgejuvvojit buoremus ládje. Galgá leat vejolaš dárkkistahttit daid árvvoštallamiid mat leat vuodđun leamaš. Orohatstivrra evttohuuvon boazolohku galgá ovddiduvvot jahkečoahkkimii ja dohkkehuvvot fylkkaboazodoallostivrras, gč. § 9–2.

Go fylkkaboazodoallostivra lea dohkkehan, de sáhtta siidaosi jodiheaddji ovddidit boazologu mearrádusa eanajuohkindikki árvvoštallamii. Ii leat dušše iežas siidda boazologu mearrádus man sáhtta ovddidit eanajuohkindiggái, muhto maiddái eará siidda logu dalle go das lea alces mearkkašupmi.

Njealját ladás: Dán mearrádusas leat njuolggadusat boazologu unnideami birra. Unnidit galgá proseanttaid mielde, dan duohken man olu bohccot siidaosis leat. Sullasaš njuolggadus boazologu unnideapmái lea leamaš ovdalaš lágain maid, gitta jagi 1897 Tillægslappellen (Lassisámelága) rájes.

Mearrádus lea guovtti juogus. Vuos galget dat siidaosit unnidit main leat badjel 200 bohcco. Sii galget proseanttaid mielde unnidit. Jus eai ovttasge leat badjel 200 bohcco, de galget buot siidaosit unnidit proseanttaid mielde.

4. kapihttala njuolggadusain čuovvu ahte siidaosi jodiheaddji mearrida gudet bohccot galget eret, gč. § 4–2 mearkkašumiid.

Vidát ladás: Orohat sáhtta mearridit alimus boazologu siidaosi nammii. Maiddái dán galgá fylkkaboazodoallostivra dohkkehit mañjel go lea giedahallon orohaga jahkečoahkkimis. Mearrádusa ulbmil lea ee. hehttet ahte boazodoallu čohkkejuvvo dušše moatti stuora siidaoassái. Njuolggadus iešalddis ii dagat ahte siidda boazolohku unnu, muhto mearkkaša ahte siidda boazolohku galgá juhkkjuvvo eanet siidaosiide. Fertejit ásaheitti odđa siidaosit vai siidaosiid boazolohku ii šatta alit go mearriduvvon.

Ovdamearkan sáhttit jurddašit geassesiidda gos leat dušše guokte siidaosi, ja goappás nai leat 1200 bohcco. Jus siidaosi alimus boazolohkun mearriduvvo 600, de fertejit ásaheitti guokte odđa siidaosi. Diet guokte siidaosi sáhttiba 4. kapihttala njuolggadusaid mielde ieža mearridit geat odđa siidaosiid ožžot.

Dán njuolggadusa ulbmilin lea ee. bisuhit orohaga guohtumiid boazodoalu resursan. Jus dolliid lohku šaddá beare vulos, de šaddá váttis doalahit boazodoalu sierra ealahussan eará geavahanberoštumiid ektui. Muđui čujuhuvvo § 4–3, 4. čuoggái.

Geahča čuoggás 9.7⁵⁵ eanet njuolggadusa duogáza birra.

55. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

Jus siidaoassái lea mearriduvvon alimus boazolohku, de galgá siidda boazolohku unniduvvot njealját laddasa olis álggos nu ahte dat siidaoasit main leat beare olu bohccot, unnidit mearriduvvon lohku.

Dárkkistan dihte ahte boazolohku lea dán para-gráfa mearrádusaid mielde, sáhtta fylkkaboazodoallostivra dahje Boazodoallostivra logahit ealu.

Jus siidaoasi jodiheaddji ii doahhtal mearriduvvon boazologu, de sáhtta addot unnidangohčus 13. kapihttala njuolggadusai mielde.

Loahpa loahpas sáhtta šaddat bággonjuovvan § 13–6 njuolggadusaid vuosttaš laddasa c-bustáva olis, muhto easkka go lea čielgan ahte eará doaimmat 13. kapihttala mielde eai leat ábuhan.

11.9.5 § 9–5. Guohtunáiggit

Go lea dárbbaslaš jagiáigeguohtumiid gáhttema dihte, de sáhtta fylkkaboazodoallostivra mearridit iešgudet jagiáigeguohtumiidda guohtunáiggiid. Siidaoasi jodiheaddji galgá fuolahit ahte su ealu bohccot eai guodo dáid njuolggadusaid vuostá.

Go dilálašvuodat dahket dárbbaslašžan, de sáhtta guohtunáiggiid ložžet fylkkamánni addin lobi mielde. Dat guoská maiddá guohtunáiggiide mearriduvvon § 9–3 njuolggadusaid mielde. Sierralobi eambo go njealji vahkkui galgá fylkkaboazodoallostivra dohkkehit.

Mearkkašumit § 9–5:

Gáhtten dihte iešgudet jagiáigeguohtumiid lea deatalaš ásahtit guohtunáiggiid. Dákkár mearrádusat leat guhká leamaš boazodoalus, gitta 1854 rájes, go Suoma-Norgga rádji bodii ja dagahii dárbbaslašžan gáhttegoahtit dálveguohtumiid.

Mearrádus addá válldi mearridit guohtunáiggiid dalle go lea dárbbaslaš boazodoalu iežas dihte, namalassii dalle go lea dárbbaslaš gáhttet dihto jagiáigeguohtumiid, dahje jus lea várra ahte guohtunáiggiid mearrideami haga šaddet váttisvuodat siiddaid gaskii. Mearrádus ii atte válldi mearridit guohtunáiggiid vuhtii váldin dihte guovllu eará geavaheddjiid. Dalle gal fertešii válldi oázžut eará njuolggadusaid olis, omd. evttohusa § 10–1 mielde, mii vástida 1978-lága 15. §.

Vuosttaš lađas: § 9–3 mielde galgá orohatstivra mearridit guohtunáiggiid orohaga iešgudet jagiáigeguohtumiidda. § 9–5 njuolggadus mii addá fylkkaboazodoallostivrii voigatvuoda iešheanaláčat mearridit guohtunáiggiid, lea jurddašuvvon daid dilálašvuodaide go lea dárbbaslaš ovttaštahtit moatti orohaga guohtunáiggiid. Lea unohas jus guovtti ránnjorohagas leat dálveguohtumiin goab-

bat guohtunáiggit. Dat sáhtta oalgguhit boazoeaig-gádiid geat árabut bohtet dálveguohtumiidda maiddá guodohit ránnjorohaga, ovdal go dat ieža ollejit dohko.

Nubbi lađas: Sáhtta leat dárbu ložžet guohtunáiggiid, erenoamážit jus guohtumat leat lássahuvvan. Guohtumat sáhttet lássahuvvat dálkkadagaid geažil nugo geavai Finnmárkkus 1997 dálvvi ja gidasdálvvi ja Tromssas fas jagi 2000 dálvvi. Guohtumat sáhttet lássahuvvat maiddá jus earát voigatmeahttumit leat rihkkon guohtungeavahan-njuolggadusaid. Goappaš ovdamearkkain lea siida sivakeahtta gártan váttis dillái, ja sáhtta leat dárbbaslaš ložžet guohtunáiggiid.

Sierralohpi (guohtunáiggiid ložžen) ii gusto dušše guohtunáiggiide mearriduvvon § 9–5 olis, muhto maiddá guohtunáiggiide mearriduvvon § 9–3 olis.

Maiddá fylkkamánni sáhtta addit sierralobi. Go lávdegoddi lea vállden addit dán válldi maiddá fylkkamánnái, de lea dan dihte go sierralobi ohcan lea hoahppuášši, ii ge olle čohkket fylkkaboazodoallostivrra. Jus lea sáhka guhkit áiggi sierralobis, de gal ferte fylkkaboazodoallostivra miedihit.

Guohtunáiggiid rihkkuma dáfus čujuhuvvon § 9–3 vidát laddasa njuolggadussii, ja lávdegotti mearkašumiide dán mearrádussii.

11.9.6 § 9–6. Orohatplánat

Orohatstivra galgá ráhkadit orohakkii orohatplána mas galget leat orohaga doaimmaid birra diedut mat leat dárbbaslaččat almmolaš plánemis.

Orohatplána galgá sisttisdoallat:

- čilgehusa orohaga johtinvuogadagaid birra*
- čilgehusa jagiáigeguohtumiid, guottetbáikkiid jd. birra.*
- listtu mas namuhuvvojit dárbbaslaš fievrrut, maiddá meahccefievrrut ja vejolaš áigeráddjejuvvon helikoptera dahje eará áibmofievrru geavaheami. Plánas galget maiddá bievlavuodjin-njuolggadusat boahit ovdan.*
- listtu mas namuhuvvojit buot bastevaš áiddit ja rusttegat ja dan muddui go vejolaš maiddá gaskaboddosaš áiddit ja rusttegat*
- čilgehusa vejolaš guodhanguovlojuohkima birra*

Siidaoasi jodiheaddji lea geatnegas addit plána ráhkadeapmái dárbbaslaš dieđuid.

Suohkaniidda/gielddaide ja fylkii berre diedihit plánabarggu birra ja daidda galgá plána váldosisdoallu almmuhuvvot ovdal go plána mearriduvvo. Mearriduvvon plána galgá sáddejuvvo suohkaniidda/gielddaide ja fylkkagildii, ja guoskeváš

*ránnjáorohagaide. Plána galgá maiddáid sáddejuv-
vot fylkkaboazodoallostivrii.*

Mearkkašumit § 9–6:

Mearrádus bohtá 1978-lága § 8a sadii orohatplána birra. 1978-lága § 8a ulbmil lei nannet boazodoalloleáhusa resursastivrema. Ovdabargguid mielde lea plána almmolaš dokumeanta mii galgá čájehit orohaga resursageavaheami ja muđui orohaga geavaheami, omd. johtolagaid, dálá ja jurddašuvvon rusttegiid ja mohtorjohtolaga. Plána lea boazodoallohákkalávdehusa vuodđun stivret boazoealáhusa ja dokumeanta mii addá areálaplána-eiseválddiide dieđuid boazodoalu areálageavaheami birra, gč. Ot.prp. nr. 28 (1994–95) sámegiel jorgaleami s 30 ja 45.

Nu movt mearrádus lea hábmejuvvon, de mielddisbukta dat ahte orohatplána ii sisttisdoala dušše dieđuid main lea mearkkašupmi almmolaš plánemii, erenoamážit areálaplánemii, muhto maiddáid dieđuid main lea mearkkašupmi orohaga siskkáldas organisermii ja doibmii. Diet mañemus lea juoga man lávdegotti oainnu mielde baicca berre reguleret geavahan-njuolggadusain, gč. evttohusa § 9–1. Orohatplána berre sisttisdoallat dieđuid orohaga birra main lea mearkkašupmi almmolaš plánemii. Dakkár plána lea dárbblaš dása ahte areálaplána-eiseválddit sáhttet doarvái vuhtii váldit boazodoalu areálageavaheami.

Evttohuvojit veahá álkít giedahallanvuogit go 1978-lága mielde. Nu movt dat leat, de sáhttet gielddat ja fylkkagielddat navdit ahte sis lea stuorát váikkuhanváldi plánaide go dat mii rievttálaččat lea. Seammás lea deatálaš ahte gielddat ja fylkka-gielddat dovdet movt boazodoallu geavaha gieldda areálaid, ja dakkár dieđuid ožžot dat orohatplánaid bokte.

11.10 10. Kapihtal. Oktavuohta eará geavaheapmái

11.10.1 § 10–1. Opmodaga geavaheapmi boazoguhtunguovllus

Eananeaggát dahje son geas lea geavahanvuoigatvuohta, ii galgga geavahit eatnamis man ge ládje mii lea mearkkašahtti vahágin dahje hehttehussan boazodollui mii doaimmahuvvo dán lága mielde. Ovddit cealkka ii datte hehte eatnama dábalaš geavaheami eanandollui, vuovdedollui dahje meahci eará geavaheami eanandoalloulbmiliidda.

Ovdal go dakkár doaimmat mat sáhttet šaddat mearkkašahtti vahágin dahje hehttehussan boazodollui, álggahuvvojit, de galgá dan birra dieđihuvvot

guoskevaš orohatstivrii. Diehtu galgá addot mañemusta golbma vahkku ovdal go lea jurdda álggahit. Jus diehtu ii leat addon, dahje bealit eai soaba dan nalde čuočcá go vuosttaš oasi mearrádus doibmii, de sáhtta fylkkaboazodoallostivra gielddit álggahemi dassožii go soahpamuš lea dahkkon dahje eananjuohkindiggi lea giedahallan ášši.

Gažaldat, šaddá go doaibma vuostálaga dán paragrafa vuosttaš oasi mearrádusain, sáhtta ovdalgihtii čilgejuvvot eananjuohkindikki árvvošteami bokte. Árvvošteapmi sáhtta maiddáid mearridit movt ja makkár eavttuiguin doaibma sáhtta čadahuvvot. Árvvošteami dollojuvvot sáhtta gáibidit son guhte áigu doaimma álggahit dahje orohatstivra orohatvuođbmo bokte. Jus orohatstivra ii leat orohakkii ása-huvvon, de sáhtta boazodoalli dan orohagas masa doaibma gártá guoskat, gáibidit árvvošteami dollojuvvot.

Mearkkašumit § 10–1:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 15. §, muhto lea heivehuvvon nu ahte soahpá lávdegotti evttohusii dan dáfus ahte guovllustivrra sadii bohtá fylkkaboazodoallostivra. Lávdegoddi oavvilda ahte dán mearrádusa berre árvvoštallat rievdadit, gč. čuoggá 7.4⁵⁶, muhto lávdegottis ii leat váldi evttohit rievdadusaid dán vuoru.

Lávdegoddi almmotge deattuha ahte mearrádus nu movt lea, maiddáid guoskkaha daid dilálašvuodaid goas boazosámiin leat vuoigatvuođat dološ áiggi rájes geavaheami vuodul, mas lea nappo eará riektevuodđu go láhka. Dalle leat vuoigatvuođat suodjaluvvon daid prinsihpaid mielde mat bohtet ovdan §:s 5–9. § 10–1 mearrádusa ferte dalle nappo dulkot dán prinsihpa vuodul. Geahča muđui čuoggá 7.4⁵⁷.

11.10.2 § 10–2. Jeagilbordin (jeagildoahpun)

Gonagas sáhtta láhkaásahusaid bokte heivehit jeagilbordima boazo-orohagain ja dárkileappot ráddjejuvvon guovllus áibbas gielddit jeagilbordima, jus nu adnojuvvo dárbblašlažžan boazodoalu geažil.

Mearkkašumit § 10–2:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 30. § vuosttaš lađas. 1978-lága nuppi lađđasis lea njuolggadus boazofárpma birra, muhto dat ii leat dása váldon, go láhkaevttohus § 4–1 juo sisttisdoallá dan.

56. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

57. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

11.10.3 § 10–3. Johtaleapmi guovlluin gos bohccot leat guohtume

Juohkehaš guhte johtala guovlluin gos bohccot leat guohtume, lea geatnegas geavahit iežas fuolalašvuodain ja várrogasvuodain nu ahte dárbbasmeahttumit ii ráfehuhte ii ge gavnje bohccuid guodudettiin, jodidettiin jna. Erenoamáš fuolalaš galgá leat bohccuid rágatáiggi, guottetáiggi, mearkun-, rátkkašan- ja njuovadanáiggi.

Fylkkaboazodoallostivra sáhtá guoskevaš orohatstivrra dahje guovllu boazoeaiggádiid ávžžuhusa mielde bidjat eavttuid dahje dihto áigái áibbas gielddit stuorát lágideamiid, valáštallamiid, bivdobeanaageahččaleamiid dahje sullasaš doaimmaid mat sáhttet leat erenoamáš vahágain boazodollui. Mearrádus galgá gustot dihto mearriduvvon guovllus, ii ge sáhte dahkkot ovdal go eananeaiggát ja suohkan leat oainnuideaset cealkán. Jus mearrádus gusto dihto lágideapmái, de galgá maiddái lágideaddji beassat oainnus cealkit.

Mearkkašumit § 10–3:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 28. §. Lea olggobealde lávdegotti válddi evttohit dása rievadásaid, muhto lávdegoddi lea evttohan dárbbaslaš rievadásaid mat čuvvot lávdegotti evttohusa hálddašanortnega rievdadeami olis.

Lávdegoddi čujuha ahte jus báikkálaš politieiseválddit galget dohkkehit lágideami, de sáhttet sii maid gielddit dan eastadan dihte vahágiid guovllu boazodollui. Politiiija sáhtá maid bidjat eavttuid lágideapmái. Politiiija berre juohke háve go lea ságas dohkkehit lágideami guovllus gos lea boazodoallu, diedihit guovllu boazodolliide ovdal go dohkkeha lágideami.

Lávdegoddi čujuha ahte mearrádus maid guoská eananeaiggádiidda ja eará vuoigatvuodalaš eanangeavaheddiide doppe gos lea boazodoallu, gč. *vuosttaš laddasa*. Oallugat oainnat navdet ahte mearrádus ii guoskka sidjiide, muhto nu nappo ii leat.

Nuppi laddasa mielde sáhtá bidjat eavttuid dahje dihto áigái áibbas gielddit stuorát lágideamiid, valáštallamiid, bivdobeanaageahččaleamiid dahje sullasaš doaimmaid mat sáhttet leat erenoamáš vahágain boazodollui. «Sullasaš doaimmat» leat omd. bivdu. Dan oktavuodas deattuha lávdegoddi ahte ealgabivdu sáhtá sakka ráfehuhttit boazodoalu. Mañemus logijagiid lea ealgalohku sakka lassánan. Maiddái bivdit leat lassánan, ja nu bivdo-beatnagat ja njealljejuvllagat. Maiddái lea eanet guovlluin dál bivdu, ja olu sajiin lea bivdináigi guhkiduvvon.

Buot doaimmat mat čuvvot ealgabivddu, ráfehuhttet boazodoalu hui sakka. Boazu šaddá mihá árggit ja váddáseabbo guodohit. Bohccot muosehuvvet ragatáigge. Dáhpáhuvvá maiddái ahte bivdit báhččet bohcco, go navdet ealغان.

Ovdamearkan čájehit dás orohaga gos mañemus jagi ledje

- 26 bivdinguovllu
- su. 130 bivdi (+ guossebivdit) 3 – 5 vahkku
- 150 ealga bivdomearri
- 78 beatnaga bivddus 3 – 5 vahkku
- 52 njealljejuvllaga jođus 3 – 5 vahkku

§ 10–3 olis berre – eanet go dál – bidjat eavttuid bivdui boazodoalloguovlluin.

11.10.4 § 10–4. Beatnagat

Boazoguohtunguovlluin mat leat ásahuvvon § 3–2 vuodul, leat fámus čuovvovaš mearrádusat beatnagiid hárrái lassin daidda njuolggadusaide mat láhkamearrádusaid vuodul muđui leat fámus:

Beatnaga eaiggádis ja hálddašeaddjis lea erenoamáš ovddasvástádus das ahte beana dain guovlluin gos bohccot lobálaččat leat, ii beasa ruohttat luovos muđui go duodaštuvvo ahte dat lea dohkálaš geahču vuolde. Beatnaga eaiggát dahje hálddašeaddji galgá fuolahit ahte beana, vaikko vel lea ge geahču vuolde dahje báttis, ii dárbbasmeahttumit ráfehuhte ii ge gavnje bohccuid, geahča § 10–3. Bohccuid eaiggát sáhtá gáibidit ahte beana mii ráfehuhtá bohccuid, galgá veddojuvvot visttis dan botta go son lea johtimin orrunsaajiid dahje eanadoalu geassesajiid meaddel.

Cuoŋománu 1. beaivvi rájes gitta borgemánu 20. beaivvi rádjái galgá beatnaga eaiggát dahje hálddašeaddji veaddit beatnaga báttis dahje dohkálaččat veaddit visttis dahje áiddi siste dakkár báikkiin gos bohccot lobálaččat leat. Gonagas sáhtá mearridit ahte beatnagat galget veddojuvvot báttis dahje dohkálaččat leat visttis dahje áiddiid siste vis-sis guovlluin, maiddái olggobealde namuhuvvon mearréiggi, jus dat boazodoalu guovdu lea erenoamáš dárbbaslaš. Dán oasi mearrádusat eai guoskka beatnagiidda mat leat anus boazodoalus eai ge oahpahuvvon oapmebeatnagiidda mat leat anus oapmeguodoheamis. Politiiija sáhtá erenoamáš dilálašvuodain čovdit eaiggáda dahje hálddašeaddji geatnegasvuodas veaddit beatnaga báttis dahje visttis dahje áiddi siste, mañnel go guoskevaš orohatstivra lea beassan buktit iežas oaivila.

Beatnaga mii akto ruohtá olbmo haga luovosin guovlluin namuhuvvon dán paragrafa nuppi oasis, sáhtá váldit gitta boazoeaiggát, boazovázzi, boazobearrágeahčči ja politiiija dahje olmmoš guhte daid

ovddas doaibmá. Beatnaga mii ruohtá luovosin guovlluin gos lea veaddingeatnegasvuohtha goalmát oasi vuodul, sáhtá gii ihkinassii gitta váldit.

Beatnaga mii gávnnahallá bohccuid oaguheame dahje dastan lahkosiin dan olis go lea oaguhan dahje vahágahtán bohccuid, dakkár guovllus gos boazu lobálaččat oazžu leat, sáhtá gii ihkinassii gitta váldit dahje goddit. Boazoeaiggát, boazovázzi dahje boazobearráigeahčči sáhtá mánu sisa gáibidit dakkár beatnaga goddojuvvot, go namuhuvvon lea. Boazoeaiggát, boazovázzi dahje boazobearráigeahčči sáhtá maidái gáibidit dakkár beatnaga goddojuvvot, mas lea dáhpin bohccuid oaguhit, jus beana ii veddojuvvo báttis dahje visttis dahje áiddi siste, dan áiggi go bohccot lobálaččat leat duovdagiin. Gáibádus lea erenoamážit bággočadaheami bággenvuoddu bággočadahanválddi olis bággočadahanlága 13. kapihttala njuolggadusaid vuodul.

Gittaváldojuvvon beana galgá dikšojuvvot dohkálaš ládje. Dat galgá jodáneamos lági mielde addojuvvot politiija háldui, mii galgá meannudit gustovaš njuolggadusaid mielde gittaváldojuvvon omiid birra. Beatnaga eaiggát dahje hálldašeadji máksá goluid mat leat gártan ja buhtadusa barggu ovddas.

Beatnaga eaiggát ja hálldašeadji leaba geatnegasat ovttas, nubbi nuppi ovddas, máksit buhtadusa vahága ovddas maid beana dagaha bohccuide ja goluid ja hehttehusaid ovddas mat boazoeaiggádii gártažet, go beana lágahemet oaguha dahje gavnje bohccuid, go bohccot lobálaččat leat orrume dahje jodidettiin, geahčakeahhtá siva.

Olggobealde §:s 3–1 namuhuvvon boazoguoh-tunguovlluid galgá suoidnemánu 9. b. 1926 láhka nr. 4 ovddasvástádusa birra beatnaga dahkan oapmevahága ovddas adnojuvvot maidái boazovahá-giid hárrái, nu guhkás go láhka heive.

Mearkkašumit § 10–4:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 29. §.

Lea olggobealde lávdegotti válddi evttohit rievdadusaid dás, earret dan mii lea dárbbášlaš heivehit mearrádusa lávdegotti eará evttohusaide.

Muđui čujuhuvvo dasa ahte Justisdeparte-meanta gulaskuddancealkámušas golgotmánu 20. beavvi 2000 lea evttohan rievdadit dán mearrádusa beatnatlágaid oktiiveiveheami olis, geahča evttohusa 63. siiddu.

Maidái dákkó árvaluvvo (dárogiel teavsttas) ahte sátni *tamrein* lonuhuvvo sániin *rein*.

11.11 11. Kapihttal. Ovddasvástádus vahágiid ovddas. Buhtten

11.11.1 § 11–1. Objektiivlaš ja oktasaš ovddasvástádus

Earret dán lága sierra mearrádusaid ja ložžemiid vuodul lea boazoeaiggádis ovddasvástádus vahága ovddas maid boazu dagaha, geahčakeahhtá siva.

Vahága ovddas maid boazu dagaha orohaga siskobealde, lea buot orohaga boazodolliin ovddasvástádus ovttas buohkaid ovddas ja buohkain otta ovddas. Jus olggobealde orohaga leat vahága dagahan bohccot mat navdojuvvojit gullat eaiggádiidda mat doaimmahit boazodoalu orohagain das lahka, de lea daid orohagaid boazodolliin seammaládje searvágaid ovddasvástádus sin guovdu geat leat vahága gillán. Gonagas sáhtá ráddjet man guhkás olggobeallái orohaga dakkár ovddasvástádus galgá leat fámus.

Vahága ovddas maid dakkár olbmuid bohccot dagahit geat § 3–5 vuodul doaimmahit boazodoalu olggobealde boazoguoh-tunguovllu, geahča várrelága 17. §, leat sii gudet doaimmahit boazodoalu dan guovllus gosa vahágahtti bohccot navdojuvvojit gullat, ovddasvástideaddjin okta buohkaid ovddas ja buohkat otta ovddas.

Buhtadusgáibádus vahága ovddas nuppi oasi vuodul sáhtá sáddejuvvot dan orohaga stivrii ovdalbmokte dahje njuolga daid bohccuid eaiggádii, mat leat dagahan vahága.

Buhtadusgáibádusa mii boahá orohakkii orohatstivrra bokte, galgá orohaga jahkečoahkin livdnet boazoeaiggádiidda guddege boazologu ektui, muhto fal nu ahte boazoeaiggát guhte duodašta ahte su bohccot eai leat leamaš mielde vahága dahkamis, ii leat geatnegas máksit maidege vahágis. Livdnejuvvon buhtadusmáksu lea bággobearrama vuoddu.

Jus duodaštuvvo ahte leat eará orohaga bohccot dagahan vahága dahje leat leamaš mielde vahága dagaheamis, de sáhtá dán paragrafa mearrádusaid mielde gáibiduvvot dan orohagas máksu ruovttoluotta (*regressa*).

Mearkkašumit § 11–1:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 25. §.

Buhtadanovddasvástádus man 1978-láhka sisttisoallá, lea garas ja hui viiddis⁵⁸. Lávdegoddi atná dárbbášlaš rievdadit buhtadan-mearrádusaid, muhto dat lea olggobealde lávdegotti válddi. Láv-

58. 1978-lága 24. – 26. §§ buhtadannjuolggadusaid lea Kirsti Strøm Bull guorahallan girjies Studier i reindrifstrett, Oslo 1997, 104. s. rájes.

degoddi almmotge fuomášuhtta ahte orohagaid oktiičaskin stuorat orohahkan dahká ahte solidáralaš ovddasvástideddjiid lohku lassána sakka. Lága mearrádusaid mielde guoskkaha buhtadanovddasvástádus maiddá boazoeaiggádiid geat eai leat leamaš lahkage báikki gos vahát lea dáhpáhuvvan. Fertet navdit ahte dat dáhpedorpmis čuovui odđa orohatjuohkima, ja ahte dan dihte lea dárbbalaš rievdat buhtadan-njuolggadusaid.

11.11.2 § 11–2 Ovddasvástádusaid ložžen mat čuvvot § 11–1

§ 11–1 mearrádusat buhttenovddasvástádusa birra geahčakeahhtá siva eai galgga gustot vahágiidda mat šattažet lobálaš johtima geažil, bisáneami dahje guodoheami geažil johtolagaid nalde dahje guohtun-eatnamiin duoddariin dahje mehciin mat leat namuhuvvon §:s 5–1 jus ii leačča šaddan mearkkašahti stuorit vahát go mii adnojuvvo dábálažžan gánnáhahti ja dohkálaš doalus, dego omd. jus guodohanlohpi jna. lea adnojuvvon dainnalágiin ahte boazodoallu lea muhtun eanan-eaiggáda dahje vuoigatvuodalaš geavaheaddji oap-meláidumiidda dahje vuovdá sierranassii čuočcan.

§ 11–1 mearrádusat ovddasvástádusa birra geahčakeahhtá siva eai galgga gustot vahágiidda ge maid boazu lobálaš orodettiin dagaš láddjejuvvon šaddui, nu go suinniide mat leat soahttun (láguhin), stáhkán (stávran) dahje ázis (háses) jus šaddu ii leat áidojuvvon áiddiin mii doallá bohcco, dahje earaládjje dohkálaččat suodjaluvvon.

Orohagas man birra sárdnojuvvo §:s 3–1, sáhtta sihke orohatstivra ja guhtege boazoeaiggát oážžut eananjuohkindikki árvošteami bokte čilgejuvvo galgá go son beassat hukset áiddi mii lea veahkkin sutnje ollašuhhtit doallogeatnegasvuoda dahje mii gáhte su buhttenovddasvástádusain, jus earaládjje ii sáhte sohppojuvvo dakkár gažaldaga hárrái. Eananjuohkindiggi galgá dalle maiddá mearridit gokko áidi galgá ceggejuvvo ja movt dat galgá huk-sejuvvo. Eananjuohkindiggi sáhtta maiddá bidjat dan eananeaiggáda nala geasa ášši guoská, govt-tolaš oasi huksengoluin ja áiddi divondangoluin manit áiggiid, dan ektui movt son bealistis gártat atnit ávkki áiddis.

Seammaládjje sáhtta eananeaiggát oážžut eananjuohkindikki árvošteami čilget berre go oassi diekkár áiddi huksengoluin mii lea namuhuvvon §:s 5–1 ja dán paragrafa nuppi oasis, biddjojuvvo boazoeaiggádiid nala.

Mearkkašumit § 11–2:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 26. §.

Lávdegoddi anášii dárbbalažžan maiddá dán mearrádusa rievdat. Earret eará ferte geaččat daid ovttas dábálaš buhtadanrievttálaš njuolggadu-saiguin vaháguvvan olbmo searvama birra, ja ložžemiid ektui geassemánu 13. beavvi 1969 nr. 26 vahátbuhtaduslága §§:in 5–1 ja 5–2. Lea olggo-bealde lávdegotti válldi evttohit rievdadusaid buhtadan-njuolggadusaid dáfus.

11.11.3 § 11–3. Buhtadusárvošteapmi

Jus ii leat ovttamielalašvuotta man boazoeaiggát dahje orohatstivra ovdalbmokte lea čálalaččat duodaštan, mearriduvvo buhtadusgáibádus vahága ovddas maid bohccot leat dagahan, eananjuohkindikki árvošteami, dahje gielda- dahje gávpotrievtti árvošteami bokte.

Gáibádus doallat riekteárvošteami galgá ovdandivvojuvvo jodáneamos lági mielde. Dákkár gáibádus galget addojuvvo nu dárkilis dieđut go vejolaš áiggi birra ja saji birra goas ja gos vahát lea dahkkojuvvo, vahága šlájá birra ja viidodaga ja buhtadusgáibádusa sturrodaga birra. Jus lea vejolaš, de berrejit maiddá addojuvvo dakkár dieđut main sáhtta leat ávki go galgá čilget geasa gullet bohccot mat vahága leat dagahan. Vejolaš vihtanat ja eará duodaštusat berrejit maiddá dieđihuvvo.

Dikki ovdalmmoš galgá farggamusat mannat geahčadit vahága go árvošteami gáibádus lea ovdandivvojuvvo. Geahčadeamis galget leat guoskevaš suohkana ja boazodoallohálldahusa ovddas-teaddjit mielde, dikki ovdalbmui fágalaš árvoštallanveahkkin. Jus vejolaš de galgá maiddá guoskevaš orohaga ovdalmmoš leat mielde, ja maiddá sii gudet leat árvošteami gáibidan. Jus lea čielggas ahte ii leat dáhpáhuvvan vahát bohccuid geažil de sáhtta dikki ovdalmmoš iežas válldiin hilgut ášši.

Riekteárvošteapmi galgá doaimmahuvvo nu fargga go vejolaš. Jus vahága leat dahkan bohccot mat navdojuvvojit gullat dihto orohakkii, de galgá orohatstivra ovdalbmokte álo gohččojuvvo árvošteapmái.

Riekteárvošteami jodiheaddji sáhtta juohke dásis áššemeannudeamis geahčalit soabahit joksán várás soabatlaš čovdosa.

Riekteárvošteamis galgá guorahallot leat go bohccot dagahan vahága ja lea go vahát dakkár ahte sáhtta buhtadusa gáibidit ja jus nu, de mearridit vahága árvoš ja mearridit buhtadusmávssu.

Mearkkašumit § 11–3:

Mearrádus lea seamma go 1978-lága 27. §.

Nugo namuhuvvon, de lea olggobealde lávdegotti válldi evttohit rievdadusaid buhtadan-njuolggadusaid dáfus.

11.12 12. Kapihttal. Váldeásahusat⁵⁹

11.12.1 § 12–1. Boazodoallostivra ja Stáhta boazodoallohálldahus – doaibma ja áššegiedahallan

Náššuvnnalaš dásis gullet boazodoalloáššit Boazodoallostivrra ja Stáhta boazodoallohálldahusa vuollái.

Departemeanta sáhtá addit lánkaásahusaid Boazodoallostivrra áššegiedahallama birra, earret eará sikkáldas bargujuogu ja dan birra goas Boazodoallostivra sáhtá addit Stáhta boazodoallohálldahussii válldi cealkit ja mearridit stivrra ovddas dihto áššiin. Departemeanta sáhtá addit njuolggadusaid válldi sirdima birra Boazodoallostivrras fylkkaboazodoallostivrii ja fylkkamánái⁶⁰.

Mearkkašumit § 12–1:

Nugo namuhuvvon čuoggás 9.8.6⁶¹, de evttoha lávdegotti eanetlohku ahte ovttaskas áššiid mearrideapmi sirdojuvvo eret departemeantas ja biddjojuvvo Boazodoallostivrii ja Stáhta boazodoallohálldahussii.

Lea departemeanta mii mearrida lánkaásahusaid válldi sirdima birra Boazodoallostivrras Stáhta boazodoallohálldahussii, muhto lea Boazodoallostivra mii mearrida galgá go váldesirdinvejolašvuotta geavahuvvot.

11.12.2 § 12–2. Fylkkaboazodoallostivra ja fylkkamánni – doaibma ja áššegiedahallan

Fylkkas gullet boazodoalloáššit fylkkaboazodoallostivrra ja fylkkamánni vuollái.

Departemeanta sáhtá addit lánkaásahusaid fylkkaboazodoallostivrra áššegiedahallama birra, earret eará sikkáldas bargujuogu ja dan birra goas fylkkaboazodoallostivra sáhtá addit fylkkamánái válldi cealkit ja mearridit stivrra ovddas dihto áššiin.

59. Unnitlohku, Jon Meløy, evttoha eará hálldašánvuogádaga, gč. čuoggá 9.8.8.

60. Gokko eanetlohku evttoha fylkkamánni, evttoha unnitlohku, Jon Meløy, boazodoalloagronoma.

61. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

Mearkkašumit § 12–2:

Nugo namuhuvvon čuoggáin 9.8.4 ja 9.8.5⁶² de evttoha lávdegoddi ahte fylkkamánni ja fylkkaboazodoallostivra váldet badjelásaset ovddasvástádusa mii dál lea boazodoallokantuvrrain ja guovllustivrrain. Fámu sirdin dieinna lágiin sihkkarastá boazodoalloáššiid giedahallama ja dahká boazodoalu eanet oidnosii maiddái fylkkamánni eará hálldašandoaimmaid dáfus, erenoamážit areála- ja birasgáhttenáššiid dáfus ja eanandoallohálldašeami ektui.

Fylkkamánnis lea gelbbolašvuotta oallut fágasurggiin, mii maiddái livččii boazodollui ávkin; sihke ekonomii- ja bargiidhálldašeamis ja dasa lassin juridihkkalaš gelbbolašvuotta.

Áššegiedahallama lánkaásahusaid dáfus leat lávdegottis evttohusat dás maŋnelis.

Mearrádus mii dás lea evttohusuvvon, lea seamma go miessemánu 12. beavvi 1995 nr. 23 eananlága 3. §. Datte ii leat boazodoalu dáfus evttohusuvvon njuolggadus mii lea eananlága 3. § vuosttaš lađđasis. Dat lea dan dihte go boazodoalu hálldašepmi ferte biddjot áhahussii mii lea bajábealde suohkana, go boazoguohtumat dábálaččat leat maŋgga suohkana rájiid siste.

11.12.3 § 12–3. Boazodoallostivrra ja fylkkaboazodoallostivrra nammadeapmi

Náššuvnnalaš Boazodoallostivrras leat čieža⁶³ lahtu persovnnalaš várrelahtuiguin. Sámediggi nammada guokte lahtu várrelahtuiguin, departemeanta nammada guokte lahtu várrelahtuiguin, Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi nammada guokte lahtu várrelahtuiguin⁶⁴. Sámediggi, departemeanta ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi nammadit jodiheaddji ovttasrádiid.

Juohke fylkkas gos doaimmahuvvo boazodoallu, galgá leat stáhtalaš fylkkaboazodoallostivra mas leat vihtta dahje čieža lahtu ja persovnnalaš várrelahtut. Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi nammada guokte lahtu várrelahtuiguin. Sámediggi nammada ovtta (vejolaččat guokte) lahtu várrelahtui(gui)n, fylkkadiggi nammada ovtta (vejolaččat guokte) lahtu várrelahtui(gui)n. Sámediggi, fylkkadiggi ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi nammadit jodiheaddji ovttasrádiid.

62. Eai leat sámegeillii jorgaluvvon.

63. Unnitlohku, Jon Meløy, evttoha vihtta.

64. Unnitlohku, Erik Keiserud, ii dáhtoše addit Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi nammadánválddi.

Boazodoallostivrii ja fylkkaboazodoallostivrii lahtuid válljen galgá leat almmuhuvvon unnimusat guda vahkku áigemuniin. Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvis lea evttohanvuoigatvuohta lahtuide maid Sámediggi, fylkkadiggi ja departemeanta nammadit. Boazodoallostivrras ja fylkka-boazodoallostivrras galget boazodoallit leat eanetlogus.

Mearkkašumit § 12–3:

Dát mearrádus lea dárkileappot čilgejuvvon čuoggás 9.8.7⁶⁵. Unnitlohku, *Erik Keiserud*, ii attáše NBR:i njuolgggo nammadanválddi.

11.12.4 § 12–4. Boazobearráigeahčču

Stáhtalaš luonddubearráigeahčču, gč. lága geassemánu 21. beaivvi 1996 nr. 38 stáhtalaš luonddubearráigeahču birra, galgá departemeantta addin dárkilet njuolggadusaid mielde bearráigeahččat ahte dán lága dahje lága olis addon mearrádušat čuvvovuvvojit.

Mearkkašumit § 12–4:

Čujuhuvvo čuoggái 9.8.9⁶⁶.

Geassemánu 21. beaivvi 1996 nr. 38 lágas stáhtalaš luonddubearráigeahču birra 2. §:s daddjo ahte stáhtalaš luonddubearráigeahčču galgá dárkistit mánggaid lágaid čuovvuma, nugo luondugáhttenlága, lága mohtorjohtolaga birra meciin ja čázadagain, fuođdolága ja maiddái kulturmutolága.

Luonddubearráigeahččus leat nappo dál juo olu doaimmat dain guovlluin gos maiddái lea boazodoallu. Dan dihte evttoha lávdegoddi ahte dat maiddái oázžu doaimmaid boazodoallolága olis. Dat diedusge eaktuda ahte bargit ožžot oahpu ja ahte virggiide biddjojit olbmot geat dovdet sámi boazodoalu ja máhttet sámegiela.

2. § mañemus oasi mielde sáhtá departemeanta addit bearráigeahčču ođđa doaimmaid. Jus dat mearrádus mearkkaša ahte dušše Birasgáhtendepartemeantta ovddasvástadussuorggit gullet dasa, de evttoha lávdegoddi ahte láchka stáhtalaš luonddubearráigeahču birra rievdaduvvo.

11.12.5 § 12–5. Soabaheapmi

Fylkkaboazodoallostivra sáhtá iežas fápmudusa mielde dahje siidaoasi jodiheaddji, siidda dahje oro-

haga dáhtu mielde mearridit ahte galgá dollot soabaheapmi jus guokte beali eai nákke ovttasbargat ja riiddu čovdit

Fylkkaboazodoallostivra dahje Boazodoallostivra nammada soabaheaddjin olbmo geasa navdá leat goappaš beliin luohttámuša. Soabaheaddji gohčču čeahkkimii govttolaš áigemiin, ja goappaš bealit leat geatnegasat boahitit.

Departemeanta mearrida dárkilet njuolggadusaid soabaheami čadaheami birra.

Mearkkašumit § 12–5:

Evttohusa duogáš lea čilgejuvvon čuoggás 9.8.10⁶⁷.

Dán mearrádusa mielde sáhtá fylkkaboazodoallostivra iežas fuomášumi mielde mearridit ahte soabaheapmi galgá čadahuvvot. Sáhtá leat ahte fylkkaboazodoallostivra oaidná ahte guovtti siiddas dahje orohagas leat riiddut mat eai leat dušše alcesaset vahágin, muhto maiddái earáide, ja dalle sáhtá fylkkaboazodoallostivra iežas fápmudusain mearridit čadahit soabaheami.

Sáhtá maid leat nu ahte okta riiddu bealálaččain dáhttu soabaheami. Almmotge lea fylkkaboazodoallostivra mii mearrida galgá go soabaheapmi čadahuvvot. Dat nappo ii dáhpáhuva iešalddis. Muđui sáhtášii soabaheapmi gáibiduvvot givssidan dihte nuppi.

Fylkkaboazodoallostivra nammada soabaheaddji. Dat sáhtá leat okta gii ieš lea fylkkaboazodoallostivrras, dahje olggobeale olmmoš. Eaktun almmotge lea ahte goappaš beliin lea sutnje luohttámuš.

Njuolggadusaid mielde máksá hálddahus soabaheami goluid. Guhki vuollái hálddahus oainnat seastá ruđaid jus jođánit lihkostuvvá soabahit.

11.13 13. Kapihttal. Rámgumat

11.13.1 § 13–1. Oppalaččat

Juohkehaš lea geatnegas čuovvut mearrádušaid dán lágas dahje dan olis. Seamma guoská mearrádušaide mat leat dáid mearrádušaid olis dahkkojuvvon. Rihkkun sáhtá ránggáštuvvot dán kapihttala njuolggadusaid mielde.

Rángun galgá leat govttolaš rihkkuma ektui. Jus ovttá rihkkumii mearriduvvojit iešgudetlágán rángumat, de galget dat oktiiheivehuvvot vai eai čuoza govttohemet. Ránguma mearrideamis galgá erenoamážit vuhtii váldit rihkkuma duodalašvuoda, vejolašvuoda eastadit rihkkuma, ja ovdamuniid mat čuvvot rihkkuma.

65. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

66. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

67. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

Mearkkašumit § 13–1:

Dá lea mearrádus mii oppalaččat guoská ovttaskas riektesubjeavttaid geatnegasvuodaide čuovvut mearrádusaid addon lágas dahje dan olis ja guoská orohakkii, siidaoasi jodiheaddjái ja ovttaskas boazoeaigádii. Dás lea sáhka lága iežas mearrádusain ja mearrádusain mat leat lálkaásahusain lága olis. Geatnegasvuohhta lea maiddá mearrádusaid dáfus mat leat dahkkon lága dahje lálkaásahusa olis.

Vuosttaš laddása ulbmilin lea fuomášuhttit geatnegasvuodaide mat čuvvot lága, lálkaásahusaid ja ovttaskas mearrádusaid olis, ja dan dihte lea mearrádus vuosttažettiin diedáhuslaš mearkkašupmi. Ovdamearkka dihte lea orohaga geatnegasvuohhta ráhkadit geavahan-njuolggadusaid juo namuhuvon § 9–1 vuosttaš laddása mearrádusain.

Nuppi laddásis lea deattuhuvvon ahte rángumat galget leat govttoláččat rihkkuma ektui, ja ahte ii galgga rángut garraseappot go dárbbaslaš. Mearrádus lea seamma go geassemánu 14. beaivvi 1985 nr. 77 plána ja huksenlága § 166b.

Čujuhuvvo maiddá evttohusa §:i 13–2 gos daddjo ahte fylkkaboazodoallostivrra gohččun galgá addot dušše jus nu berre dahkkot almmolaš beroštumiid geažil, geahča mearkkašumiid dán mearrádussii.

11.13.2 § 13–2. Lobihis doaimma heaitiheami gohččun (váguhus)

Jus juoga doaimmahuvvo dáid mearrádusaid dahje dán lága olis addon mearrádusaid vuostá, de galgá Boazodoallostivrra dahje fylkkaboazodoallostivrra, go almmolaš fuolaid geažil nu berre, addit dárbbaslaš gohččumiid heaittihit lobihis doaimma, dás maiddá gohččut njulget ja gaikut lobihemet ceggejuvvon visttiid, rusttegiid jna. Dan sáhtá gohččut dahkkot dihto áigemearis. Boazodoallostivrra dahje fylkkaboazodoallostivrra sáhttet, go leat erenoamáš ákkat, sirdit válddi dán mearrádusa mielde nappo boazodoallohovdii ja fylkkamánái.

Mearkkašumit § 13–2:

Gelbbolaš eiseválddit sáhttet dán mearrádusa olis cealkit sáhkuid lobihis doaimmaid geažil, dás maiddá lobi haga ceggejuvvon visttiid ja rusttegiid geažil. Árvvoštallama mañjel sáhtá biddjot áigemearri čađaheapmái.

Heaitiheami dahje njulgema geatnegasvuohhta čuovvu iešalddis das juo ahte mearrádus dahje njuolggadus lea rihkkojuvvon. Jus omd. evttohusa

§ 9–5 vuosttaš laddása nuppi cealkaga guodohanjuolggadusat leat rihkkojuvvon, de lea boazoeaigát geatnegas vuojehit bohcco/bohccuid eret beroškeahtá das lea go addon gohččun. Go gohččun addojuvvo, de mearkkaša dat ahte rihkkun lea dárbbaslaš ja ahte eiseválddit leat gávnahan dárbbaslaš seahkánit áššái go boazoeaigát ieš ii leat vuojehan bohcco/bohccuid eret.

Nu lea ge evttohusa mielde eaktu ahte das lea almmolaš beroštupmi. Čuoggás 9.9.3.1⁶⁸ lea oppalaččat guorahallon mat leat priváhta ja mat leat almmolaš beroštumit. Dát erohus lea deatlaš go almmolaš eiseválddiid galget fuolahit ahte mearrádusat ja njuolggadusat čuvvojuvvojit.

Nuppe bealis leat mearrádusat mat leat sikkáldas ortnet- ja ovttasbargonjuolggadusat ja maid rihkkuma eiseválddit eai sáhte rángut.

Dasto leat mearrádusat maid dáfus eiseválddiin lea geatnegasvuohhta fuolahit ahte dat doahhtaluvvojit.

Eiseválddiid árvvoštallamis das ahte galgá go gohččuma addit, lea ge deatlaš earuhit almmolaš ja priváhta beroštumiid.

Jus Boazodoallostivrra lea mearridan guohtunáiggiid § 9–5 olis, de lea dábalaččat maiddá geatnegasvuohhta čuovvolut ášši jus mearrádus ii doahhtaluvvo. Almmolašrievtálaš mearrádusa olis čuovvu iešalddis ahte das lea almmolaš beroštupmi. Dát guoská oppalaččat boazodoallohállddaha ovttaskas mearrádusaide.

Jus omd. siiddas leat siskkáldas soahpameahtunvuodát, de lea dat dilálašvuohhta masa almmolaš eiseválddit dábalaččat eai seagut iežasaset. Árvuluvvo baicca ahte ásahuvvo soabahanásahus čoavdit diekkár soahpameahtunvuodaide, geahča lálka-evttohusa § 12–5. Sáhttet gal diedusge leat guhkes áiggi dilálašvuodát siiddas dahje siiddaid gaska mat leat vahágin boazodollui, ja ieža eai nagot čoavdit ášši. Dalle sáhtá leat almmolaš beroštupmi ahte eiseválddit addet gohččumiid ja bákolaččat čadahit doaimmaid.

Jus eiseválddit gávnahit ahte áššis leat almmolaš beroštumit, de galget dárbbaslaš mearrádusat dahkkot.

Muhtun dilálašvuodain sáhtá leat dárbu sirdit válddi nappo fylkkamánái dahje Stáhta boazodoallohállddaha hálldahuslaš jodiheaddjái. Deattuhuvvo almmotge ahte mearridanváldi lea stivrenoránain, nu ahte válddi sirdin berre dahkkot dušše jus leat erenoamáš ákkat dasa, omd. jus lea hoahppu mearridit juoidá.

68. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

11.13.3 § 13–3. Bággensáhku

Gohččumis § 13–2 mielde sáhtta Boazodoallostivra dahje fylkkaboazodoallostivra mearridit bággensáhku juohke beaivvi/vahkku/mánu nammii mii gollá mannelii áigemeari mii lei biddjon gohččuma ollašuhhtimii, dassáži go dat lea ollašuhhtojuvvon. Gonagas sáhtta addit dárkilet njuolggadusaid bággensáhku geavaheami ja sturrodaga birra.

Boazodoallostivra dahje fylkkaboazodoallostivra sáhtta oalát dahje belohakkii sihkkut gártan bággensáhku jus dasa leat garra ákkat.

Bággensáhku lea bággobearrama vuodđun, gč. bággočáđahanlága § 7–2 d-bustáva.

Mearkkašumit § 13–3:

Lea oalle dábalaš ahte lágain leat mearrádusat bággensáhku birra. Čujuhuvvo ee. geassemánu 14. beaivvi 1985 nr. 77 plána- ja huksenláhkii, § 116b, geassemánu 13. beaivvi 1975 nr. 46 láhkii dienaslaš šibitdoalu birra, 6. § nuppi lađđasii ja geassemánu 5. beaivvi 1987 nr. 26 buollinsuodjalusláhkii, 39. §.

Ulbmilin lea bágget juoidá čáđahit dainna lágiin ahte sáhku lassána nu guhká go ii mihkke dahkko njulget ášši, ja mearrádus sáhtta adnot buot dilálašvuodain goas lea addon gohččun dahje gielddus. Sáhku sturrodat mearriduvvo guoskevaš ášši guorahallama vuodul, muhto eaktuduvvo ahte ráhkaduvvojit dárkilet mearrádusat sáhku sturrodaga ja sáhkoheami birra.

11.13.4 § 13–4. Divat geavahan-njuolggadusaid rihkkuma oktavuodas⁶⁹

Boazodoallostivra dahje fylkkaboazodoallostivra sáhtta, Gonagasa addin dárkilet mearrádusaid mielde, cealkit siidaoasi jodiheaddjái divada § 9–1 olis ráhkaduvvon geavahan-njuolggadusaid rihkkuma ovddas. Diekkár divat manná guoskevaš fondii, muhto ii galgga gáibiduvvot jus dilálašvuolta sáhtta čilgejuvvot buozanvuoda dahje eará siva geažil man badjel son ii ráđde.

Divada mearrádus lea bággobearrama vuodđun, gč. bággočáđahanlága § 7–2 e-bustáva.

Mearkkašumit § 13–4:

Dákko ásahuvvo vejolašvuolta gáibidit divada lobihis guodoheami geažil, dás maiddái guohtunáigiid rihkkuma geažil, ja alimus boazologu rihk-

kuma geažil. Mearrádus fertte čuohtat siidaoasi jodiheaddjái. Divada mearrádusa ovdal ii dárbbas leat mearriduvvon eretvuojeheapmi dahje boazologu unnideapmi. Lea doarvái ahte dilálašvuolta lea dihtosis. Almmotge galgá ovdalgihtii diedihuvvot hálddašanlága 16. § mielde, nu ahte son beassá oainnus cealkit áššis. Jus sáhtta duodaštit ahte son ii sáhte sivahallot áššis, de ii galgga gáibiduvvot divat. Dás lea nappo sáhka ruovttogežiid duodaštangeatnegasvuodas.

Divat lea hálddahusláččat celkojuvvon divat dasa gii lea oktasaš buriin geavahan eambo go sutnje gullá. Dála boazodoallolágas lea vástideaddji mearrádus §:s 8b resursadivada birra. Go buhttengeatnegasvuolta lea hui guovddázis, de berre máksojuvvon divat mannat báikkálaš oktasaš geavahussii, ii ge stáhtii dahje eará almmolaš geavahussii. Dán dáfus evttohuvo nuppeláđe go mii lea sáhku dahje eará ruđalaš ránguma dáfus. Nu boadašii maid čielgaseappot ovdan ahte leat olggo-bealde EOK (Eurohpa olmmošvuoigatvuodaid konvenšuvnna) ránggástusipmárdusa (dárögillii EMK, Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, 4.11.1950), geahča čuoggá 9.9.3.2⁷⁰.

Evttohusa mielde galgá fylkkaboazodoallostivra dahje Boazodoallostivra mearridit divada, go orohatstivrras eai galgga šat leat almmolaš-rievttálaš doaimmat.

Eaktuduvvo ahte ráhkaduvvojit darkilet njuolggadusat diekkár divada ja divdada sturrodaga birra.

Dála mearrádus spiehkasteami birra «máksolágas» («dekningsloven») ii jotkojuvvo. Čujuhuvvo mearkkašumiide dán birra 9. kapihttal⁷¹.

Čujuhuvvo muđui mearrádusaide guohtundivada birra Norgga ja Ruota guovvamánu 9. beaivvi 1972 soahpamušas boazoguohtumiid birra

11.13.5 § 13–5. Sáhkocealkin

Boazodoallostivra dahje fylkkaboazodoallostivra sáhtta sáhkkohit su gii dihto áigemearis ii leat ollašuhhtán gohččuma § 13–2 mielde. Jus lea gollan badjel 6 mánu dan rájes go gohččun addojuvvui, de galgá son geasa sáhku celkojuvvo beassat cealkámuša buktit ovdal go sáhku mearriduvvo. Sáhkocealkimis galget leat dieđut mearrádusaid birra, nugo dat bohtet ovdan nuppi lađđasis, ja galget dan muđui go vejolaš diedihuvvot sutnje geasa gusket.

Son geasa sáhku celkojuvvo, sáhtta čuoččaldahttit ášši guorahallat eiseválddi sáhkocealkima. Jus ášši ii čuoččaldahttojuvvo 60 beaivvi

69. Unnitlohku, Karen Marie Eira Buljo ja Betty Kappfjell, eaba hálit njuolggadusaid árvaluvvon §:s 13–4.

70. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

71. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

sisa diediheami rájes, de lea sáhkkocealkimis seamma doaibma go loahpalaš duomus, ja sáhtta čadahuvvot duopmonjuolggadusaid mielde. Boazodoallostivra dahje fylkkaboazodoallostivra sáhtta guhkidit áigemeari. Sáhkkocealkima ii sáhte váidit.

Jus loahpalaš duomu dahje seammadássásaš sáhkkocealkima gohččun ii čuvvojuvvo, de sáhtta Boazodoallostivra dahje fylkkaboazodoallostivra čadahit dárbbalaš doaimmaid su rehkega nala geasa duopmu dahje sáhkkocealkká guoská, almmá riektecealkámuša haga bággočadahánlága § 13–14 mielde.

Mearkkašumit § 13–5:

Dáinna mearrádusain boahtá vejolašvuohta čállit sáhkuid. Čuoggás 9.9.3.3⁷² lea dan birra čállojuvvon eambbo.

Go sáhkku celkojuvvo, de sáhtta son geasa dat celkojuvvo, 60 beavvi sisa gáibidit mearrádusa guorahallot ođđasis. Dán mielde lea vejolaš vuodjit ášši dábalaš duopmostuoluide, muhto dat eaktuda ahte son ieš aktiivvalaččat ovddida ášši. Sáhkkocealkin lea nappo earáládje go dábalaš vuohki man mielde eiseválddit fertejit vuodjit ášši vai ožžot bággočadahánvuodu.

Loahpalaš duomu ja seammadássásaš sáhkkocealkima váikkuhus lea ahte eiseválddit sáhttet čadahit dárbbalaš doaimmaid su rehkega nala geasa sáhkkocealkka guoská, nu ahte dasa ii dárbbášuvvo riektecealkámuš bággočadahánlága § 13–14 olis.

Lea evttohuvvon 60 beavvi áigemearri čuočaldahttit ášši vai boazoáiggát olle guorahallat ja vejolaččat háhkat advokáhtaveahki. Boazodoallu lea dakkár ahte sáhttet gollat oallut beavvit go ii beasa poastta dahje eará ođđaáigásaš vugiid bokte gulahallat ja dan dihte dárbbášuvvojit guhkit áigemearit go servodagas muđui.

Sáhkku sáhtta celkojuvvot buot dilálašvuodain goas lága olis lea addojuvvon gohččun. Jus lea gohččojuvvon gaikut lobihis áiddi, de sáhtta celkojuvvot sáhkku jus gohččun ii čuvvojuvvo.

11.13.6 § 13–6. Bággen-doaimmat

Boazodoallostivra dahje fylkkaboazodoallostivra sáhtta mearridit bággen-doaimmaid, jus gohččun § 13–2 mielde ii leat čuvvojuvvon, ja eará doaimmat eai adno ávkkálážžan.

Bággen-doaimmat sáhttet leat:

a) ahte doaimmahuvvo dárbbalaš bargu ja bearráigeahčču vai sáhtta čadahuvvot gohččun čohk-

ket, rátkit, merket, vuojehit eret ja lohkat bohccuid,

b) bohccuid goddin dalle go ii sáhte eret vuojehit,

c) unnidit ovttá siidaoasis boazologu⁷³,

d) gaikut lobihemet ceggejuvvon barttaid, áiddiid ja rusttegiid.

Boazodoallostivra ja fylkkaboazodoallostivra sáhttet sirdit iežaset válddi mearridit bággen-doaimmaid vuosttaš laddasa a-bustáva mielde nappo boazodoallohovdii ja fylkkamánái.

Boazodoallostivrra ja fylkkaboazodoallostivrra mearrádusaid a-, b-, c- ja d-bustávaide mielde sáhtta bággočadahit, gč. bággočadahánlága § 13–2 vuosttaš laddasa. Mearrádusa vuosttaš laddasa a-bustáva mielde sáhtta čadahit almmá nammarievtti duopmocealkámuša haga bággočadahánlága § 13–14 mielde. Mearrádusat vuosttaš laddasa b-, c- ja d-bustávaide mielde čadahuvvojit bággočadahánlága § 13–14 njuolggadusaid mielde, ja Boazodoallostivra ja fylkkaboazodoallostivra sáhttet gáibidit bággočadaheami, gč. bággočadahánlága § 13–1.

Goluid doaimmaide dán paragrafa mielde galgá boazoeaiggát máksit ja dat leat baggobearrama vuodđun.

Mearkkašumit § 13–6:

Dán paragrafas leat njuolggadusat mearrádusaid bággočadaheami birra. Vástideaddji mearrádus dálá boazodoallolágas lea 34. §.

Dihto dilálašvuodain sáhtta leat dárbbalaš ahte eiseválddit ieža fertejit mearrádusaid čadahit bággeniin. Eará váikkuhandoaimmat, omd. bággensáhkku, ii soaitte leat čadahahtti dahje ii leat ábuhán.

Nuppi laddasis namuhuvvojit vejolaš bággen-doaimmat.

a-bustávas namuhuvvojit iešguđet doaimmat sáhttet leat dárbbalaččat mearrádusaid dárkkisteami dahje čadaheami oktavuodas.

b-bustávas namuhuvvo ahte sáhtta leat dárbbalaš goddit bohccuid dihto dilálašvuodain.

c-bustávas lea siidaoasi boazologu unnideami birra.

d-bustávas mielde addo váldi čadahit bággen-doaimmaid go barttat, áiddit ja rusttegat leat lobihemet ceggejuvvon.

Goalmmát laddasis addo vejolašvuohta sirdit válddi fylkkamánái dahje boazodoallohovdii. Dat gusto dušše doaimmaide namuhuvvon a-bustávas. Eará namuhuvvon dilálašvuodát leat nu

72. Ii leat sámegillii jorgaluvvon.

73. Unnitlohku, Karen Marie Eira Buljo, ii hálit njuolggadusaid nugo namuhuvvon c-bustávas.

duodalaččat ahte kollegiála ásašusat ieža berrejit daid árvvoštallat ja mearridit.

Njealját laddasa vuosttaš cealkka nanne ahte boazodoalloásahusaid mearrádusain dan mielde lea bággenvuoddu. Ii leat nappo dárbbaslaš duopmocealkámuša dahje sáhkkocealkima bokte oážžut bággenvuodu, gč. § 13–5. Dát lea spiehkasteapmi das mii muđui livččii dábálaš, namalassii ahte ferte vuddjot ášši ovdal go addo bággenvuoddu.

Njealját laddasa nuppi cealkaga mielde sáhttet boazodoalloeiseválddit čadahit bággenmearrádusa a-bustáva mielde almmá nammarievtti duopmocealkámuša haga bággočadahanlága § 13–14 olis. Dát leat dábálaččat doaimmat mat eai leat nu stuorrát, ja maiguin lea hoahppu. Son geasa mearrádusa čuočcá, sáhtta dasalassin gáibidit ášši bissehuvvot gaskaboddosaččat jus dáhttu ášši giedahallot duopmostuoluin ja bissehít čadaheami.

Mearrádusaid b-, c- ja d-bustávaid mielde berre lávdegotti oainnu mielde sáhttit bággočadahit dušše jus nammariecti lea dan nannen bággočadahanlága § 13–14 olis. Nammarievtti giedahallan lea hálldahusa bággenmearrádusa dárkilet guorahallan mii lávdegotti mielas lea dárbbaslaš riektesihkarvuoda dihte.

Lávdegoddi atná viidáseappot vuogasin ahte dat ásašus mii lea b-,c- dahje d-bustáva mielde dahkan mearrádusa, maiddái galgá sáhttit čuoččaldahttit ášši nammariectái mearrádusa bággočadaheami birra. Dán dáfus leat soames geavtlaš bealit vuhtii váldit, geahča 9.8.6⁷⁴.

«Mearkkašahttivuoda-gáibáduš» dálá lága 34. §:s ii leat jotkojuvvon. Eiseválddit sáhttet čadahit bággodaimmaid § 13–6 mielde go leat konkrehtalaččat árvvoštallan ášši, ja dán árvvoštallamii gullá guorahallat man mearkkašahtti dat lea. Dasto lea juo gávnnavuvvon ahte áššái lea almmolaš beroštupmi dan bokte go gohččun lea addon § 13–2 olis. Dasa lassan sáhttet leat dilálašvuodát goas lea dárbbaslaš čadahit bággodaimmaid boazoeaiggáda guovdu, vaikko su rihkkun lobálaš mearrádusa vuostá iešalddis ii leat nu mearkkašahtti. Dát sáhtta guoskat stuorát akšuvnaide main bággu čuočcá buohkaide jus galgá sáhttit čadahuvvot.

11.13.7 § 13–7. Ráנגgáštusovddasvástáduš

Jus guhtege rihkku dán lága dahje lánkaásahusaid, gohččosiid, gildosiid dahje eará mearrádusaid mat

74. Ii leat sámegeillii jorgaluvvon.

leat addojuvvon dahje doalahuvvon dán lága vuodul, de ráנגgáštuvvo son sáhkkuin jus rihkkun ii deaivvahala garraset ráנגgáštusmearrádusaide. Geahččaleapmi ráנגgáštuvvo seammaládje go ollašuhthtojuvvon dahku. Maiddái lánkarihkkun várrameahtunvuoda geažil ja bahádaguide searvan ráנגgáštuvvo.

Mearkkašumit § 13–7:

Dát lea seamma go 1978-lága 36. § ja geavahuvvo juohke háve go lánka, lánkaásahus ja ovttaskas mearrádus rihkkojuvvo. Lávdegoddi lea árvvoštallan dárbbasuvvo go garraseappot rángut dihto dilálašvuodain. Buohstahttit sáhtta njukčamánu 26. beaivvi 1999 nr. 15 lágain searvama birra guollebivdui ja bivdui (searvanlágain, «deltagerloven») man mielde sáhtta dubmet giddagassii jus mángga geardde rihkku lága dahje eará duodalaš dilálašvuodain. Lávdegoddi lea gávnnavon ahte dákkár mearrádus ii leat dárbbaslaš dás.

Lága mearrádusaid rihkkun mii ráנגgáštuvvo, sáhtta duodalaš dilálašvuodain dagahit ahte massá boazodoallovuoigatvuoda, gč. ráנגgáštuslága 29. §.

Boazodoallovuoigatvuoda massin sáhtta maiddái dubmejuvvo jus rihkku ráנגgáštuslága mearrádusaid boazodoalu doaimmahettiin. Erenoamáš áiegeguovdil lea dat boazosuolavuoda áššiin dahje jus dubmehallá veahkaválddálašvuoda geažil, geahča muđui lávdegotti mearkkašumiid evttohusa 6. kapihttala mearrádusaide.

11.14 14. Kapihtal. Loahpaheaddji mearrádusat

11.14.1 § 14–1. Lánkaásahus

Departemeanta sáhtta mearridit dárkilet lánkaásahusaid dán lága čadaheapmái.

Mearkkašumit § 14–1:

Departemeanta sáhtta mearridit dárkilet lánkaásahusaid. Dan vuodul go Sámediggi berre eambo searvat boazodoallopoltiikkii, de berrejit lánkaásahusat ráhkaduvvot ovttasráđiid Sámedikkiin.

Lánkaásahusaid ráhkadeapmi berre lundolaččat maiddái dahkkot ovttasráđiid boazodoallohálldahusain muđui ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi berre leat gulaskuddanásahus, gč. hálddašanlága 37. §.

11.14.2 § 14–2. Fápmuiboahtin

Láhka bohtá fápmui dan rájes go Gonagas mearrida. Seammás heaittihuvvo láhka geassemánu 9. beaivvi 1978 nr. 9 boazodoalu birra. Gonagas

sáhtta addit gaskaboddosaš mearrádusaid, das maiddá mearridit man muddui mearrádusat ovddit lága olis ain leat fámus, jus fal eai leat dán lága mearrádusaiguin vuostálaga.

